

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra praktické teologie

Diplomová práce

Pastorační péče u osob bez přístřeší

Vedoucí práce: doc. Michal Opatrný, Dr. theol.

Autor práce: Bc. Michaela Ferdanová, DiS.

Obor: Teologie služby/kombinované studium

Ročník: IV.

2018

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 27.3 2018

Podpis studenta:

.....

Bc. Michaela Ferdanová, DiS.

Poděkování

Děkuji doc. Mgr. Michalu Opatrnému, Dr. Theol. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce, dále Mgr. Aleně Bernardové a Mons. Prof. ThDr. Karlovi Skalickému za rady a podporu při zpracování práce.

Obsah

ÚVOD	6
1 BOHATSTVÍ A CHUDOBA V SZ A NZ	9
1.1 BOHATSTVÍ VE SZ A NZ	9
1.2 CHUDOBA VE SZ A NZ	12
2 PASTORACE	15
2.1 ETYMOLOGIE SLOVA	15
2.1.1 <i>Co je pastorace</i>	15
2.2 POJETÍ PASTORACE.....	16
2.2.1 <i>Praktická (pastorální) teologie</i>	17
2.2.2 <i>Vývoj pastorální teologie</i>	18
2.3 DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL	19
2.3.1 <i>Počátky dialogu</i>	20
2.3.2 <i>Před a po koncilu</i>	21
2.4 SOUDOBA PRAKTICKÁ TEOLOGIE	21
2.4.1 <i>Pastorace a sociální práce</i>	22
2.4.2 <i>Pozice pastorační práce v sociální práci</i>	24
2.4.3 <i>Sociální práce jako prostředek pastorační péče</i>	25
2.4.4 <i>Pastorační péče jako předmět sociální práce</i>	26
2.4.5 <i>Komparace cílů a vliv pastorační a sociální práce</i>	26
2.4.6 <i>Zhodnocení pastorace ve vztahu k pojetí sociálního fungování</i>	27
2.4.7 <i>Pastorační pracovník a pastorační rozhovor</i>	28
2.4.8 <i>Pastorační rozhovor</i>	28
2.4.9 <i>Podpory pastorace</i>	30
2.4.10 <i>Charita a pastorace</i>	31
2.4.11 <i>Pastorační asistent v Charitním zařízení</i>	32
3 BEZDOMOVECTVÍ	33
3.1 VYMEZENÍ POJMU BEZDOMOVSTVÍ	35
3.2 VYMEZENÍ VÝRAZU BEZDOMOVEC.....	36
3.3 TYPOLOGIE BEZDOMOVECTVÍ	37
3.3.1 <i>Dobrovolné a nedobrovolné bezdomovství</i>	39
3.3.2 <i>Bezdomovství dle oblasti bydlení</i>	39
3.4 PŘÍČINY A FAKTORY BEZDOMOVSTVÍ.....	40
3.4.1 <i>Vnější a vnitřní faktory</i>	40
3.5 DOPADY BEZDOMOVSTVÍ.....	41
3.5.1 <i>Vliv bezdomovství na jedince</i>	42
3.5.2 <i>Nepatrná kriminalita</i>	43

4	VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	46
4.1	POPIS VÝZKUMU	46
4.2	ZJIŠŤOVACÍ OTÁZKY	46
4.3	TECHNIKA SBĚRU DAT	46
4.4	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU.....	47
4.5	PROCES SBĚRU DAT.....	48
5	VÝSLEDKY	49
5.1	VÝSLEDKY Z OBLASTI OSOBNÍHO ŽIVOTA	49
5.2	VÝSLEDKY Z OBLASTI ŽIVOTA NA ULICI.....	53
5.3	VÝSLEDKY Z OBLASTI DUCHOVNÍ SLUŽBY	58
	DISKUZE	63
	ZÁVĚR	72
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	74
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	79
	SEZNAM PŘÍLOH.....	81
	PŘÍLOHY	82
	ABSTRAKT	107
	ABSTRACT.....	108

ÚVOD

Hlavním cílem mé diplomové práce je analýza pastorace coby duchovní péče pro osoby bez přístřeší, které navštěvují Dům sv. Pavla v Českých Budějovicích. Dílčí cíle jsou zaměřeny na oblast osobního života, života na ulici a duchovního života osob bez přístřeší, které navštěvují Dům sv. Pavla v Českých Budějovicích.

Společenské podmínky současnosti, globalizace světových společenství a celkový vývoj lidstva v 21. století přináší všem kulturám napříč mnohá pozitiva, plody společenského vývoje, zároveň však mnohá negativa označovaná jako společensky okrajové nebo společensky patologické jevy, fenomény.

Změna společenských podmínek v České republice odstartovaná rokem 1989, změna společenských podmínek v Evropě reprezentovaná vznikem Evropské unie i změny celosvětového charakteru, jako je v současnosti aktuální migrační vlna, stály a stojí za změnami ve struktuře společnosti i změna v osobním životě jednotlivců.

Totalitní režimy vytvářely ve společnosti pevný řád, o jehož kvalitách, kladech i záporech, je možné vést dlouhodobé obsahově velmi různorodé a kvalitativně zcela odlišné diskuse. Vždy budou ve společnosti zastoupeny skupiny, které budou osloveny právě totalitním řádem, a skupiny, které budou preferovat svobodu jednatelce reprezentovanou liberálním nebo např. demokratickým režimem.

Svoboda je velice vzácný dar, který obdržel člověk při svém stvoření z Božích rukou. Dějinný vývoj přikládá svobodě různou míru důležitosti. Studium dějinných forem společenského uspořádání umožňuje vytvořit rámec, na základě kterého je možné reflektovat co nejobektivněji společnost a společenské jevy v čase tady a teď, v době, ve které žijeme.

Svoboda člověka je bytostně spjata s odpovědností. Svobodný člověk obdržel dar rozhodovat o světaběhu, dostával možnost výběru a volby své životní cesty a v demokratických systémech i možnost svou volbou ovlivnit směřování větší či menší skupiny lidí na úrovni regionální, celostátní i kontinentální. To jsou plody svobody, které jsou sladké. Každá volba je ale podmíněna odpovědností za rozhodnutí, povinností informovanosti a reflexe do té míry, do které je jedinec schopen. Pokud chybí odpovědný přístup jedince nebo vedení takového jedince odpovědným doprovázejícím, dostávají se plody, které jsou velice hořké. Výsledkem svobody, která není zvnitřnělá, ale je pouze povrchní a odtržená od reality, jsou pak psychopatologické a společensko-patologické jevy.

Mezi takové jevy lze zařadit různé druhy závislostí (návykové látky různého charakteru, gamblerství), psychopatologické jevy (depresivní stavy, psychotické stavy, suicidální smýšlení a jednání, demence způsobená užíváním návykových látek) i společensko-patologické jevy (kriminalita, gamblerství, bezdomovectví).

Bezdomovectví není v současné společnosti charakterizováno jako jev kriminální. Životní situace lidí bez domova ale velmi často ke kriminálním jevům směřuje. Před rokem 1989 byl tento společenský jev charakterizován jak potulka, velmi často doprovázený absencí trvalého pracovního poměru. Tento jev byl klasifikovaný jako příživnictví a podle trestního zákona „odměňovaný“ odnětím svobody.¹

Za účelem zmírnění dopadů chudoby a omezením růstu společensko-patologických jevů, mezi které bezdomovectví patří, a za účelem zpětné integrace potřebných jedinců do majoritní společnosti jsou vytvářena opatření v podobě v zákoně kodifikovaných pravidel (např. Zákon o sociálních službách č.108/2006 Sb. v aktualizované znění ze dne 1. 8. 2016 a prováděcí vyhlášky k tomuto zákonu). Zákonné vymezení umožňuje vznik a provoz konkrétních zařízení sociálního a charitativní práce.

Dům sv. Pavla funguje od roku 1996 a poskytuje komplex sociálních služeb (dle zákona 108/2006 Sb.) lidem v krizové životní situaci v souladu se Standardy kvality sociálních služeb. Dům sv. Pavla poskytuje pomoc formou komplexu služeb. Nabízené služby jsou propojené, s důrazem na individuální situaci klienta. Důležitým prvkem pomoci je snaha vytvářet pocit přijetí, bezpečí a opory, tedy aspektu, který většina uživatelů ani ve svém dětství nepoznala.²

Zkušenost (dlouholetá praxe, každodenní zkušenost) práce sociální pracovnice (sociální asistentky a koordinátorky) v Domě sv. Pavla v Českých Budějovicích mě přivedla k hlubšímu poznání problematiky chudoby, jejích společenských projevů – konkrétně bezdomovectví a problémům s ním spojenými, i forem a rozsahu sociální práce. Osobní zkušenost, dotknutí se ran³, mi otevřelo prostor pro úvahy o chudobě a jejích formách, konkrétní podobě sociální a charitativní práce, materiálním a duchovním rozměru péče i možnostech delegování této péče na církevní organizace.

Za tímto účelem jsem připravila a realizovala kvalitativní výzkum, jehož výstupem je stanovení hypotéz určených pro pojmenování problematiky, možností prohloubení

---

¹ Srov. Zákon 140/1961Sb, Trestní řád 141/1961

² Srov. <http://mchcb.cz/oblast-socialne-znevyhodnenych/dum-sv-pavla/poslani-dsp/> [online]

³ Srov. HALÍK, Tomáš a Mikuláš MEDEK. *Dotkni se ran: spiritualita nelhostejnosti.*

a rozšíření různých forem péče i možností delegování péče na církevní organizace, resp. prostoupení sociální práce a pastorační péče v užším slova smyslu.

Diplomová práce se zabývá problematikou bezdomovectví, pastorační práce v užším a v širším slova smyslu, východisky pastoračního poslání církve s odkazem na Bibli, sociální encykliky, ale zcela zásadně s odkazem na výstupy Druhého vatikánského koncilu, zejména konstituce *Gaudium et spes* (Radost a naděje). V závěru práce je popsán kvalitativní výzkum včetně výsledků a také jsou shrnuty teoretická východiska práce a hypotézy vyprofilované výzkumem.

1 Bohatství a chudoba v SZ a NZ

V dnešní době je církev v péči o potřebné státu pevným partnerem, nelze opomenout českou katolickou Charitu, která poskytuje komplexní zdravotní a sociální služby pro osoby bez přístřeší, v poslední době migrantům, seniorům, osobám zdravotně postiženým a i rodinám. Participace církve v oblasti sociálních služeb lze podepřít z pohledu teologie. Ježíš pomáhal chudým a nemocným. V jeho působení není zmínka o vzniku nemocnic či ústavů. Dnešní společnost disponuje v oblasti zdravotně-sociálních služeb pestrá škála organizací, které se zabývají obcí pro potřebné, jsou církevním snahám konkurencí, ale i podnětem a výzvou pro svědectví křesťanského přístupu k sociální problematice. Toto svědectví není verbálním komentováním fenoménu chudoby, ale prostorem pro viditelné skutky.

První kapitola je věnována problematice chudoby a bohatství v Bibli. Pastorační snahy církve i sociální práce obecně nachází svá východiska již v základních textech židovsko-křesťanské kultury. Oba fenomény reflektují jak starozákonní texty, tak texty novozákonní. Chudoba i bohatství je popisována chronologicky v kontextu historickém v posloupnosti starozákonních a novozákonních knih. Závěr kapitoly shrnuje východiska pojetí chudoby a bohatství v Bibli jako filosofický a morální základ pastorační práce.

1.1 Bohatství ve SZ a NZ

Starý zákon klasifikoval (vnímal, zobrazoval, popisoval) bohatství jako Boží přízeň, jako odezvu Hospodina na poctivé jednání člověka (Př 22,4; Kaz 6,2).⁴

Touto Boží přízní jsou odměňováni Boží služebníci, kteří jsou Bohu oddáni a osvědčili se ve zkoušce věrnosti a poslušnosti. Ve Starém zákoně najdeme několik lidí, kteří byli touto přízní obdarováni: Abraham (Gn 13,2), Izák (26,12n), Jákob (30,43), Nabal (1 Sam 25,2), Barzillaj (2 Sam 19,32), Joba (42,12)⁵. Nelze opomenut krále Davida (1 Par 14:2), Šalamouna (1 Král 3, 13), Jozafata, Ezechiáše.⁶

---

⁴ Srov. NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*, s. 80.

⁵ Srov. Tamtéž, s. 80.

⁶ Srov. DŮFOUR, X. L. *Slovník biblických jmen*, s. 33.

Hmotný majetek, materiální statky, plodiny, drahé kovy jsou vyjádřením krásy a okázalosti Božího stvoření. Vzhledem k tomu nemůžeme stvoření chápat samostatně, tedy izolovaně bez Stvořitele, kterému náleží tato krása a okázalost (Ž 24,1).⁷

Takto vnímaná majetnost je pokládána za správnou, protože je Božím darem, poskytuje volnost, hájí před nouzí, otroctvím, je významnou konexí. Majetným se stane ten, který má snahu, je příčinnivý (Př 10,4; 20,13), duchaplný (Př 24, 4), reálný (Př 12, 11), nebojácný (Př 11,16), skromný (Př 21,17).⁸

Bůh svým vyvoleným daruje bohatství, mír, naplněný život. Pokud si Bůh někoho vyvolí, tento člověk nestrádá (Tl 23,10, 34,10). Kniha Exodus vypráví příběh o vyvedení izraelského národa z otroctví i o přežití vyvoleného národa na poušti. To bylo možné jen díky vyvolení izraelského národa Hospodinem a díky Jeho požehnání (Ex 16,8-15; Ž 78,24-29). Příběh pokračuje až k nalezení a osídlení země zaslíbené (Dt 34, 1-4), země plodné (Ex 2,8). Hospodin povolává své vyvolené, umožňuje své poznání a stará se o osamocené a sirotky (Sir 4,10). Bohatství (majetnost, vlastnění) je však i hrozbou, je schopné člověka odpoutat od Boha a jeho darů (Mich 2,1-5).⁹

Především péče o majetek a jeho zvětšování je v biblickém jazyce jednoznačně chápáno jako nesprávné jednání. Jako primární svody se jeví: přijímání zástavy (Gn 38,20, Job 24,9, Ez 18,7); přijímání úroků (Lv 25,36, Př 28,8, Ez 18,8; 13.7; 22,12), odmítání pomoci nuzným (Job 22,7) a žebrákům (Lk 16,21), vydržováním majetných (Job 2,8). Učení Starého zákona vymezuje nesprávné zacházení s majetkem (Jer 17,11, Sír 40,13).¹⁰

V Mudroslovných knihách je poukazováno na to, že ne vždy je majetku dosaženo prací, úsilím nebo Božím jednáním. Majetek, kterého člověk dosáhl nepoctivým jednáním nebo jednáním, které poškozuje druhého člověka nebo nečiní prospěch (Př 21,6; 23,4); majetek získaný lstí, se nakonec dostane poctivému (Př 28,8). Bohaprázdným člověkem je pojmenován ten, který více věří v sebe než Bohu (Př 10, 15). Tento člověk se spoléhá pouze na svůj majetek, výsledkem této cesty je pád (Př 11,28). Majetek se stává idolem a modlou člověka, člověk se stává otrokem majetku (Iz 2,8; T 115,4; T 135,15). Toto je viditelné na cestě vyvoleného národa

---

⁷ Srov. ALLMEN, von. J.J. *Biblický slovník*, s. 187.

⁸ Srov. DUFOUR, X. L. *Slovník biblických jmen*, s. 33.

⁹ Srov. Tamtéž, s. 33.

¹⁰ Srov. NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*, s. 80.

do zaslíbené země, když opětovně zostuzuje Hospodina, pochybuje a pohrdá dary, které mu byly Hospodinem dány (Ez 16).

V krajní situaci, v chudobě i bohatství, je velmi obtížné zůstat věrný. U majetného člověka je hrozbou, že díky majetku přestane být ochoten žít v souladu s Bohem (Dt 31,20,32,15; Job 15,27; TL 73-9; Oz 13,6). Zejména majetní jsou v pospolitosti se stejně majetnými, kteří množí nejen své peníze, ale i půdu, aby měli moc nad majetkem, ale i nad obcí. Toto jednání se stává předmětem reflexe a následné výstrahy, která je dáвана proroky (Iz 5,8; Jer 5,27). Nejen u těchto proroků, ale i v knize Přísloví je na několika místech uvedeno, že veškerý materiální majetek je Božím darem jako důkaz posílení úmluvy mezi Bohem a jeho národem. Majetek se přesto může stát prostředkem k porušení smlouvy mezi Hospodinem a člověkem (Jer 9, 22–23; Dt 8, 12–14). Za osvětleného je pokládán ten člověk, který respektuje smluvní podmínky, má bohaté srdce, je soucitný a střeží se nástrah pomocí modlitby: „*Nedávej mi bohatství ani chudobu! Opatřuj mě dostatečně chlebem, tak abych nasycen neselhal a neřekl: ‚Kdo je Hospodin?‘ ani abych z chudoby nekradl a nezneuctíval jméno svého Boha*“ (Př 30,8).¹¹

V Novém zákoně začíná být otázka majetku řešena Pavlovými listy a končí katolickými epištolami. Předmětem této otázky je prospěch člověku a „past bohatství“ pro člověka. Konkrétně v evangeliích jsou majetní káráni Ježíšem. Bohatství a chudobu staví Ježíš do protikladu, nejdůrazněji v kázání na Hoře (Mt 5–7).

V Matoušově evangeliu se zámožný táže Ježíše, jak docílit věčného života (Mt 19,16). Ježíš vysvětluje zámožnému podmínky a klade důraz na štědrost a odpoutání se od majetku (Mt 19, 21). Svými radami ukazuje správnou cestu. Snaží se jej odvést ze scestí boháče v podobenství o boháči a Lazarovi (Lk 16,19–31). Následky otroctví majetku popisuje také evangelista Lukáš v podobenství o bohatém a stodolách (Lk 12,13–31) a v podobenství o podvodném správci (Lk 16,1-9). Ve všech podobenství Ježíš neustále apeluje na majetné, aby se nezaměřovali na to, co nashromáždili, ale aby se zaměřili na Boha (Mt 19,21; Lk 14,33), protože majetek zcela zaslepí srdce i myšlenky. Člověk pak není sluhou Božím, ale sluhou a otrokem svého majetku (Mt 6,24; Lk 16,13). Za hřích je považována právě služba majetku a ten, kdo se nevzdá svých pozemských statků ve prospěch evangelia (Lk 14, 33; srov. Lk 12,33), nemá možnost být přijat do království nebeského, protože vše obětoval svému

---

¹¹ Srov. DŮFOUR, X. L. *Slovník biblických jmen*, s. 34.

majetku a nikoliv Bohu (Mt 19, 23–24). Matoušovo evangelium říká: „*Království nebeské je jako poklad ukrytý v poli, který někdo najde a skryje; z radosti nad tím jde, prodá všechno, co má, a koupí to pole*“ (Mt 13, 44). Janovo evangelium říká: „*Boží dary jsou velké*“ (Jan 10,10n). Bohatství darované Bohem je tím pravým bohatstvím; je to bohatství duševní, věčné. Takto bohatý člověk nikdy nepozná bídu, nebude mít potřebu jídla ani pití (Jan 6,35; 4,14). Majetek jako takový není sám o sobě hříchem, ale nesmí se stát tím, co nás odděluje od Boha a od lásky k Bohu (Mt 19,17), protože pravé lidské bohatství je sám Ježíš Kristus.¹²

Svatý Pavel teolog apeluje na všechny, aby toužili po darech duchovních (1 Kor 14,12) a nebáli se dávat ze svého (2 Kor 9,8-11). Poukazuje na Ježíše, který uměl obdarovat slovem (1 Kor 1,5) a milosrdenstvím (Ef 2,7). Pokud se člověk naučí Boží dary přijímat a pracovat s Boží láskou a milostí, je mu umožněna kooperace s Bohem (2 Kor 8,7), je Bohem povolán. Tato kooperace připadá v úvahu pouze tehdy, když se člověk oprostí od svých pozemských statků a veškerou sílu čerpá z Kristovy lásky a života s Ním (Flp 4,12-13).¹³

První list Timoteovi je věnován apelům k dobrým skutkům (1 Tim 6,17).¹⁴ V Jakubově epištole je možné vysledovat impulsy ke správnému uchopení lidského života ve světle Kristova učení.¹⁵

V Jakubově epištole je možné vysledovat impulsy ke správnému uchopení lidského života ve světle Kristova učení.¹⁶ V páté kapitole Jakub plísňuje bohaté, popisuje zbytečné kupení statků a honbu za majetkem. Toto jednání pokládá za hřích (Jak 5,1–5).

1.2 Chudoba ve SZ a NZ

Chudoba je v Bibli vnímána spíše v sociálním kontextu. Primárně jako materiální nedostatek, nízká životní úroveň. V knize Přísloví je chudoba spojována s omezením práv (Př 19,7). V Bibli je představeno několik pojmů, které charakterizují nuzného chudého člověka. V Žalmech je to dlužník, v Mudroslovné literatuře bídou trpící; další pojmy lze najít v knize Přísloví.¹⁷

---

¹² Srov. DŮFOUR, X. L. *Slovník biblických jmen*, s. 33.

¹³ Srov. Tamtéž, s. 33.

¹⁴ Srov. Tamtéž, s. 34.

¹⁵ Srov. BIBLE, *svaté Starého a Nového zákona včetně deuterokanonických knih*, s. 216.

¹⁶ *Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona včetně deuterokanonických knih*, Český ekumenický překlad, Česká biblická společnost 2002, s. 216.

¹⁷ Srov. FABRY, H. J. *Lexikon für Theologie und Kirche*, sl. 1005-1008.

Chudoba má v Bibli své charakteristické rozmanité formy: nuzota, žebrota (T 40,18; 70,6; 74,21; Sir 11,12; Řím 7,24; Zj 3,17).¹⁸

V Novém Zákoně jsou nuznými nazýváni žebráci, chudí, chromí (Mk 12,42; Lk 14,13, 21; Jan 12,5 apod.); jsou to ti, kteří žebrají o milodary (Sk 3,2-3).¹⁹

Výraz chudoba v Bibli nezahrnuje pouze životní podmínky lidí, zohledňuje i nehmotnou formu bídy.²⁰

Ve Starém zákoně je chudý člověk brán jako otrok závislý na jiné osobě, žádající o milodary. Majetek je odměna za službu Bohu. Nebude-li člověk pilný a pořádný, může se stát chudým (Př 20,13; 21,25). Chudobu můžeme charakterizovat jako stav, který svádí ke hříchu. Je potřeba vést řádný život, vzdát se marností, lži (Př 30,8 -9).

Chudý i bohatý, oba pocházejí od jediného Boha (Př 22,2). Chudí prosí o smilování, protože jsou osamoceni (Ž 25,16). Majetní hýří světským životem a radovánkami (Př 22,4). V Bibli nalézáme stejné situace jako v dnešní době. Lichváři a věřitelé utiskují své dlužníky (Př 22,7), kteří ze strachu z věřitelů raději ukončí svůj život; nemají z čeho hradit lichvářské úroky a přispívat k množení lichvářova majetku.

U Proroků je snaha obvinít bohaté z těchto nemorálních praktik (Mich 2,2), z omezování lidské svobody a útlaku chudých (Ez 22,29; Jer 22,13; 34,8-11). Biblickým stoupencem chudých je prorok Ámos, který ve svém učení napomíná bohaté (Am 2, 6-7; 4,1; 5,11-12).

Rozhodnutí pro chudé najdeme např. v páté knize Mojžíšově, kdy je uloženo každým sedmým rokem prominout dluhy, nevolníky uvolnit ze služeb, napomáhat chudým (Dt 15,1-15; 24,10-15). Vyzvednut je ten, který má soucit, vydává ze svého majetku, obdarovává (Př 14,21).

V Novém zákoně je chudoba propojována s hrozbami na hromadění majetku. V kontextu dokonalosti při následování Ježíše Krista je majetek pokládán za zbytečnost, od které je potřeba se osvobodit (Mt 19,21-22; 19, 23-24). Ani stav nouze není absolutní garancí cesty ke Kristu. Nejčastější výraz, který Ježíš používá v této souvislosti s problematikou chudoby, je „*blahoslavenství*“ – tohoto výrazu nejvíce používá v Horském kázání (Mt 5-7; Lk 6,20-22). Blahoslavení jsou ti, kteří jsou *chudí duchem*, a za tuto jejich chudobu, jim po právu náleží účast na království nebeském (Mt 5,3; Lk 6,20). Ježíš Kristus je vykupitelem chudých a spasitelem blahoslavených.

---

¹⁸ Srov. DÚFOUR, X. L. *Slovník biblických jmen*, s. 142.

¹⁹ Srov. ALLMEN von J. J. *Biblický slovník*, s. 78-79.

²⁰ Srov. DÚFOUR, X. L. *Slovník biblických jmen*, s. 142.

Tyto uzdravuje (Mt 4,22–24; 8-7; 13, 15-17; 9,2,20–22,25), povolává (Mt 4, 19; 10, 2-4), tito jej sami hledají (Mt 9,27-31), ve svých cestách ho napodobují (Mt 8,19; Lk 8,1-3). Ježíš pocházel z chudých poměrů, nic lidského, tedy ani chudoba mu nebyla cizí. Když se narodil, byl matkou uložený do jeslí, protože jinde nebylo místo (Lk 2,7); pěstoun Josef byl tesařem (Mt 13,55), Ježíš Kristus jako chudý kázal (Mt 8,20) a jako chudý zemřel (Mt 27,35).

V Lukášově podobenství o boháčovi a Lazarovi je předvedena poníženost srdce (Lk 16,19–31). Křesťanská služba chudým má snížit neakceptovatelný stav nouze, ve které chudí žijí. Na toto poukazuje ve svém evangeliu také Matouš, když apeluje na majetné, aby lidem žijícím v bídě podali pomocnou ruku (Mt 26,1). Tento apel je aktuální od starozákonních proroků až po Ježíše Krista, který je přítomen v každém člověku. Ten, kdo odmítne pomoc chudému, odmítá i Ježíše Krista (1 Jan 3,17). Ježíš požaduje od každého učedníka, aby se vzdal pozemských statků a kráčel v jeho stopách. Odevzdáním se a následováním mohou Kristovi učedníci vlastnit skutečné bohatství (Mt 6,24,33; Lk 16,13). Příkladem je apoštol Pavel, který zvěštuje evangelium bez úplaty (1 Kor 9,18; srov. Mt 10,8), obživu má zajištěnou z práce, nevlastní dům, ale k bydlení využívá pronajatý (Sk 28,30). Formou sbírek přispívá k rozvoji křesťanských obcí (2 Kor 8,20; 11,8). Chudý křesťan je ve své bídě bohatý; bez materiálních prostředků druhé obohacuje zvěstováním evangelia, ve kterém vlastní vše (2 Kor 6,10).

2 Pastorage

2.1 Etymologie slova

Slovo pastorage vzniklo odvozením od latinského výrazu pastor, což v překladu odpovídá českému ekvivalentu slova pastýř. V minulosti byl výraz pastor používán jako výraz pro označení člověka, který vykonává povolání pastýře. Postava pastýře měla na Předním východě archetypální význam, na chovu dobytka totiž záležela obživa, jak kočovného, tak usedlého obyvatelstva.

Ve starých spisech ze Sumeru, králové sami sebe označovali jako „božstvem ustanovené pastýře.“ V asyrském jazyce bylo pro slovo vládce používáno stejné slovo jako pro pastýře, jehož úkolem bylo sjednocovat, formovat k boji a chránit slabé.²¹

Chov zvířat a putování za pastvinami bylo charakteristické i pro Hospodinem vyvolený izraelský národ. Izraelité v době letního sucha svěřovali stáda koz a ovcí pastýřům na dlouhé měsíce, ti je odváděli z obcí na vzdálené pastviny. Zaměstnání pastýře patřilo k nebezpečným zdrojům obživy. V Bibli je Hospodin ztotožňován s pastýřem svého lidu. (srov. Gen 49,24; Ž 23, 1; Ž 28,8; Ž 78, 5 aj).²² Výraz dobrý pastýř, jenž je používán v Bibli, označuje člověka, který se s láskou stará o své stádo, toho, kdo o své ovečky pečuje.

Pro Nový zákon je charakteristické, že Ježíš používá ve svých kázáních příklady ze života pastýřů. V Janovi 10 dokonce za „dobrého pastýře“ označuje sám se, za pastýře, který dává život „za své ovce.“ Později se titul pastýř začal používat pro představitele křesťanského společenství, který měl o své společenství pečovat, vyhledávat ty, kdo se vzdálili, chránit proti rozkolu a bludu a být ostatním příkladem.²³

2.1.1 Co je pastorage

Pastorací se dlouho rozuměla činnost a péče duchovenstva o věřící populaci. Byly jí většinou rozuměny činnosti, které vykonával kněz nebo vedení farnosti, kdy kněz byl považován za pastýře.²⁴ Dnes hovoříme o pastoraci jako o způsobu církve, jímž se snaží lidem zprostředkovat cestu k Bohu. Nemluvíme už pouze o péči o nemocné, duchovní

---

²¹ MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, ed. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. s. 149.

²² ALLMEN, Jean-Jacques von. *Biblický slovník*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987. s. 183-185.

²³ MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, ed. *Encyklopedie sociální práce*. s. 149.

²⁴ OPATRŇÝ, A. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*, Ústí nad Orlicí: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství Pražském, 2005. s. 9.

vedení či udílení svátostí, ale vnímáme pastorační ve světle druhého vatikánského koncilu a jeho dokumentů. Církev se zde snaží o pastorační společnosti jak interním, tak externím způsobem. Interní společností myslíme věřící populaci, která potřebuje vedení a církev jako její instituci. Externí označuje péči o obecné blaho a lidi, kteří stojí na okraji církve.²⁵ Pastorační je určena celému světu, zvláště nuzným, trpícím, ale i nevěřícím či neznajícím Boží lásku. Pastorační by měla znát základní otázky světa z důvodu individuálního přiblížení se ke každému člověku.²⁶ Stabilním základem a východiskem pastorační byl, je a vždy bude zmrtvýchvstalý Kristus. Pastorační činností přináší církev lidem naději a spojení s Ježíšem Kristem.²⁷ V dnešní době je pastorační nezbytné poselství, jak lidstvu přiblížit obraz Boha a člověka. Pastorační chápeme jako reálné svědectví Boží lásky k lidem.²⁸

„Pastorační znamená zabývání se lidmi v konkrétních životních podmínkách, tedy v určité zemi, v určité dějinné situaci, v určitém historickém a kulturním kontextu. Jejím posláním je řešit konkrétní problémy konkrétních lidí ve světle a síle evangelia. Má se tedy uplatnit to, co jako motto čteme na začátku konstituce Gaudium et spes: „Radost a naděje, smutek i úzkost lidí dnešní doby, zvláště trpících a chudých, je radostí i nadějí, smutkem i úzkostí učedníků Kristových, a není nic opravdu lidského, co by nenašlo v jejich srdci odezvu.“²⁹

2.2 Pojetí pastorační

Evropské pojetí:

- *„Úzce pojatá pastorační – úsilí církve zaměřené především k duchovní dimenzi člověka*
- *Široce pojatá pastorační – úsilí církve směřující k plnému rozvinutí člověka ve všech jeho dimenzích (biologická, psychologická, sociální a spirituální).“³⁰*

---

²⁵ OPATRŇY, A. *Pastorační v postmoderní společnosti*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 9.

²⁶ Tamtéž, s. 9-10.

²⁷ AMBROS, Pavel. *Pastorační teologie*. 2., přeprac. vyd., (1. vyd. ve Vydavatelství UP v Olomouci). Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. s. 17-21.

²⁸ Tamtéž, s. 35-38.

²⁹ <http://www.pastorace.cz/Tematicke-texty/Pastorace-a-pastoralni-teologie-1.html>

³⁰ MATOUŠEK, Oldřich, KRÍŠŤAN, Alois, ed. *Encyklopedie sociální práce*, s. 149-150.

Anglosaské pojetí: („pastoral care“)

- „*Péče církve zaměřená na členy církevního společenství (od návštěv farníků až po formální poradenství - „formal counseling“)*
- *Péče pomáhajících profesí o osobnostní a sociální blaho člověka (od výchovy ke zdravému životnímu stylu, sociální a etické výchovy až po zvládání životních situací), tato péče je součástí edukace.*“³¹

2.2.1 Praktická (pastorální) teologie

„*Pastorální teologie (lépe: praktická teologie = teologie církevní praxe) v širokém smyslu slova znamená teologickou reflexi o seberealizaci církve jako spasitelného Božího jednání vůči světu, jak se uskutečňuje a musí uskutečňovat na základě trvalé podstaty církve a momentální situace světa i církve. Nevztahuje se na pastorální působení kněze, ale obecně na spasitelské jednání církve.*“³²

Pastorální teologie je praktickou vědou, tato věda se snaží řešit konkrétní problémy a zasahuje tím do různých oblastí lidského jednání. Pojetí této vědy se s dějinným vývojem mění a její disciplíny, jsou úzce spojeny s praxí. Proto se pastorální teologie nemůže v dnešní době obejít bez spolupráce s jinými vědními obory.

„*V literatuře se můžeme setkat s pojmem „pastorální“ či „praktická“ teologie pro disciplínu pojatou především jako návod, jak nábožensky jednat (obsahující zejm. témata jak vyučovat náboženství, vést náboženské obřady, vést a řídit náboženskou obec), a s termínem „praktická teologie“ pro tutéž disciplínu, která si v současné době všímá především životních situací člověka, jež pak teologicky promýšlí (reflektuje, interpretuje) ve snaze člověku pomoci, nabízí motivaci k pomoci, poskytuje náměty k jednání a rozhodování.*“³³

Můžeme se však setkat i s jiným přístupem, kdy praktická teologie je pojmem obecnějším. Zařazujeme sem vědy, které z praktické teologie původně vzešly např. homiletika, katechetika, náboženská pedagogika a zahrnuje také člověka v různých situacích a přístupu k nim. Pastorální teologie pak může být chápána jako jedna z disciplín praktické teologie a zaměřuje se hlavně na spirituální stránku člověka.³⁴

³¹ MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, ed. *Encyklopedie sociální práce*, s. 149-150.

³² RAHNER, Karl a Herbert VORGRIMLER. *Teologický slovník*. Přeložil František JIRSA, přeložil Jan SOKOL, přeložil Jan KRANÁT. Praha: Vyšehrad, 2009. *Teologie* (Vyšehrad). s. 35.

³³ MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, ed. *Encyklopedie sociální práce*, s. 147.

³⁴ Tamtéž, s. 147.

Otázkou je, jakému termínu dát v dnešní době přednost. Podle Michala Opatrného se termín „praktická teologie“ jeví jako vhodnější či spíše přesnější. Důvodem je, že pastorační práce není jen „práce duchovní“, ale úkol celé církve – společná praxe nositelů svátosti svěcení, zasvěcených osob a laiků.³⁵

2.2.2 Vývoj pastorální teologie

Cílem prvotní církve byla péče o členy křesťanského sboru. Základem této činnosti bylo kázání a výuka, zvěstování, bohoslužba, zavedení organizačního řádu, služba bližním (tuto funkci zastávali diákonové). Ve starověku byl pojem pastorační práce vztahován především na péči o duši. K pastorační činnosti patřila vždy také péče o chudé a potřebné, od 12. století se této povinnosti ujímala řeholní společenství.³⁶

Pastorální teologie se objevila v universitním prostředí středověké Evropy v poslední čtvrtině 18. století a její obsah i název od té doby prošel mnoha změnami. V průběhu svého vývoje se pastorální teologie proměnila z disciplíny, ve které jsme nacházeli návod, jak uplatňovat přístup náboženský, v disciplínu, jenž se zamýšlí nad funkcí církve ve světě až po disciplínu, jenž se zabývá současnou situací člověka ve společnosti. Jelikož se jedná o disciplínu teologickou, je na tuto situaci, vždy pohlíženo z hlediska vztahu k Bohu.

V 70. letech 18. století, v době osvícenství a josefinismu, byla pastorální teologie zavedena do škol. Pastorační jednání a přemýšlení se zhruba do poloviny 19. století očekávalo od toho, kdo byl pověřen nějakým úřadem, v církevní oblasti se tedy jednalo především o kněze. Knězi byla svěřena péče nejen o náboženskou stránku lidského života, ale i o společenský život jeho farníků jako takový. V době osvícenství tak plnil kněz hned několik dalších funkcí – kulturní, hospodářskou, administrativní, sociální. V pol. 19. století dochází v pastorální teologii ke změně, která trvá přibližně sto let. Církev přestává být poskytovatelem všeobecně přijímané pravdy a ztrácí své monopolní postavení (např. ve školství). Vliv francouzské revoluce, národních bojů, liberalismu, to vše způsobuje, že se lidé tehdejší doby odklání od křesťanství. V této době probíhá vnitrocírkevní dialog o slavení bohoslužeb, vedení křesťanské obce či výuce náboženství. V pastorální teologii zůstávají pastorační kompetence nositelům úřadu, farář má pečovat o chudé, opuštěné, vězně, sirotky. „*Ze zákona má dohlížet např. na*

---

³⁵ OPATRŇY, Michal. *Sociální práce a teologie: inspirace a podněty sociální práce pro teologii*. Praha: Vyšehrad, 2013. s. 238.

³⁶ MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, ed. *Encyklopedie sociální práce*, s. 149.

*pěstounskou péči nebo na výchovu propuštěných vězňů, o nichž dostává od věznice zprávu. Můžeme tedy říci, že i v této době plní některé prvky činnosti, které dnes patří do oblastí sociální práce.*³⁷ Od druhé poloviny 20. století začíná být kladen větší důraz na společnou odpovědnost křesťanů za život církve. Ve 20. století bylo ve středu zájmu náboženské hledisko, dneska je střediskem zájmu pastorální teologie především člověk. Pastorální teologie se začíná zajímat o situace člověka v jeho životě, o jeho pocity. Tak se dostáváme ke třem bodům, jenž současná praktická teologie řeší. 1) *Martyria*-svědectví zvěstování Božího slova, 2) *leiturgia*- slavení před Bohem, bohoslužba, 3) *diakonia*- služba charity a lásky. K těmto třem bodům se někdy přidává ještě 4) *koinonia* – péče o jednotu, společenství.³⁸ Pojetí současné pastorace v katolické církvi je stále ovlivněno dokumentem druhého vatikánského koncilu z r. 1965 *Gaudium et Spes*.

2.3 Druhý vatikánský koncil

*„Chci nechat otevřená okna církve, abychom viděli na lidi venku a oni se zase mohli dívat dovnitř.*³⁹ Těmito slovy komentoval svolání Druhého vatikánského koncilu jeho iniciátor a duchovní otec Jan XXIII. Až do Druhého vatikánského koncilu představovala synoda setkání biskupů, které projednávalo záležitosti týkající se církevní nauky a praxe. Směřovala k církvi, dovnitř církevní praxe. I Druhý vatikánský koncil se zabýval těmito otázkami. Jeho zacílení přesahovalo dosavadní pojetí koncilu a reflektovalo problematiku v kontextu celospolečenské situace, postavení církve ve světě, ve vztahu církve a světa. Vedle eklesiologické problematiky reflektoval koncil také problematiku ekumenickou. Obě tyto roviny ovšem řešily problematiku církve v církvi. Jan XXIII. vymezil koncilu také reflexi pastýřského poslání církve, a to nejen v církvi, ale především ve světě, a tak se reflexe rozrostla také o dimenzi pastorální.⁴⁰

Tuto dimenzi nalezneme v Pastorální konstituci o církvi v dnešním světě, *Gaudium et Spes*, která je jedním ze spisů Druhého vatikánského koncilu. Tato konstituce se dělí na dvě části, kdy v první můžeme nalézt církevní nauku o člověku, světu a jejich vzájemný poměr. Ve druhé pak úvahy o různých stránkách života a lidské společnosti. Asi za nejdůležitější část pro pastorální práci můžeme považovat posledních pět článků

---

³⁷ MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, ed. *Encyklopedie sociální práce*, s. 148.

³⁸ Tamtéž, s. 148.

³⁹ PESCH, Otto Hermann. *Druhý vatikánský koncil 1962-1965: příprava, průběh, odkaz*. Přeložil Karel FLOSS. Praha: Vyšehrad, 1996. s. 68.

⁴⁰ Tamtéž, s. 68-69.

první části (čl. 40-45), které pojednávají o úkolu církve v dnešním světě. Církev se zde vyjadřuje k tomu, jak chce uskutečňovat svou pomoc a podporu světu třemi základními způsoby: podporou lidské společnosti, podporou lidské činnosti a podporou lidské důstojnosti. Ale hovoří se zde i o způsobu, jakým církevní společenství pomoc přijímá.⁴¹

2.3.1 Počátky dialogu

Zájem církve o svět, můžeme podle Skalického, datovat někdy do doby Francouzské revoluce, kdy se ale jedná především o negativní reakci a odmítnutí moderního světa. Církev hledí na svět jako na nepřítele, který ohrožuje její hodnoty. Proto jednou z nejdůležitějších změn, které koncil přinesl, bylo, že se církev zřekla svého nároku na to, že se ve světě „dobře vyzná“ a má mu vždy „co dát.“ „*Druhý vatikánský koncil se také přihlásil k lidské důstojnosti jako společné bázi křesťanů a nekřesťanů při utváření státu a společnosti.*“⁴² Koncil se tedy obrací nejen k synům církve a k těm, kdo vzývají Kristovo jméno, ale ke všem lidem. Chce jim vyložit, jak chápe přítomnost a působení církve v dnešním světě.⁴³ Pastorální konstituce vidí: „*provázanost křesťanů se světem, jako vazbu, která patří k podstatě a bytí církve. Dialog se světem-a spolu s ním i služba světu – jsou tedy dva způsoby, jakými může evangelium vstoupit do světa.*“⁴⁴

Jak už bylo řečeno, asi nejdůležitějšími články pro pastorační práci v *Gaudium et Spes*, jsou články 40-45, kde církev mluví o svém úkolu v dnešním světě. Církev je přesvědčena, že prostřednictvím svých členů a celé pospolitosti může přispět ke zlidštění lidské rodiny a jejich dějin.⁴⁵ Dále církev skrz evangelium, které jí bylo svěřeno, vyhláší práva člověka, která uznává a velmi cení dynamismus dnešní doby, s nímž se tato práva podporují.⁴⁶ Církev podporuje jednotu a nabádá všechny lidi, aby překonali své neshody.⁴⁷ Křesťané jsou nabádáni, ať ve světle křesťanské moudrosti jednají na vlastní odpovědnost.⁴⁸ Článek 44 se vyjadřuje k pomoci, kterou církev přijímá od dnešního světa. *Kdy je v zájmu světa uznat církev jako společenskou skutečnost dějin a jejich kvas, tak i církev si je vědoma, že přijala mnoho z dějin a vývoje lidstva.* Církev se obrací o pomoc k lidem, kteří ve světě žijí a chápou jeho

⁴¹ OPATRŇY, M. *Sociální práce a teologie*, s. 84.

⁴² Tamtéž, s. 115.

⁴³ *Gaudium et Spes*, čl. 2.

⁴⁴ OPATRŇY, M. *Sociální práce a teologie*, s. 120.

⁴⁵ *Gaudium et Spes*, čl. 40.

⁴⁶ *Gaudium et Spes*, čl. 41.

⁴⁷ *Gaudium et Spes*, čl. 42.

⁴⁸ *Gaudium et Spes*, čl. 43.

mentalitu, ať jsou věřící či ne, neboť povinností církve je hlouběji chápat a lépe poznávat a tím se vhodně přizpůsobovat dnešní době.⁴⁹

2.3.2 Před a po koncilu

Jak již bylo zmíněno, pastorální teologie prošla od svého vzniku dlouhým vývojem, kdy právě Druhý vatikánský koncil přinesl do jejího vnímání velké změny. Podle Pavla Ambrose se před Druhým vatikánským koncilem zabývala pastorální teologie třemi základními tématy a to: „1. *Načrtnutím a stanovením morálního kodexu pastýře, duší a organizací činnosti církve.* 2. *Pastorační službou chápanou jako „potrestat“ a spojovanou systematicky se schopnostmi iniciovat a vést církve.* 3. *Problematikou týkající se jednání, vyrůstajícího z víry v Krista, tzn. činnosti církve a toho, čím se ona stává a jak se utváří v dějinách.*“ Pro dobu pokoncilní uvádí Ambrose tři základní zorné úhly: „1. „*Pastorální*“ jako činnost nebo vlastní praxe pastýřů, chápána v optice „*církev-svět*“: *pastorálka je zaměřena především na výchovu kněží.* 2. „*Pastorální*“ jako činnost a praxe církve. *Středem zájmu je církev a vztah mezi církví a světem.* 3. „*Pastorální*“ jako *veškerá náboženská praxe. Patří sem i činnost vně církve, dále různé podoby a formy současného křesťanství. Středem je náboženství a vztah mezi náboženstvím a společností.*“ Toto srovnání nám jasně ukazuje, že v pojetí pastorální teologie došlo k výrazné změně. Dnes je střediskem zájmu pastorační člověk, dříve jím bylo náboženské hledisko. „*Mnohem důležitějším se proto stává pastorální vztah církve a celku ke světu. Slovem pastorální se nepopisuje (jen) vztah duchovních k věřícím, ale především vztah křesťanů ke světu.*“⁵⁰

Tato změna v církevním myšlení přinesla jejím věřícím nové možnosti jako otevření se světu, možnost kontaktu s nevěřícími a vzájemný dialog. Od 60. let 20. století je jako dialog chápáno i misijní působení církve. Dialogem církve se světem tedy není pouze rozhovor verbální či podobné formy komunikace, ale i způsob života, práce či praktická činnost.

2.4 Soudobá praktická teologie

Malý exkurz do metody, kde bere soudobá praktická teologie inspiraci. Za faktického zakladatele současného pojetí praktické teologie je považován kardinál Josef Cardijn, a to díky metodě Vidět-Posoudit-Jednat, podle níž probíhala práce v kroužcích dělnické

---

⁴⁹ *Gaudium et Spes*. čl. 44.

⁵⁰ Opatrný, M. *Sociální práce a teologie*, s. 239.

mládeže, které Cardijn zakládal. Tato metoda je způsobem, jak podpořit odpovědnost křesťanů za svět. Cardijn usiloval o to, aby lidé dokázali převzít zodpovědnost za svůj život. „*Vycházel z přesvědčení, že každý člověk bez rozdílu má od Boha nezrušitelnou důstojnost, ke které se váže Boží povolání a životní poslání pro každého konkrétního člověka.*“⁵¹ Bůh byl pro něj zdrojem lidské důstojnosti, proto jde o metodu pastorační.

1) Vidět – Tento krok pojednává o vnímání životních skutečností, které jsou nepředpojaté a bez předsudků. Vlastně se jedná o praktický projev křesťanské víry, jelikož lidem by v tomto kroku mělo být vycházeno vstříc tak, jako lidem vychází vstříc Bůh.

2) Posoudit – Tento krok by měl cílit na: „porozumění, reflexi, srovnání a výklad získaných poznatků a zkušeností. Zkoumaná situace byla porovnána s jinými situacemi, se zkušenostmi a s teoretickými poznatky.“⁵² Důležitý byl společný rozhovor, víra měla být možností, jak změnit to, co odporuje lidské důstojnosti.

3) Jednat – Zde, by se měl projevit cíl metody, jímž je změna každodenního života jednotlivce i společenských struktur, do nichž je zasazen. Cílem této změny je důstojnost člověka.

Význam metody Vidět-Poslouchat-Jednat je: „*v uschopnění člověka, aby se stal lepším – lhostejno, zda z hlediska církevně-křesťanského nebo obecně lidského, protože lidská důstojnost a dobro mají původ v Bohu. Bůh zmocňuje k převzetí odpovědnosti za svůj život.*“⁵³ Po Evropě se tato metoda rozšířila koncem 20. století v několika obdobích.

2.4.1 Pastore a sociální práce

Sociální práce v dnešním významu slova představuje činnosti, které patřily po celá staletí dějinného vývoje lidstva do kompetence církve. Péče o potřebné, ať už pod tento pojem zahrnujeme různé formy chudoby, jako je vdovství, samota, materiální chudoba, zdravotní znevýhodnění, nemoc aj., patřila historicky k základnímu svědectví života s Kristem a služby církve světu ve světě. Z české historie lze vzpomenout životní příklad sv. Václava, sv. Ludmily, sv. Zdislavy z Lamberka nebo sv. Anežky České.

---

⁵¹ Opatrný, M. *Sociální práce a teologie*, s. 240.

⁵² Tamtéž, s. 241-242.

⁵³ Tamtéž, s. 242.

Konstituce *Gaudium et spes* ve svém prvním článku zdůrazňuje zainteresovanost církve na službě světu a citlivou vnímavost k životním situacím každého člověka. „*Radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby, zvláště chudých a všech, kteří nějak trpí, je i radostí a nadějí, smutkem a úzkostí Kristových učedníků, a není nic opravdu lidského, co by nenašlo v jejich srdci odezvu.*“⁵⁴

Konstituce *Gaudium et spes* i další koncilní dokumenty pojmenovaly aktuální postavení církve ve světě, její odpovědnost za svět i možnosti nápravy. Teoretický rámec je potřeba proměnit v každodenní službu světu, která může vést ke globální nápravě skrze konkrétní individuální pomoc člověku tady a teď. Hmatatelným svědectvím angažovanosti ve světě jsou konkrétní aktivity v oblasti sociální práce.

Sociální práce dnes představuje složitý proces doprovázení potřebného člověka, který má za cíl stabilizaci jeho konkrétní životní situace a v rámci možností návrat do tzv. běžného života, v optimálním případě pevné ukotvení jedince ve společnosti. Účinnost sociální práce závisí na citlivém zacílení s ohledem na specifika potřebných. Vychází ze znalosti prostředí, životního příběhu, příčin a důsledků, životních krizí člověka a schopnosti reflektovat životní realitu s osobním nadhledem a využitím poznatků a zkušeností z oblasti psychologie, sociologie, filosofie, medicíny i práva. Sociální práce vyžaduje plné osobní nasazení a celoživotní vzdělávání se i objektivitu.⁵⁵ Sociální práce by měla vést k uspokojení základních životních potřeb jedince, k jeho stabilizaci ve společnosti, k vlastní seberealizaci.⁵⁶

Sociální intervence tak řeší primárně základní životní potřeby povahy biologické fyzické – např. nasycení, ošacení, bydlení, se kterým úzce souvisí potřeba pocitu jistoty a bezpečí. Další úroveň životních potřeb je zařazení jedince do společenství, přijetí jeho osobnosti a identity, potřeba uznání a respektu. Vrcholem, v sociální práci těžko dosažitelným, je možnosti naplnění potřeby seberealizace a transcendence, potřeba duchovního rozvoje. V oblasti saturace duševních potřeb se prolíná práce sociální a pastorační. Převaha pastorační práce se dostavuje v rovině saturace duchovních potřeb, seberealizace a transcendence.⁵⁷

---

⁵⁴ GAUDIUM ET SPES, čl. 1, s. 183.

⁵⁵ Srov. MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi, specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, s. 13-26.

⁵⁶ Srov. MASLOW, A. *Teorie a seberealizace* [online] [cit.2017-05-29] Dostupné na www.opsychologii.cz/clanek/154-abraham-mslow-a-teorie-seberealizace/>./

⁵⁷ Srov. Logoterapie – *Nalezení smyslu* [online] [cit. 2017 -29-05] Dostupné na www.http://terapie.zdrave.cz/logoterapie-nalezeni-smyslu/>.

Pastorační práce naplňuje tu část péče o potřebného člověka, která se vztahuje jen na toho dotyčného člověka, převyšuje specializovanou reálnou pomoc, ať v sociální či zdravotní oblasti a těsně nebo vzdáleně je spojena s podporou nuzného člověka, nebo s vírou pomáhajícího, či s vírou obou.⁵⁸

2.4.2 Pozice pastorační práce v sociální práci

Abraham Maslow buduje pyramidu životních potřeb člověka od potřeb základních k potřebám transcendentním. S materiální neuchopitelností těchto potřeb roste zranitelnost člověka při snaze je naplnit nebo alespoň saturovat jejich absenci, naplňovat potřebnost. Multikulturní charakter současné společnosti otvírá široké spektrum možností v materiální i duchovní oblasti, s těmito možnostmi zároveň komplikuje postavení člověka a zvyšuje jeho zranitelnost vnější intervencí. Konkrétním příkladem této reality je existence různých církevních – náboženských skupin, s odlišnou mírou otevřenosti nebo uzavřenosti k okolnímu světu. Sociální práce v širším slova smyslu je těmito skupina téměř nezranitelná. Velmi citlivá je v rovině pastorační péče potřebných osob. Pastorační péče nesmí hledat vlastní prospěch pomáhajícího, ale dobro potřebného, s cílem pomoci, duchovní spásy. Je otevřená všem potřebným.⁵⁹

Nevychází-li pastorační práce z těchto principů, je její výsledek lichý. Necitlivý zásah do duchovní dimenze člověka iniciovaný vlastním prospěchem intervenující osoby může vést ke zhoršení životní situace potřebného, k manipulaci, ztrátě svobody a důstojnosti, k vytvoření závislosti, ztrátě vnímání reality a osvojení identity loutky ochotné splnit jakýkoli příkaz.

Hranice mezi doprovázením, vedením člověka na jeho životní cestě a manipulací s životem potřebného, je velmi tenká. Vyžaduje citlivý a vyrovnaný přístup a neustálou sebereflexi i zpětnou vazbu v sociální i pastorační práci. Otázka manipulace v duchovním doprovázení je ještě citlivější, protože prostředkem pastorační péče je i řešení otázek víry v širším i užším slova smyslu, a to bez ohledu na potřebu člověka zabývat se touto otázkou nebo potřebu uvěřit a stát se členem společenství (církevního společenství).⁶⁰

Je potřeba odpovědět na otázky: Jaký má význam pastorační péče v sociální práci? Jedná se o jakýsi bonus ze strany církve? Nebo můžeme říci, že sociální práce doplňuje

---

⁵⁸ Srov. OPATRŇÝ, A. *Pastorační práce v sociální oblasti*, s. 35.

⁵⁹ Srov. SKALICKÝ, K. *Geneze koncilního textu o zjevení*, s. 195-209.

⁶⁰ Srov. OPATRŇÝ, A. *Pastorační práce v sociální oblasti*, s. 37.

pastorační péči? Nebo právě naopak, že pastorační práce je nadstavbou, transcendentním rozměrem, sociální práce? Má se tedy sociální práce týkat jen těch, kteří využívají pastoračních služeb? Nebo má být pastorační péče rozšířena i na ty, kteří na první pohled nepotřebují naplnit duchovní potřeby? Pastore jako součást sociální práce nepředstavuje výsluhu svátostí nebo katechetickou výuku náboženství. Jedná se o otevřené, nezištné a pokorné doprovázení jednotlivce, který se ocitl v krizové životní situaci, potřebuje podporu, pocit jistoty a sounáležitosti, pomoc při řešení pro něho neřešitelné situace.⁶¹

Sociální práci a intervenci z ní vycházející je možné realizovat bez ohledu na spiritualitu potřebného s respektem k jeho důstojnosti, svobodě a lidství. Pastore vedle těchto aspektů musí zohlednit také otázky duchovní dimenze jedince, stupeň a intenzitu jeho duchovního života, jeho pozici na duchovní cestě i povahu jeho osobní víry s respektem k jeho jedinečnosti a nabídnout takovou míru péče, která je pro jedince přijatelná a poskytne mu maximální pomoc v jeho situaci.

Základním předpokladem zachování svobody potřebného člověka je pokorné doprovázení na místo cílené manipulace a respekt jeho jedinečnosti, akceptace jeho duchovního prožívání, jeho jedinečné víry a cesty, na které jej doprovázíme. Je nutné si opakovaně uvědomovat, že doprovázíme člověka, který má omezené možnosti a schopnosti, ale tento člověk není neschopný a nejsou mu upírána žádná práva. Pochopit potřeby člověka a pomoci k jejich naplnění tak, aby potřebný člověk neztratil sebeúctu a došel k cíli doprovázený nikoli tažený nebo tlačný, je vyjádřením prosté a opravdové křesťanské lásky, svědectví prožívané víry pomáhajícího (doprovázejícího). Celé toto působení má svůj osobitý, zcela identický charakter.⁶²

2.4.3 Sociální práce jako prostředek pastorační péče

Křesťané, kteří jsou zaměstnanci sociálních služeb, mají za cíl podat potřebným pomocnou ruku. To souvisí se základním charakterem křesťanství a tím je diakonie. Z tohoto pohledu je sociální práce nástrojem pastorační práce na diakonické úrovni, specializovaným prostředkem, díky kterému lze dosáhnout cílů, které jsou v pastore stanoveny.⁶³

---

⁶¹ Srov. SKALICKÝ, K. *Geneze koncilního textu o zjevení*, s. 195-209.

⁶² Srov. OPATRŇY, A. *Pastorační práce v sociální oblasti*, s. 38-39.

⁶³ Srov. KŘIŠŤAN, A. *Praktická teologie, pastore a sociální práce – mezioborové souvislosti*, s. 16-25.

Pastoraci lze chápat jako pramen, který dává sílu k působení v sociální oblasti.⁶⁴

Pokud se na pastorační činnost budeme dívat z tohoto hlediska, pak vidíme, že sociální práce je nástrojem pastorační činnosti, díky kterému lze dosáhnout určitých cílů, které jsme si v pastoraci stanovili.⁶⁵

2.4.4 Pastorační péče jako předmět sociální práce

Jedním z cílů sociální práce je zdokonalovat sociální oblast uživatelů, přizpůsobovat společnost tak, aby někteří jedinci byli ochráněni před případným narušeným sociálním fungováním.⁶⁶

Sociální pracovník by měl být natolik kompetentní, aby správně posoudil okolnosti negativního sociálního fungování uživatele a měl by umět nalézt správné východisko, které by zmírnilo či zvrátilo negativní sociální fungování uživatele. A právě k dosažení tohoto cíle by měl být sociální pracovník schopen umět využít pastorační péči, ať již od duchovního, který dané zařízení navštěvuje či pastoračního asistenta, který případnou pastorační péči v daném zařízení poskytuje.⁶⁷

Lidskou bytost vnímáme z hlediska bio-psycho-sociální a spirituální. Vnímání lidského jedince z pohledu sociální práce je zaměřeno na oblast sociální a pastorece je vymezena na duchovní – spirituální rovinu. Pastorece by měla umět pomoci nasměrovat člověka k řešení jeho nepříznivé situace především skrze Boha a díky nalezenému vztahu k Bohu by měl člověk umět nebo se alespoň snažit řešit svoji situaci, nebo se díky nalezenému vztahu k Bohu zcela změnit jeho dosavadní duchovní život.⁶⁸

„Obě činnosti by se měly vzájemně krýt a působit na člověka tak, že by nemělo být zcela zřejmé, kdy v řešení obtížné situace přispěla pastorační činnost či sociální péče, která onoho člověka nasměrovala k řešení situace skrze Boha.“⁶⁹

2.4.5 Komparace cílů a vliv pastorační a sociální práce

Obě tyto činnosti mají vliv na člověka, a to díky jejich zařazení do oblasti pomáhajících profesí. Sociální práce se snaží člověku pomoci v řešení jeho nepříznivé sociální situace

---

⁶⁴ Srov. KŘIŠŤAN, A. *Propojení praktické teologie a sociální práce*, s. 48-49.

⁶⁵ Srov. KŘIŠŤAN, A. *Praktická teologie, pastorece a sociální práce-mezioborové souvislosti*, s. 147-150.

⁶⁶ Srov. Tamtéž, s. 22.

⁶⁷ Srov. Tamtéž, s. 49.

⁶⁸ Srov. Tamtéž, s. 49.

⁶⁹ Srov. Tamtéž, s. 22.

skrze různé další instituce a pastorační práce se také snaží o pomoc, ovšem skrze Boha. Obě tyto činnosti vidí člověka, který je v nepříznivé situaci, především jako lidskou bytost, která má právo na poskytnutí pomoci nejen v oblasti uspokojování základních životních potřeb. Je samozřejmé, že každý člověk musí být posuzován individuálně, a hlavně by se měl brát zřetel na konečném rozhodnutí člověka, jak danou situaci bude řešit a jak bude dále směřovat svoji životní pout'. Řada poskytovatelů sociálních služeb poskytuje pomoc pouze z hlediska sociální oblasti, což je samozřejmě možné, ovšem pokud člověka vnímáme jako celostní bytost, tak je zcela nereálné, aby byly uspokojeny veškeré potřeby člověka. Sociální práce má za hlavní cíl navrátit člověka do okolního prostředí tak, aby byl schopen v něm fungovat a v určité míře mu bylo umožněno uspokojení základních potřeb. Pastorce také dbá o uspořádání potřeb, ale jako prvotní je zde to, aby člověk přijal svoji situaci, svoji odpovědnost za situaci za pomoci Boha. Protože každý člověk by měl být odpovědný za svůj život, za svůj postoj k sobě samému a okolnímu světu. Díky tomu by měl umět přijmout to, co po něm okolní svět žádá.⁷⁰

Obě činnosti by měly člověka respektovat takového jaký je. Pravdou je, že tento respekt je realizován v pravém slova smyslu spíše v pastorační než v sociální oblasti, kde je kladen důraz na aktivizaci klienta. Pastorce člověku poskytuje oporu v Bohu, jistotu v to, že Bůh jej miluje takového, jaký je, že mu poskytuje oporu v řešení dané situace, oporu v akceptování zodpovědnosti za danou situaci a jistotu toho, že každý člověk má zde na zemi svůj úkol, ke kterému byl povolán a jeho splnění bývá někdy velmi obtížné.⁷¹

2.4.6 Zhodnocení pastorce ve vztahu k pojetí sociálního fungování

Na toto téma byla sepsána velmi zdařilá diplomová práce, kde její autor píše, že jak sociální práce, tak pastorační péče jsou ve vzájemném vztahu a díky tomuto vztahu je uživatelům služeb poskytována co nejlepší péče. Jeho výzkum říká, že posláním pastoračního asistenta v Charitním zařízení by mělo být přetváření hodnot pracovníků zařízení tak, aby byly v souladu s křesťanskými zásadami a seznamovat pracovníky s duchovními zásadami, které dá se říci jsou na stejné úrovni jako hodnoty v Kodexu

---

⁷⁰ Srov. OPATRŇY, M. *Pastorační práce u křesťanských poskytovatelů sociálních služeb*, s. 61.

⁷¹ Srov. Tamtéž, s. 61.

Charity ČR. Tento pastorační asistent by měl být v úzké spolupráci se sociálním pracovníkem a aktivizovat uživatele služeb pomocí vztahu k Bohu.⁷²

V zařízeních, kde je zřizovatelem církev by měl být pastorační asistent, který jak je uvedeno výše by pečoval jak o uživatele služeb, tak i o zaměstnance. Řada zaměstnanců je nevěřících, tím pádem může docházet k neporozumění křesťanských zásad a tím k neúplnému uspokojení uživatelských potřeb. Pastorační asistent by se v rámci svého působení na uživatele sociálních služeb měl zaměřit na to, aby uživatel opět našel smysl života, důvěru v Boha a sám v sebe a hlavně, aby sám sebe ve vztahu k ostatním lidem chápal sám sebe jako rovnocennou bytost a pastorační asistent by měl mít velmi dobré komunikační schopnosti.

2.4.7 Pastorační pracovník a pastorační rozhovor

Pastorační pracovník pracuje se svými poznatky, čerpá ze své životní zkušenosti i vlastní spirituality. Pro jeho práci je důležité mít možnost čerpat ze zkušeností a poznatků sdílených. Východiskem pro konkrétní intervenci je zvnitřnění základních východisek pastorační péči, doprovázení jednotlivce, přizpůsobuje konkrétní situaci a cílové skupině.⁷³

2.4.8 Pastorační rozhovor

Pastorační rozhovor je stavebním kamenem pastorační péči. Můžeme jej přirovnat k sociálnímu pohovoru, ve kterém si člověk stanoví své cíle, přání a potřeby a pojmenuje svou současnou situaci a s ní související sociální status. Sociální pracovník by měl vzbudit v člověku či skupině, se kterou pracuje, pocit důvěry a vědomí, že potřebný člověk není na svůj problém sám či nejsou sami. Pastorační pracovník sdílí a zúčastněně prožívá životní situaci doprovázené osoby, nežije jeho život, ale pozorně naslouchá a nahlíží, nesoudí. Kvalita přístupu pastoračního pracovníka je specifikována v Matoušově evangeliu „*Vezměte na sebe mé jho a učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorného srdce: a naleznete odpuštění svým duším*“ (Mt 11, 29).

Pastorační rozhovor by neměl ve člověku vyvolávat pocit náboru do společenství věřících, zároveň v jeho obsahu nesmí chybět duchovní rozměr. Pastorační pracovník by měl mít na paměti, že jeho úloha spočívá v tom, aby každého člověka, který trpí svojí situací, dovedl k přijetí situace a tím umožnil setkání s Božím milosrdným. Dále je

---

⁷² Srov. STROGAN, J. *Služba pastoračního asistenta v Oblastní charitě*, s. 73.

⁷³ Srov. KŘÍŠŤAN, A. *Pastorační koncept* In *Praktická teologie pro sociální pracovníky*, s. 72-75.

třeba mít na paměti, že k tomuto kroku je potřeba dát člověku čas. K akceptování víry by měl každý člověk dojít sám, neměl by být vystavován nátlaku. Duchovní rozměr rozhovoru má být podnětem opravdové naděje a svým způsobem i vyzváním ke svobodnému obrácení člověka.⁷⁴

Pastorační rozhovor nelze chápat jako rozhovor, který je či není nábožensky orientován. Tento rozhovor vzniká ze situace, tužeb a potřeb člověka, kterému je poskytována pastorační péče. Cílem pastoračního rozhovoru není nalezení řešení problému ani zlepšení informovanosti člověka, ale úsilí sdělit potřebnému, že ve své životní situaci není osamocený, že má oporu, blízkého průvodce, spolupoutníka na své životní cestě.

Pastorační rozhovor může být veden individuálně či skupinově. Individuální nebo skupinový přístup volíme podle preferencí potřebného člověka. Vycházíme z osobního pojetí sdílení, schopnosti člověka projevit své pocity a hovořit o svých starostech a problémech na veřejnosti, byť v uzavřené skupině. Pokud je jedinci nepříjemné sdílet svou životní situaci veřejně, je potřeba dopřát mu individuální přístup a intimitu diadického rozhovoru. Volba by měla být svobodná.

V rámci realizace pastoračního rozhovoru je nutné neustále si uvědomovat citlivost a intimitu sdílení krizové životní situace, jejíž nešetrné odhalení by mohlo potřebného jedince více poškodit než mu pomoci. Rozhovor by měl být uvolněný, dotazovaný by měl mít možnost říci „ne“.⁷⁵

Pro pastoračního pracovníka je tabu výtky nebo ponížení. V rámci pastorační práce se spíše snažíme vnést do rozhovoru podobnost. Pokud během pastoračního rozhovoru zjistíme, že dotyčný člověk by raději navštívil přímo duchovní prostředí, v rámci možností mu vyjdeme vstříc (domluvení schůzky v sakrálních prostorech apod.) Klíčovým přístupem je dát člověku dostatečný prostor pro jeho vlastní rozhodnutí.⁷⁶ Křesťanský přístup k pastorační péči nepřipouští žádnou podobu výčitek a soudů.⁷⁷

Pastorační rozhovor není jedinou možností doprovázení člověka. Lze doporučit přímý jednorázový nebo opakovaný, krátkodobý nebo dlouhodobý kontakt s duchovním

---

⁷⁴ Srov. OPATRŇY, A. *Pastorační práce v sociální oblasti*, s.

⁷⁵ Srov. Tamtéž, s. 29.

⁷⁶ Srov. KŘIŠŤAN, A. Pastorační koncept. In *Praktická teologie pro sociální pracovníky*, MARTINEK, M. (ed) Jabok, 2008.

⁷⁷ Srov. OPATRŇY, A. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*, s. 20.

prostředím (návštěvu fary, komunity, kláštera, kostela nebo jiných sakrálních prostorů, pobyt v komunitě), četbu vhodné duchovní literatury.⁷⁸

2.4.9 Podpory pastorační práce

Nejsilnější podporu nachází pastorační práce ve svátostech. Pro pastorační práci jsou zásadní: svátost křtu, svátost smíření, eucharistická svátost a svátost nemocných. Tyto svátosti lze považovat za stěžejní oporu a podporu procesu pastorační práce, životní cesty, v rovině doprovázení člověka. Ostatní svátosti: svátost biřmování, manželství a kněžství jsou neopomenutelné, ale jejich dosažení je výsledkem dlouhodobé a velmi úspěšné pastorační péče. Jejich přijetí je dosažením konkrétního dílčího cíle, na cestě ke Kristu. Je již výsledkem, nikoli procesem. Duchovní doprovázení ve smyslu formace spirituální dimenze člověka, doprovázení ve víře, vychází z předpokladu, že potřebný člověk přijal svátost křtu nebo k přijetí této svátosti spěje. Dílčím výsledkem pastoračního doprovázení by měla být schopnost a ochota člověka pojmenovat svou životní situaci a vyrovnat se s pozitivy a negativy své osobnosti i životní cesty a vše tak přijmout.

Dospěje-li pastorační práce člověka do této fáze, je připravený vyznat sebe ve svaté zpovědi. Svatou zpověď lze považovat za vrcholnou formu pastoračního rozhovoru vázanou na osobu duchovního. Umění sebereflexe a reflexe životní praxe ve vztahu k Bohu uplatněné ve svaté zpovědi umožňuje přijmout svátost smíření a na jejím základě přijímání Eucharistie, vtěleného Krista, nejsvětější svátosti. „*Protože je jeden chléb, jsme my mnozí jedno tělo, neboť všichni máme podíl na jednom chlebu.*“ (1Kor 10,17).

Přijímání Eucharistie umožňuje věřícímu bytostné spojení s Ježíšem Kristem, živí a posiluje jeho víru a zakládá pevné ukotvení člověka ve společenství, které jej uschopňuje k řešení jeho aktuální životní situace. Eucharistická svátost je největší a neúčinnější oporou pastorační práce, je klíčovým zdrojem a vrcholem pastorační práce.⁷⁹

Věřící se obrací a řídí chudým a pokorným Kristem a díky tomu mají podíl na svatosti církve. Ovšem církev je svatá skrze svatost Ježíše Krista. Tím, že křesťané přijímají svátosti, jsou směřováni Duchem svatým a jsou povoláni k činům milosrdenství, lásky, tím se křesťané mají podobat Bohu.⁸⁰

---

⁷⁸ Srov. OPATRŇY, A. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*, s. 23-24.

⁷⁹ Srov. ŠRAJER, J. *Teologická teorie v pastorační praxi*, s. 72-74.

⁸⁰ Srov. Lumen Gentium, čl. 40.

Pastýři rozdávají věřícím skutečné učení a obstoupení lidmi při slavení eucharistie jsou zřejmým znakem církevní ucelenosti. V rámci eucharistie a jejího přijímání věřící poznává pravou tvář Boha a nalézá klid. Toto poznání je dovede k vnitřnímu bohatství a povolání k duchovní a pastorační činnosti.⁸¹

Pokud se na Eucharistii díváme z hlediska vlivu a působení člověka, pak vidíme, že je sama pastorační činností. Eucharistie je podstatou a vyvrcholením života křesťana. Řadíme ji mezi významnou péči o věřící, o pastorační pracovníky, je pro ně pramenem, oporou a podnětem. Řadíme ji k významným svátostem udělovaných církví. Tím, že přijímáme Eucharistii, účastníme se na věčném životě. Prožití tohoto setkání je pokaždé jedinečné. Dnešní svět je velmi ukvapený, každý trpí nedostatkem času, kterým ovšem paradoxně plýtvá na zbytečnostech a marnostech, člověku v současnosti chybí přemýšlení nad životem, a tak i východisko pro umění života.⁸²

Pastoraci je možné podporovat především aktivním životem z víry v jednotlivých farnostech, ale i vzděláváním ve školách různých stupňů, vzděláváním pastoračních pracovníků, katechetů i laiků, prací se specifickými skupinami např. mládeží, rodinami, seniory. Pastorační práce tohoto rozměru se zpětně stává podporou pastorage.

Otázka pastorage v církvi a pastorační práce jako naplnění poslání církve je otevřeným tématem s množstvím nezodpovězených i nevyslovených otázek. Život církevního společenství změnil svůj charakter. Život z víry spojený se sdílením církevního společenství v nedělním setkání s Kristem při slavení mše svaté, slavení svátků a harmonické propojení duchovního a civilního života je minulostí. Pastorační práce má svou nezastupitelnou úlohu a vážnost nejen v sociální práci, ale i v běžném životě. Pojetí pastorační práce a její účinná praxe je otevřenou výzvou pro církevní společenství, duchovní, řeholníky i laiky.

2.4.10 Charita a pastorage

Problematika poskytování pastorage v charitních organizacích je dána tím, že je zde zaměstnán nespočet lidí, kteří jsou nevěřící. Dalo by se říci, že tento stav je dán tím, že v současné době je nedostatek křesťanů, kteří by tuto činnost vykonávali. Obzvláště zaměstnanci těchto zařízení by měli poskytovat péči především z lidského hlediska a na to by měla být zaměřena pastorage pracovníků a také uživatelů služeb. Protože jak

---

⁸¹ Srov. AMBROS, P. *Setkávejte se a nechte se poslat*. Olomouc, Refugium Velehrad-Roma, 2004, s. 132-133.

⁸² Srov. ŠRAJER J. *Teologická teorie v pastorační praxi*, s. 72-74.

můžeme chtít po uživateli, aby i on ve své situaci projevil lidskost, když on tento projev nevidí ze strany pracovníka.⁸³

K tomuto vydala Česká biskupská konference dokument, kde se jasně říká: *Pracovníci (zaměstnanci i dobrovolníci) musí být trvale vzděláváni a formováni, aby mohli realizovat základní principy a cíle charitativní práce, aby se jejich služba lidem v nouzi stávala službou pro Krista v duchu evangelia. Také pracovníci, kteří nejsou zakořeněni v církvi, musí být zakotveni v křesťanských principech a lidských hodnotách.*⁸⁴

O odborných pravomocech pracovníků je psáno v encyklice *Deus caritas est*, kde papež Benedikt XVI klade důraz na to, aby pracovník poskytoval péči ze svého srdce a tím bude péče poskytována z lidské stránky. Protože člověk, který je v nepříznivé situaci potřebuje lidské přijetí a pomoc, a ne pouze pomoc z pozice pracovníka. Pracovník, který pracuje v charitním zařízení by měl umět poskytnout pomoc a péči tak, jak mu říká jeho srdce.⁸⁵

2.4.11 Pastorační asistent v Charitním zařízení

V rámci Charity je pastorece poskytována těmito pracovníky:

Prezident charity ČR

Kněží či Jáhen

Pastorační asistent/ka

V rámci České republiky jsou zakladateli Charity místně příslušné církve, které jmenují pastorační pracovníky k výkonu pastorační práce v Charitě.⁸⁶

Pastorační pracovník by měl mít znalosti v teologických základech charitativní práce, měl by znát Charitu a způsob jejího působení a měl by mít alespoň přehled o sociální práci.⁸⁷

Pastorační pracovník má vystupovat jako biblický odborník, hlasatel evangelia a ten, kdo může pomoci ke spáse člověka, duchovní pravomoc, protože on je ten, který seznamuje člověka s Bohem, jeho činností atd. Pastorační pracovník by měl umět jednat i coby psychoterapeut.⁸⁸

---

⁸³ Srov. OPATRŇÝ, M. *Pastorační práce u křesťanských poskytovatelů sociálních služeb*, s. 66-68.

⁸⁴ Srov. Česká Biskupská konference. *Charitní služba církve. Pastorační péče o Charitu* s. 10

⁸⁵ Benedikt XVI.: *Encyklika Deus caritas est*. Čl. 31a.

⁸⁶ Srov. OPATRŇÝ, M. *Charita jako místo evangelizace*, s. 116.

⁸⁷ Srov. Tamtéž, s. 116.

⁸⁸ Srov. Srov. *Křišťan ,A. Praktická teologie, pastorece a sociální práce – mezioborové souvislosti* s.74-75.

3 Bezdomovectví

Bezdomovectví je problém, který se týká celé společnosti a je ovlivňován z několika hledisek. Je celospolečenským problémem a působí i na životy osob bez přístřeší.

Z právního hlediska byli takto pojmenováni lidé, kteří neměli státní příslušnost. V posledních letech narůstá počet osob bez přístřeší, těch, kteří v těch lepších případech využívají službu nocleháren, azylových domů či denních center. Ti, kteří z nějakých důvodů nemohou toto využívat, vyhledávají možnost přespání nejlépe na parovodech.⁸⁹

V odborné literatuře je pojem osoba bez přístřeší charakterizována jako osoba, která má absenci primární odpovědnosti, která je důležitá k sociálnímu začleňování a krom tohoto je zde nepřítomnost vytrvalosti a nějaké posunutí směrem vzhůru je pro tyto osoby něco, co je nad jejich síly a možnosti. Předpokladem jsou i lišící se sociální zážitky (opakovaný výkon trestu, ústavní pobyt apod.). Čas strávený v těchto zařízeních snižuje normální chování a tím pádem napomáhá k rozvoji chování, které je nepřijatelné.⁹⁰

Jakákoliv lidská bytost je nezbytnou složkou společnosti a jen ve společnosti má prostor k plné adaptaci. Osoby bez přístřeší bohužel tento prostor nemají. Pak se setkáváme i s případy, kdy takováto osoba volí život v osamocení.⁹¹

Pro většinu osob bez přístřeší je charakteristická záporná volba sebe sama a odmítají jakýkoliv posun či obrat. U těchto osob je typické špatné rodinné prostředí, z toho pak pramení nulová sebejistota, vzdělání je na základní úrovni. Většina těchto faktorů způsobuje to, že osoba bez přístřeší je spokojená s tím, jaká je a odmítá cokoliv, co by znamenalo obrat.⁹²

Někdy se může jednat o mentální či jiný handicap, většinou se ale jedná o následek užívání návykových látek (alkohol, drogy). Vztahy osob bez přístřeší ke společnosti jsou většinou velmi chladné. Osoby bez přístřeší spíše vyhledávají společnosti stejných hodnot. Žebříček hodnot a vztahy v těchto skupinách v takovéto společnosti nebývají

---

⁸⁹ Srov. MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*, s. 13.

⁹⁰ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*, s. 35.

⁹¹ Srov. VYMĚTALÍK, B. a kol. *Cesta k člověku: aktuální otázky tržní společnosti a křesťanská etika*, s. 11.

⁹² Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*, s. 36.

nikterak hluboké a velmi se zde odráží pochybnosti, kolísavost nálad a vzájemných vztahů.⁹³

Jako osobu bez přístřeší (bezdomovec) definujeme člověka, který se vlastní a někdy i nevlastní vinou ocitl „na ulici“ bez jakéhokoliv zabezpečení a možnosti využít jakoukoliv formu bydlení. Ovšem pojem „bezdomec“ není v ČR právně vymezen v žádném zákoně. Tímto pojmem se ale zabývá zákon O pomoci v hmotné nouzi (§2 odst.6 zák. č. 11/2006Sb.) a zde je tento pojem vysvětlen jako osoba, která nemá možnost naplnit základní životní potřeby. Péče o tyto osoby je vymezena v zákoně 108/2006Sb. Zákon o sociálních službách. Vlastimila a Ilja Hradečtí ve své knize *Bezdomovectví – extrémní vyloučení k problematice bezdomovectví* říkají, že „*každá definice bezdomovectví bude vlastně ve svém obsahu vágní a posunovatelná. Výrok, že bezdomovec je někdo, kdo ztratil, nebo opustil svůj domov, svůj byt, své ubytování, kdo neumí vyřešit komplikované problémy a hledá nebo přijímá pomoc od sociálních pracovníků, města, dobrovolných organizací, je nepřesný a nedostatečný.*“⁹⁴

Fenomén bezdomovství je problematický v celém světě. Každá vláda se snaží tuto problematiku likvidovat, sjednocovat organizace, které se touto problematikou zabývají, najít a zcela zničit původ bezdomovství. Mezinárodní organizace, která se věnuje oblasti bydlení jako nejvýznačnějšímu činiteli, který má podíl na bezdomovství, je organizace FEANTSA (Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri). Účelem této organizace je odvrátit chudobu a sociální vyloučení lidí, které jsou již bezdomovci či jsou tímto nějak ohroženi.⁹⁵

Z důvodu lepší orientace v problematice bezdomovství je třeba si ujasnit některé pojmy a používání slov. Výraz bezdomovec je v dnešní společnosti fixním termínem a z tohoto důvodu bude v této práci použit. Ovšem český jazyk je jazykem bohatým, nabízí se řada synonym, v současné době nejvíce používané synonymum je „osoba bez přístřeší“.

Někteří odborníci aplikují pojem bezdomovství i bezdomovectví. Podobně jako Ilja Hradecký mám blíže k termínu bezdomovství. Tento termín specifikuje nějaký status,

---

⁹³ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*, s. 36.

⁹⁴ Srov. HRADECKÁ, V, a HRADECKÝ, I., *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, s. 36.

⁹⁵ Srov. NEDĚLKOVÁ, M, HRADECKÁ, M., HRADECKÝ, V. *Sborník ze semináře na téma Bezdomovství v Evropě*, s. 7.

situaci, ve které se osoba nalézá. Bezdomovectví může evokovat styl života a s tím se většinou nedá nic dělat.⁹⁶

3.1 Vymezení pojmu bezdomovství

Bezdomovství lze chápat jako komplikovaný sociální problém a jeho původ je způsobován několika činiteli. Část odborné veřejnosti poznává v bezdomovství otázku bytové politiky, další bezdomovství pokládají za otázku sociální. Jak je uvedeno výše, je těžké výraz bezdomovství přesně určit, takovéto určení nenalezneme ani v českém právním systému.⁹⁷

Čaníková určuje bezdomovství jako „*negativně hodnocený společenský jev. Zahrnuje jednání a procesy vedoucí ke ztrátě zázemí, životních jistot a ke společenskému vyloučení. Bezdomovectví znamená také samotný fakt existence lidí bez domova, které nejsou schopny svou situaci bez pomoci druhých řešit a vyhledávají proto různé formy sociální pomoci. Bezdomovectví jako životní situace je projevem extrémní chudoby.*“⁹⁸

Vágnerová vidí bezdomovství jako pochybení v psychosociální oblasti individua, které je vázáno na obvyklé životní úlohy, které jsou tímto oslabeny a tím pádem se stane, že zcela vymizí. Toto se většinou týká jedinců s rozvrácenou osobností, nějakým způsobem omezenými právy či zvyky, které jsou v rozporu se společností.⁹⁹

Mezinárodní organizace FEANTSA (Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri) ve svém pojetí výrazu bezdomovství rozeznává tři skupiny jedinců. Jednu reprezentují osoby, které tráví život v rozdílných zařízeních, ovšem ne z důvodu dobrovolné volby tohoto života, ale z prostého důvodu, že nemají kam jít. Druhou skupinu reprezentují osoby, které mají nezaručené bydlení a každým dnem jim hrozí ztráta tohoto bydlení. Třetí skupinu reprezentují osoby, které mají bydlení v nedůstojných podmínkách. Výrazem bezdomovství lze pojmenovat styl života osoby bez domova.¹⁰⁰

---

⁹⁶ Srov. NEDĚLKOVÁ, M., HRADECKÁ, M., HRADECKÝ, V. *Sborník ze semináře na téma Bezdomovství v Evropě*, s. 7.

⁹⁷ Srov. HRADECKÝ, I. *Definice a typologie bezdomovství: [zpráva o realizaci aktivity č. 1 projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR]*.

⁹⁸ ČANÍKOVÁ, P. *Sloviček k problematice bezdomovectví*. [online] Dostupné z [www <http://petra.canik.cz/2008/06/14/slovnicek-k-problematice-bezdomovectvi/>](http://petra.canik.cz/2008/06/14/slovnicek-k-problematice-bezdomovectvi/) [cit.29.05.2017].

⁹⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 226-230.

¹⁰⁰ Srov. EVANS, J. *Bezdomovství v Evropě*. In *Sborník ze semináře na téma Bezdomovství v Evropě*, s. 13-21.

„FEANTSA (Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci) vytvořila typologii bezdomovství a vyloučení z bydlení, nazvanou ETHOS. Typologie ETHOS vychází z principu, že pojetí domova lze chápat ve třech oblastech, jejichž absence může vést k bezdomovství. Mít domov může být chápáno jako: mít přiměřené bydlení, které může osoba a její rodina výlučně užívat (fyzická oblast); mít prostor pro vlastní soukromí s možností sociálních vztahů (sociální oblast); mít právní důvod k užívání (právní oblast). Z toho vyplývají čtyři formy vyloučení z bydlení“.¹⁰¹

1. Bez střechy – Zde zahrnujeme osoby, se kterými se setkáváme na veřejnosti (např. mosty, prázdné vagony, garáže...) a dále osoby, které jsou schopny dodržet podmínky nocleháren a tam strávit noc,
2. Bez bytu – Zde zahrnujeme osoby, které bydlí na ubytovnách či azylových domech,
3. Nejisté bydlení – Skupina osob, která využívá možnost krátkodobého bydlení u známých,
4. Nevyhovující bydlení – Skupina osob, která využívá nehygienické či jinak společensky nepřijatelné bydlení.¹⁰²

3.2 Vymezení výrazu bezdomovec

Matoušek bezdomovce popisuje jako „osoby žijící bez stálého bydlení a obvykle i bez stálého zaměstnání, odříznuti od zdrojů, které jsou běžně dostupné jiným občanům (včetně systému sociální podpory).¹⁰³

Plachý uvádí, že bezdomovci nejsou tvořeni jen mužskou částí populace, ale jsou to ženy, dívky a bohužel nově narůstající jev, a to dětské bezdomovectví a bezdomovectví celé rodiny.¹⁰⁴

Výraz „bezdomovec“ nenajdeme ani v právním Řádu České republiky. S přijetím zákona č.108/2006Sb., se setkáváme s výrazem „osoba bez přístřeší“, příp. „osoba v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení“ a v sociální oblasti jsou bezdomovci zařazováni do kategorie „občanů společensky nepřizpůsobivých“. K tomu Štěchová říká, že obvykle užívaný výraz bezdomovec také zahrnuje negativa.¹⁰⁵

---

¹⁰¹ Evropská typologie bezdomovství a vyloučení z bydlení v prostředí ČR [online]. [cit. 2017-05-29] Dostupné z : <http://www.feantsa.org/download/cz8621229557703714801.pdf>

¹⁰² Srov. Tamtéž, s. 1-2.

¹⁰³ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce.*

¹⁰⁴ Srov. PLACHÝ, A. *Nejsme připraveni na bezdomovectví celých rodin,* s. 3-4.

¹⁰⁵ ŠTĚCHOVÁ, M., LUPTÁKOVÁ, M., KOPOLDOVÁ, B., *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie.*

Kdo je tedy bezdomovec? Logicky nám vyběhne myšlenka, bezdomovec je bez domova. Bez toho, kam se všichni rádi vracíme, kde trávíme život s našimi nejbližšími, domov, který jednak opouštíme a domov, který si pak s partnerem vytváříme. Matoušek popisuje domov „jako chráněné, bezpečné místo, ke kterému většinu lidí v naší kultuře váže silná emocionální vazba; zároveň místo intimního kontaktu s nejbližšími lidmi“.¹⁰⁶ Výše uvedený zákon 108/2006 Sb., Zákon o sociálních službách označuje bezdomovce jako osobu bez přístřeší, ale již se zde neuvádí, co je vlastně přístřeší. Přístřeším lze chápat most, chata, garáž, stáj.¹⁰⁷

Občanský zákoník vymezuje výraz přístřeší v § 712 a to: „Přístřeším se rozumí dočasné ubytování do doby, než si nájemce opatří řádné ubytování a prostor k uskladnění jeho bytového zařízení a ostatních věcí domácí a osobní potřeby, nejdéle však na dobu 6 měsíců.“¹⁰⁸

3.3 Typologie bezdomovectví

Je nutné si uvědomit, že nejde o dělení dle toho, jak osoba vypadá. U osob bez přístřeší poznáváme podle anamnézy během rozhovoru. Toto dělení je lépe znát jednak proto, aby daná osoba dostala správnou pomoc. Dle literatury se bezdomovectví dělí na zjevné, skryté a potencionální bezdomovectví. Pro potřeby této diplomové práce si dovolím prosté rozdělení do 3 kategorií a stručně si popsat každou kategorii zvlášť. Tento popis charakterizuje řada autorů (Hradečtí 1996, Průdková a Novotný 2008 atd.). Tímto popisem je ono dělení na zjevné, skryté a potencionální bezdomovectví.¹⁰⁹

Průdková a Novotný popisují zjevné bezdomovce jako osoby, které vidáme na ulicích, nádražích, noclehárnách. Dále tyto osoby můžeme rozeznat dle zanedbaného vzhledu s nepříliš příjemným pachem. Tyto osoby využívají služeb nocleháren, denních center a skupina těchto osob bez přístřeší nemá většinou trvalé bydliště, pokud ano, je to na městských úradech.¹¹⁰

Na adresu této skupiny většinou slýcháme, že tito lidé chtějí takto žít, protože jim tento styl vyhovuje. Tato skupina většinou nemá styk s rodinou. Případný návrat do běžného života je pochybný. Pro tyto osoby bývá vhodná nabídka služeb noclehárna

---

¹⁰⁶ MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi*, s. 57.

¹⁰⁷ Srov. *Literární noviny*: „Je tu zima, zmrznou další bezdomovci“ [online]. [cit. 2017-05-29]. Dostupné z: <http://literarky.cz/index_o.php?p=clanek&id=3109&rok=2006&cislo=50>.

¹⁰⁸ ZÁKON č.40/1964 Sb., Občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁹ Srov. PRŮDKOVÁ, T. a NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*, s. 10-11.

¹¹⁰ Srov. HRADECKÝ, I. a HRADECKÁ, V. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*.

a azylový dům, popř. ubytovna, a to z hlediska možnosti snadnějšího návratu do běžného života. Sociolog Pauman tyto osoby dále rozděluje na skupiny: podlomení - zpravidla nováčci na ulici, dále na zvyklí - již znají život na ulici a poslední na okrajoví - členové hnutí skinheads atd.¹¹¹

a) Skryté bezdomovectví: Většinou osoby, které nevyužívají služeb žádného zařízení, spoléhají na pomoc z řad rodiny. Ačkoliv se to nezdá, tato forma bezdomovectví je daleko většího rozsahu než skupina výše. Touto cílovou skupinou se stávají osoby, které hledají své vlastní já, svoji pozici v realitě života, osoby s nějakou psychiatrickou diagnózou, lidé po výkonu trestu a nějakým způsobem se snaží tento styl života utajit.

b) Potencionální bezdomovectví: Osoby z této skupiny mohou působit zdáním nepopíratelného bydlení, ale ve skutečnosti tomu tak není, protože tyto osoby přebývají v rizikových nebo neodpovídajících podmínkách. Tyto osoby se mohou bez přístřeší ocitnout každým dnem.¹¹²

Další dělení bezdomovectví je z hlediska délky trvání a to: krátké – v délce maximálně jeden rok, dále střednědobé – v časovém rozmezí jeden až pět let a poslední dlouhodobé – nad pět let. K tomu ještě tzv. epizodická skupina, která je charakterizována neustálým koloběhem mezi zařízením a běžným životem.¹¹³

Ve spojitosti s problematikou bezdomovectví je dle mého názoru dobré se zamyslet nad chápáním chudoby vzhledem k jejím patologickým příčinám. Domnívám se, že se jedná o mnohem větší problematiku, než je hmotné strádání a absence domova. Jedná se zde o nedodržování řádu a pravidel, které jsou většinou sdílené a svůj styl života, který této skupině připisujeme a umísťujeme je tím jako určitou sourodou kategorií.¹¹⁴

V odborné literatuře, která se zabývá sociologií, je tato výše uvedená kategorie nazývaná *underclass*. Tímto připisujeme této skupině či kategorii jiné postavení a tím pádem jsme autory jejich klamného sociálního postavení.¹¹⁵

---

¹¹¹ Srov. HRADECKÝ, I. a HRADECKÁ, V. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, s. 27-32.

¹¹² Srov. Tamtéž, s. 27-32.

¹¹³ Srov. Tamtéž, s. 27-32.

¹¹⁴ Srov. BECKER, H.S. *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*.

¹¹⁵ Srov. ALCOCK, P. *Understanding Poverty*.

3.3.1 Dobrovolné a nedobrovolné bezdomovství

Dále lze bezdomovství dělit na dobrovolné a nedobrovolné. Toto rozdělení není v literatuře charakterizováno a vymezeno, zdrojem informací jsou zde analýzy, dotazníky či různé druhy výzkumů atd.

Kalenská říká, že *„Příčin vzniku bezdomovectví je celá řada. Mnoho z nich je na ulici dobrovolně. Stali se z nich jakýsi tuláci, kterým tento způsob života vyhovuje. Nemusí chodit do práce a nic se po nich nechce. Nemají žádné cíle něčeho dosáhnout a mnohdy nemají ani žádnou rodinu, na které by jim záleželo.“* *„Druhou část bezdomovců pak tvoří lidé, kteří přežívají na ulici nedobrovolně, protože nezvládli nějakou životní krizi a stali se z nich životní ztroskotanci. S pomocí jiných lidí mají zřejmě největší naději se z bludného kruhu vymanit. Často ale bohužel propadnou dříve závislosti na alkoholu či drogách, což jejich návrat velmi zkomplikuje.“*¹¹⁶

S přihlédnutím k praxi lze říci, že do skupiny nedobrovolných bezdomovců řadíme ty, které bezdomovství nemají jako svůj životní styl, ale jinak nemohou svoji situaci řešit.

Situace, ve které se nacházejí, je zaviněna i způsobem jejich zaměstnání (sezónní dělník, migranti za prací, lidé s různým typem závislosti, ale i jedince se sníženou pracovní schopností atd.).

3.3.2 Bezdomovství dle oblasti bydlení

V odborné literatuře např. Hradečtí dělí bezdomovství dle výskytu bezdomovců. Skupinu bezdomovců dělí na městské bezdomovce, vesnické bezdomovce či bezdomovce žijící na odlehlých místech. Co se vesnických bezdomovců týká, většinou se jedná o osoby, o kterých to obec či obyvatelé obce vědí a dočkají se tak i pomoci např.: jídlo, ošacení či dar od obce ve formě maringotky.

K tomuto Průdková správně uvádí, že tyto osoby jsou většinou postiženy sociální fobií nebo si nedokáží představit život jinde např. ve velkém městě.¹¹⁷

Za uvedení také stojí skupina bezdomovců, kteří svůj život tráví „mimo civilizaci“ (např. bývalý vojenský prostor, lesy atd.). Většinou tyto osoby o sobě neuvádí moc informací, zřídka navštěvují nízkoprahová denní centra, kde využívají možnost

---

¹¹⁶ KALENSKÁ, K. „Problém jménem bezdomovství“ [online]

¹¹⁷ Srov. PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovství*.

sprchování či uvaření si jídla. Někteří využívají i možnost řešení situace se sociální pracovníci.¹¹⁸

3.4 Příčiny a faktory bezdomovství

„Znalost příčin bezdomovectví je základním předpokladem všech snah o řešení tohoto problému, protože samotné odstraňování následků bezdomovectví je značně neefektivní. Komplikací je zde skutečnost, že ne vždy lze spolehlivě rozlišit, co je příčinou a co následkem bezdomovectví. Alkoholismus může člověka dostat na ulici, někteří bezdomovci však začali pít až v době, kdy se stali lidmi bez domova. A místo alkoholismu si můžeme dosadit nezaměstnanost, kriminalitu, zadluženost, zdravotní problémy ...“¹¹⁹

Mezi nejvýznamnější spouštěče bezdomovství lze stanovit absenci finančně dostupného bydlení, nezaměstnanost, dluhová problematika, rozvod, výkon trestu, závislosti či samota ve stáří, ovšem nesmíme opomenout, že problematika bezdomovství má původ v rodině, přátelích a společnosti, ve které se od narození pohybujeme.¹²⁰

K tomuto lze použít definici Průdkové: *„Příčin bezdomovectví je celá řada. Bezdomovci jsou velmi různorodí lidé z různých společenských vrstev, vyrůstali v různých rodinách, mají různý stupeň dosaženého vzdělání, jsou různého věku.“¹²¹*

V odborné literatuře se setkáváme s dělením činitelů, které působí na bezdomovství, a to na objektivní a subjektivní. Průdková například preferuje dělení na příčiny interní a externí.¹²²

3.4.1 Vnější a vnitřní faktory

Schwarzová říká, že na vnější faktory působí společnost, sociální politika státu, dělení obyvatelstva na menšinové a většinové skupiny.¹²³

K tomuto tématu se Hradečtí vyjadřují s tím, že vnější faktory jsou ovlivněny respektováním lidských práv a svobod. Tyto vnější faktory působí či ovlivňují

---

¹¹⁸ Srov. PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovství*.

¹¹⁹ PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovství*, s. 15.

¹²⁰ Srov. HRADEČTÍ, V. a I., *Bezdomovství – extrémní vyloučení*

¹²¹ PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovství*.

¹²² Srov. Tamtéž, s. 14.

¹²³ Srov. Tamtéž, s. 14.

nezaměstnanost, pomoc ve stáří, začleňování handicapovaných na trh práce či jejich integrace do společnosti.¹²⁴

Hradečtí říkají, že je možné „*vnitřní faktory uspořádat do čtyř kategorií:*

a) faktory materiální (ztráta bydlení, nejisté bydlení, ztráta zaměstnání, dlouhodobá nezaměstnanost, nedostatečné příjmy, zadluženost, neschopnost obhospodařovat vlastní rozpočet, tragická událost ve formě ztráty živitele, majetku apod.),

b) faktory vztahové (změny struktury rodiny, rodinné nebo manželské problémy, diskriminace ženy, porušené vztahy mezi partnery, mezi rodiči a dětmi, mezi dětmi a rodiči, rozvod manželů, rozchod partnerů žijících v konkubinátu, rozdělení nebo rozpad rodiny, násilí v rodině, sexuální zneužívání a znásilnění, osamělost),

c) faktory osobní (mentální retardace, duševní či tělesná choroba, nesamostatnost, osamělost, invalidita, alkoholismus a další závislosti, hráčství, sociální nezralost),

d) faktory institucionální (propuštění z ústavu, z vězení, opuštění dětského domova).“¹²⁵

K tomuto se v odborné literatuře správně uvádí, že stát se bezdomovcem je velmi jednoduché a stát se to může komukoliv z nás. Je třeba správně porozumět tomu, proč bezdomovství vzniká a teprve pak lze v praxi lépe uplatnit sociální politiku a správně zacílit pomoc této skupině obyvatelstva.¹²⁶

3.5 Dopady bezdomovství

Vzhledem ke své zkušenosti z praxe je třeba si uvědomit, že působení bezdomovství ať již na jednotlivce či skupiny, tvoří podstatný zvrát v jejich životě a na nás na sociálních pracovnících je důležité, abychom řešili jak prevenci, tak i výsledek.

Výstižná definice z odborné literatury je „*Bezdomovectví představuje závažný humanitární problém, jemuž naše odborná veřejnost nevěnuje přílišnou pozornost a systematickým výzkumem se nikdo nezabývá. Tento problém je pouze zmírňován charitativními organizacemi.*“¹²⁷

Vzhledem k mému zaměstnání v charitativním zařízení tento trend sleduji a poslední dobou dochází k tomu, že upadají články o příčinách a vzniku bezdomovectví a spojování tohoto problému s minulým režimem, ale naopak se začínají objevovat články a studie na možné způsoby řešení této problematiky.

---

¹²⁴ Srov. SHWARZOVÁ, G. In MATOUŠEK a KOL. *Sociální práce v praxi.*

¹²⁵ HRADEČTÍ, V. a I., *Bezdomovství – extrémní vyloučení.*

¹²⁶ Srov. HORÁK, P. *Expertíza pro cílovou skupinu „Osoby společensky nepřizpůsobivé“* [online]

¹²⁷ Srov. KOTÝNKOVÁ, M. *Trendy v prevenci bezdomovectví*, s. 15.

3.5.1 Vliv bezdomovství na jedince

Když se zamyslíme nad vlivem bezdomovství na jedince, každého napadnou vlivy typu: nocování venku, hlad, zima, strach. Hradecký uvádí tyto vlivy „*hlad, špatná výživa, omezený přístup k pitné vodě, omezený přístup k osobní hygieně, nedostatek odpočinku a spánku, sebezničující životospráva, omezený přístup ke zdravotní péči, omezený přístup k zaměstnání, drobná neorganizovaná kriminalita z nouze, nepříznivé počasí, odpor veřejnosti, znepokojování ve spánku ze strany bezpečnostních agentur, strážníků a policistů, verbální a fyzická agrese okolí, osoby spící venku se stávají oběťmi kriminality.*“¹²⁸

V odborné literatuře se setkáváme i se zaměřením na potřeby bezdomovců. K tomuto Vágnerová říká, že co se týká potřeb, tak „*Bezdomovec často nic nechce, nic nečeká a domnívá se, že ani nemá cenu se o něco pokoušet. U mnoha bezdomovců dominuje postoj rezignace, apatie a fatalismu.*“¹²⁹

Pod pojmem potřeba si vybavíme nedostatek něčeho. Např. jídla, spánku, financí apod. V odborné literatuře je potřeba definována jako „*nutnost organismu něco získat nebo se něčeho zbavit nebo také stav organismu člověka, který znamená vnitřní porušení rovnováhy.*“¹³⁰

Jestliže chceme pochopit chování lidí, je třeba znát jejich požadavky. To proč a jak se lidé chovají, lze nazvat motivem. To, co člověka motivuje k určitému chování, nám zodpovídá otázku, proč se dotýčný člověk chová tak, jak se chová. A právě motiv je propojen s potřebou a směřuje k naplnění cíle či požadavku.¹³¹

U této cílové skupiny je jedním takovým motivem žebrání. „*Žebráctví je způsob obstarávání si hmotných potřeb pro život žebráním, ať již náhodným oslovováním lidí na ulici, či pasivním upozorňováním na svoji osobu a své potřeby.*“¹³²

Určitě by zde stálo za zmínku narušení sociálních vazeb či psychická onemocnění, ale raději zde uvedu to, co pokládám za podstatné, a to je zhoršení zdravotního stavu, a to z roviny bio-psycho-sociální a nezaměstnanost. Je třeba si uvědomit, že tyto osoby jsou v akutním onemocnění odvezeni do nemocnice, kde mají péči a medikaci, ale po propuštění se setkáváme s tím, že nemají finance na léky, stravu apod.¹³³

¹²⁸ HRADECKÝ, I. a kol. *Definice a typologie bezdomovství*, s. 34.

¹²⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 412-413.

¹³⁰ ŠIMÍČKOVÁ – ČÍŽKOVÁ, J. *Poznávání duševního života člověka*, s. 104.

¹³¹ Srov. Tamtéž, s. 104.

¹³² PAVELKOVÁ, J. *Problematika lidí v nouzi*, s. 124.

¹³³ Srov. KVAPIL, *Sborník z konference – Zdravotnická péče a bezdomovectví.*

K důsledku zhoršování zdravotního stavu přispívá nedostatečná hygiena, nedostatečná strava a její složení, nadměrná spotřeba alkoholu či jiných látek, nevyjímaje kožní či jiná onemocnění.¹³⁴

Čím déle je osoba ve statusu bezdomovce, tím nižší má šance uplatnit se na trhu práce. Někteří bezdomovci jsou demotivováni představou, že z platu jim budou strhávány exekuce a nezbyde jim takřka nic. Někdy se bohužel stává, že exekutoři mezi sebou nekomunikují a na účtu je zůstatek 0,- Kč a jedinec je zcela bez prostředků a nároku na pomoc. Pro většinu zadlužených bezdomovců je lépe být na dávkách a nechat si proplácet noclehárnu, ubytovnu nebo azylový dům a přivydlat si někde „na černo“.

K tomu přispívá i růst cen a počet lidí, kteří jsou ohroženi chudobou a někteří jednotlivci a nemusí to být bezdomovec, který žije pod hranicí životního minima.¹³⁵ Životní minimum je stanoveno na jednotlivce 3.410,- Kč.

Dalším z řady termínů, které souvisejí s bezdomovstvím, je sociální vyloučení. Legislativa, konkrétně Zákon 108/2006Sb., definuje sociální vyloučení takto „*Vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace.*“¹³⁶

3.5.1.1 Vliv bezdomovství na společnost

V dnešní době je vliv bezdomovství spojován s rostoucí kriminalitou, kdy většina krádeží či přestupků je veřejností s těmito osobami spojována.

3.5.2 Nepatrná kriminalita

Většinou se setkáváme s názorem, že bezdomovci páchají přestupky či jiné delikty z důvodu bydlení – ve vězení mají zajištěné ubytování na zimu. Někteří páchají krádeže za účelem prodeje ukradené věci, z těchto peněz si většinou pořizují drogy, alkohol.

Jak uvádí Hradecký, kriminalita a bezdomovství jsou úzce spojené, ovšem málokdo si uvědomuje, že krádeže většího rozsahu nejsou zpravidla páčány bezdomovci.¹³⁷

---

¹³⁴ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky.*

¹³⁵ Srov. HECZKOVÁ, E. *Dopady kapitalismu: bezdomovectví* [online]

¹³⁶ ZÁKON č. 108/2006 Sb., Ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁷ Srov. HRADEČTÍ, V. a I., *Bezdomovství – extrémní vyloučení.*

Být bezdomovec přináší mnoho úskalí jednak pro bezdomovce a také pro společnost.

Úskalí se týká zejména hygienických návyků, absence zdravotní péče a s tím spojené riziko přenášení různých typů onemocnění nejen mezi bezdomovci, ale i směrem k široké veřejnosti. V našem zařízení Domu sv. Pavla funguje již desátým rokem „ošetřovna“, kdy je přítomen lékař a zdravotní sestra, kteří uživatele prohlédnou, provedou případné nezbytné ošetření či převazy ran. V rámci ošetřovny se nejčastěji setkáváme s popáleninami od plechů, dále zanedbané bércové vředy či rány, které nebyly ošetřeny a nyní je komplikace s infekcí. Pokud jedinec trpí nakažlivým onemocněním, je bohužel na jeho zvážení, zda nám tuto informaci poskytne či nikoliv. Ovšem na druhou stranu je třeba podotknout, že pro tyto osoby je velmi obtížné poskytnout adekvátní péči a její následná úhrada. Většina z těchto osob mají dluhy i na zdravotním pojištění a případné ošetření na pohotovosti je poskytováno zdarma při předložení potvrzení z Magistrátu města, že dotyčná osoba je v nouzi.

V odborné literatuře se setkáváme s tím, že dle zákona č.48/1997Sb., O veřejném zdravotním pojištění má každý občan ČR nárok na zdravotní péči a tím pádem i bezdomovec.¹³⁸

Ve výše uvedeném zákoně je stanoveno, že všichni občané mají povinnost si hradit zdravotní pojištění. V ČR si pojištění platí zaměstnanec ze svého příjmu – příslušná částka je odváděna zaměstnavatelem, dále stát za své občany platí zdravotní pojištění v případě, že se jedná o: poživatele důchodu, ženy na mateřské dovolené, nezaopatřené děti, uchazeče o zaměstnání, osoby pobírající dávku pomoci v hmotné nouzi, apod.... Problematika je ovšem u bezdomovců, u kterých se povede registrace na Úřad práce a díky své nespolehlivosti jsou z evidence uchazečů o zaměstnání vyřazeni a tím pádem jim opět narůstá dluh na zdravotním pojištění a možnost opětovné registrace do evidence uchazečů o zaměstnání je možná po uplynutí šesti měsíců.

S tímto také souvisí to, jak veřejnost vnímá bezdomovce. Na jedné straně se široká veřejnost zapojuje do různých sbírek ať již ošacení či šatstva, sbírek nepotřebných lékárníček, příspěvkem konkrétní osobě na úhradu noclehárny a na druhé straně je část veřejnosti, která bezdomovce neguje, vnímá je jako odpad společnosti, který nechce pracovat a jen zneužívá státu a lidí. K názoru druhé strany přispívají informace z médií např.: „šíření žloutenky bezdomovci“ a k příslušné reportáži je vždy pohled na

---

¹³⁸ Srov. ŠUPKOVÁ, D. a kol. *Zdravotní péče o bezdomovce v ČR.*

špinavého, opilého a celkově zanedbaného bezdomovce. I přesto se společnost snaží snížit počet bezdomovců, vznikají projekty na podporu sociálních služeb apod.¹³⁹

V odborné literatuře z dřívějších let se setkáváme s definicí, která poukazuje na skutečnosti, které se nyní po jedenácti letech vydání knihy začínají rozvíjet a to „*bezdomovectví je komplexním jevem se spleťnými příčinami a důsledky. Tomu by měla odpovídat i struktura organizované pomoci. V bezdomovecké problematice se nelze obejít bez multidisciplinární spolupráce, chceme-li, aby naše snaha zlepšit postavení bezdomovců měla reálné a trvalé výsledky.*“¹⁴⁰

K důsledkům bezdomovství jak Matoušek uvádí patří i to, že „*Proti jiným občanům jsou bezdomovci několikanásobně znevýhodněni: obtížně hledají zaměstnání a zaměstnavatelé mohou zneužívat jejich situace (neuzavírají s nimi pracovní smlouvy, dávají jim minimální plat), obtížně komunikují s jakýmkoliv orgány státu (mnozí nemají osobní doklady, které jim buď byly odcizeny, nebo jich ani nenabyli), běžná zdravotní péče je pro ně obtížně dostupná, protože neplatí zdravotní pojištění (ale jejich životní způsob je činí velmi zranitelnými v době nemoci a nepříznivého počasí), jsou obětmi šikanování ze strany policie. Protože se k nim společnost u nás chová nevšimavě až nepřátelsky, mají i oni nevšimavý až nepřátelský postoj k ní a také k sobě navzájem.*“¹⁴¹

---

¹³⁹ Srov. PLACHÝ, A. *Nejsme připraveni na bezdomovectví celých rodin*“, s. 3-4.

¹⁴⁰ SCHWARZOVÁ, G. In MATOUŠEK a kol. *Sociální práce v praxi*.

¹⁴¹ MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi*, s. 34-35.

4 Výzkumné šetření

4.1 Popis výzkumu

Ve své diplomové práci "analýza pastorace coby duchovní péče u osob bez přístřeší" se věnuji mapování potřebnosti dané služby u vybraného výzkumného vzorku. Potřebnost dané služby je zjišťována prostřednictvím polostrukturovaných otázek, které jsou pokládány osobám bez přístřeší. Tyto otázky jsou rozděleny do několika okruhů, věnujících se specifickým záležitostem (téma současného života, života na ulici a poskytované duchovní služby osobám bez přístřeší).

Cíl výzkumu je stanoven jako analýza pastorace coby duchovní péče pro osoby bez přístřeší, které navštěvují Dům sv. Pavla v Českých Budějovicích. Dílčí cíle jsou zaměřeny na oblast osobního života, života na ulici a duchovního života osob bez přístřeší, které navštěvují Dům sv. Pavla v Českých Budějovicích.

4.2 Zjišťovací otázky

ZO1: *Co představuje ve Vašem životě prioritu?*

ZO2: *Jak hodnotíte Váš předešlý život na ulici?*

ZO3: *Cítíte vinu za tento způsob života?*

ZO4: *Jak vnímáte poskytovanou pastorační službu v Domě svatého Pavla?*

Analýza pastorace coby duchovní péče pro osoby bez přístřeší, které dochází do Domu svatého Pavla v Českých Budějovicích, byla u respondentů zjišťována prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru. Z důvodu, že fenomén duchovních služeb, respektive pastorace je velmi obsáhlé téma, byl výzkum po předchozí domluvě s vedením Azylového domu sv. Pavla zaměřen zejména na život osob bez přístřeší a rovněž na analýzu poskytovaných duchovních služeb v Domě svatého Pavla a rovněž na případné doplňující duchovní služby.

4.3 Technika sběru dat

Vzhledem k cílové skupině (uživatelé služeb Domu sv. Pavla) a intenzivní spolupráci s ní, jsem k realizaci výzkumu použila kvalitativní výzkum.

Kvalitativní výzkum zkoumá dané jevy a problematiku v přirozeném prostředí. Jeho cílem je tedy získat celistvý obraz o těchto jevech. V rámci kvalitativního

výzkumu je využíváno mnoho přístupů a metod, které vedou k získání hlubších informací o zkoumaném jevu.¹⁴²

*Kvalitativní výzkum je zaměřen na interpretace subjektivních významů, popis kontextu jednání a chování, přičemž se zajímá o subjektivní teorie jedinců v daném prostředí. Kvalitativní výzkum je zejména vhodný, jestliže je cílem: porozumět subjektivním zkušenostem jedinců nebo skupiny, působení sociálních, kulturních a politických faktorů a interakcím mezi jedinci a prostředím, první seznámení s novou nebo složitou oblastí, podpořit kvantitativní výzkum při návrhu měřících procedur nebo získat hlubší vhled do zvláštností, které odhalilo dotazníkové šetření.*¹⁴³

Kvalitativní výzkum obvykle neusiluje o zobecnění na větší populaci. Jeho výsledkem je popis dané problematiky a stanovení hypotéz. Na kvalitativní výzkum lze tedy navázat výzkumem kvantitativním, který stanovené hypotézy potvrdí či vyvrátí. Je důležité zmínit, že data získaná kvalitativním výzkumem nelze generalizovat. Kvalitativní výzkum tedy dává přednost zachycení perspektiv zkoumaných jedinců, snaží se osvětlit subjektivní zkušenost, jednání a kontext zkoumaných jedinců.¹⁴⁴

Data potřebná k výzkumu jsem získala formou pozorování a techniky polostrukturovaného rozhovoru, kde jsem uplatnila otevřené a polouzavřené otázky. Polostrukturovaný rozhovor lze zařadit mezi druhy hloubkového rozhovoru, který vychází z předem stanovených témat a otázek.¹⁴⁵

4.4 Charakteristika výzkumného souboru

Základní výzkum byl vytvořen z patnácti uživatelů služeb Azylového domu sv. Pavla v Českých Budějovicích. Respondenti byli vybráni na základě kvótního výběru, kdy předním kritériem výběru byl *typ poskytované sociální služby* Azylového domu sv. Pavla.

Výzkum byl zaměřen na skupinu uživatelů služeb Azylového domu sv. Pavla v Českých Budějovicích. Z důvodu validity výzkumu byla skupina 15 respondentů tvořena z 1/3 azylanty z Domu sv. Pavla, z 2/3 uživateli denního centra a poslední část byla tvořena uživateli noclehárny v domě sv. Pavla. Na základě tohoto kritéria byl tedy výzkumný soubor rozdělen do třech podsouborů.

---

¹⁴² ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce.*

¹⁴³ HENDL J. *Základní metody a aplikace.*

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ ŠVARÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách.*

Soubor A složen z azylantů domu sv. Pavla (A1 – A5)

Soubor B složen z uživatelů denního centra (B1 – B5)

Soubor C složen z uživatelů noclehárny (C1 – C5)

4.5 Proces sběru dat

Respondenti výzkumu jsou zároveň uživateli služeb Domu sv. Pavla v Českých Budějovicích. Konkrétně se jedná o azylanty, uživatele denního centra či uživatele noclehárny. Před vlastním výzkumem jsem respondenty informovala o tom, že získaná data budou použita pouze v rámci výzkumu k diplomové práci a také o tom, že jejich anonymita je zaručena.

Před vlastní realizací výzkumu jsem s respondenty provedla informativní rozhovor. Ten mi poskytl cennou zpětnou vazbu. V rámci informativního rozhovoru jsme společně s respondenty prodiskutovali jednotlivé otázky a jejich srozumitelnost. Informativní rozhovor není zařazen do výzkumu diplomové práce.

Jednotlivé rozhovory s respondenty probíhaly v období září–listopad 2015 v prostorách Azylového domu sv. Pavla v Českých Budějovicích. Díky vstřícnosti pracovního týmu mi bylo umožněno provést výzkumné rozhovory s respondenty v kanceláři zařízení azylového domu.

V průběhu jednotlivých rozhovorů jsem nepoužívala odbornou terminologii, hovořila jsem s respondenty srozumitelně bez používání cizích výrazů. Otázky byly vždy směřovány tak, aby byla vyloučena jejich jiná interpretace.

Při realizaci rozhovoru jsem si zapisovala poznámky do předem připraveného archu. Rozhovory trvaly v průměru třicet minut. Záznamy rozhovorů jsem poté přepsala do elektronické podoby a vybrala důležité informace. Následně jsem za využití metody kódování informace rozdělila do tabulek a vyhodnocovala. Považuji za důležité zmínit, že odborná literatura, která by se výlučně věnovala tématu poskytování pastorační péče v azylových domech, není zcela dostupná. Proto v rámci diskuze konfrontuji své výsledky pouze s několika publikacemi.

5 VÝSLEDKY

V následující části diplomové práce uvádím informace, které jsem získala prostřednictvím kvalitativního výzkumu, realizovaného formou dotazování s využitím metody polostrukturovaného rozhovoru. Výsledky jsou rozděleny do třech okruhů – současný život, život na ulici a duchovní služba. V rámci zachování autentičnosti ve výzkumu uvádím i nejzajímavější výroky dotazovaných respondentů.

5.1 Výsledky z oblasti osobního života

Tvrzení č. 1: Mám stejné životní priority jako většina společnosti – zdraví, lásku, práci, mít kde bydlet.

S výše uvedeným stanoviskem souhlasí všichni dotazovaní respondenti. Jeden z dotazovaných respondentů ve své odpovědi přímo odkazuje na fakt, že stanete-li se bezdomovcem, nepřestáváte být člověkem.

A1: " Jo, bezdomovci smrdí, jsou vožralí a nechtěj nic jinýho než další krabici vína. Nezapomínejte na to, že jsme pořád lidi, co chtěj normální život."

A4: " Chci se mít líp než teď. Chci mít práci, bydlení. Prostě chci bejt šťastnej. Klasika."

B4: "Nejsem jinej jak ostatní lidi, prostě chci mít co jíst, pít a kde spát, tečka."

A2: "Já chci žít, mít zase radost ze života."

Závěr: Ze získaných odpovědí je patrné, že všichni dotazovaní respondenti se shodují na základních životních potřebách (bydlení, strava, láska).

Tvrzení č. 2: Jsem v pravidelném kontaktu s rodinou.

Komentář: S daným tvrzením souhlasilo sedm respondentů, dalších sedm výrok negovalo a jeden z respondentů odmítl odpovědět. Respondenti, kteří s daným výrokiem souhlasili, ve svých odpovědích často zmiňují členy primární rodiny – rodiče, potomky, sourozence.

C1: "Jo, jsem v kontaktu s rodinou. Snažím se bejt v kontaktu s tátou a taky jezdím za všema máma děčkama, kluka mám v Olomouci a dceru v Krumlově. Mám ty děti ráda, chci je mít u sebe."

A2: "Já s rodinou v kontaktu? To opravdu ne!"

A4: "Od té doby, co mi odešli rodiče, je to se mnou špatný, nemám nikoho, koho bych mohl kontaktoval."

Závěr: Z odpovědí respondentů není zřejmá převaha souboru A, B či C u ztotožnění či neztotožnění se s daným stanoviskem. Lze tedy usuzovat, že odpovědi jednotlivých respondentů nejsou přímo závislé na tom, zda je daný respondent azylantem, uživatelem denního centra či noclehárny.

Tvrzení č. 3: Bezdomovci jsou jen lenoši, nechtějí pracovat.

Komentář: S výše uvedeným výrokem nesouhlasí ani jeden z respondentů, respektive všichni respondenti uvedli práci jako jednu ze svých životních priorit. Nicméně pouze pět z dotazovaných respondentů uvádí, že má v současné době nějakou formu přivýdělku – práce, brigáda, melouchy.

A1: "Bejt na ulici je úplně jiný. Když nemáte v práci, jste ztracený. Pak zbejvá jen chlast, fet a lehký holky."

C1: "Na ulici jsem společně s bráchou od šestnácti, máma se na nás vykašlala. Nikdy jsem nepracovala, nikdo mě k tomu nevedl."

A5: "V dnešní domě je dost těžký najít si práci, když jste starej jako já. Mám pár let do důchodu, chatrný zdraví, nikdo mě nechce. No a bez práce jsem kde? No v azyláku. Pitomej systém."

Závěr: Z výše uvedených informací je patrné, že všichni respondenti si uvědomují, že "práce" je jedním z hlavních motorů vedoucích ke změně v jejich životě. Nicméně pouhá 1/3 z nich má práci. Konkrétně se jedná o čtyři respondenty ze souboru A a jednoho respondenta ze souboru B.

Tvrzení č. 4: Udržuji kontakt s lidmi z mé minulosti.

Komentář: S výše uvedeným stanoviskem souhlasilo osm z dotazovaných respondentů. Tito respondenti svou výpověď doplňují o to, že se jedná převážně o rodinné příslušníky a dlouholeté známé. Zbylých sedm respondentů v kontaktu s lidmi z minulosti není.

A1: "Nemám už žádné dobré známé ani kamarády z minulosti. On si život na ulici vyžádá své. Přijdete o své nejbližší. Víte, já mám syna, někde v Anglii a lidé tady tvrdí, že je mrtvej. Tak já nevím, je to to poslední, co mám. Nechci ani pomyslet na to, že by tu už s náma nebyl."

A3: "Ne, v kontaktu s rodinou, ani se známými z minulosti nejsem. Vy víte proč, po tom všem, co se stalo, nezůstal na mé straně skoro nikdo. Nemám chuť se někomu vnucovat a přesvědčovat ho o tom, že takhle je to správné."

C1: "Jo, já se snažím být v kontaktu s rodinou, se svýma děčkama. Dojíždím za nima. Ale lidem z minulosti se radši vyhýbám, nebylo by to dobré se s nimi zase potkat."

N3: "Já nemám žádné známé, mám svou ženu a s tou jsem pořád, nic víc."

Závěr: Ze získaných dat vyplývá, že otázka udržování kontaktu se známými a kamarády z minulosti je čistě individuální. U některých respondentů může pravidelný styk s blízkými osobami působit pozitivně a motivačně, u některých naopak negativně. Bezesporu záleží na tom, odkud daní kamarádi a známí pochází a na jakých hodnotách je založen jejich vzájemný vztah. Porovnáme-li odpovědi souborů A, B a C, zjistíme, že dochází k názorové kolizi mezi soubory A, B a C. Soubor C se oproti názorům souborů A a B, neshoduje s tím, že by udržoval kontakty s přáteli a kamarády ze své minulosti. Lze se domnívat, že respondenti ze souboru C se obávají špatného vlivu, který by na ně mohli mít lidé z jejich minulosti.

Tvrzení č. 5: Trpím pocity méněcennosti, absolutně si nedůvěřuji.

Komentář: S výše uvedeným stanoviskem souhlasili všichni dotazovaní respondenti.

C4: "Od té doby, co jsem si šáhl na dno, se od něj nemůžu nějak odlepit, je to strašný. Sám to nedokážu, někdo mi musí pomoc, ale ne všem se chce. Jsem jen neschopnej bezd'ák."

N1: "No jo, je těžký si zase začít věřit, když se k vám kdekdo obrátí zády. Kde hledat podporu a pomoc pak?!"

A1: "Mě v tomhle směru pomohli hodně ve vězení, když nás připravovali na návrat ven. Je jasný, že mě nepřipravili na všechno, ale naučili mě mít trochu sebedůvěry a začít si věřit."

C1: "Já si nevěřím, nemám proč, zvorala jsem, co jsem mohla, ale nechci už kazit život dětem, to fakt nechci."

Závěr: Z výše uvedených informací je patrné, že dotazovaní respondenti ztratili důvěru v sebe sama. Jako hlavní příčinu ztráty sebedůvěry lze považovat fakt, že v životě zklamali své okolí a v mnoha případech rovněž sami sebe. Nelze opomenout, že život na ulici je rovněž spojen s určitou formou marginalizace dané skupiny.

Tabulka č. 1 – Lidé bez domova a jejich osobní život

Tvrzení	Výzkumný soubor		
	A	B	C
Mám stejné životní priority jako většina společnosti – zdraví, práce atd.	ANO	ANO	ANO
Bezdomovci jsou jen lenoši, nechťejí pracovat.	NE	NE	NE
Život na ulici si zvolili sami a dobrovolně.	NE	NE	NE
Udržuji kontakt s lidmi z mé minulosti.	ANO	ANO	NE
Trpím pocity méněcennosti.	ANO	ANO	ANO

Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedené tabulky je zřejmé, že na kladené otázky odpověděli všichni respondenti téměř shodně. Lze se domnívat, že příčinou takto sjednocených odpovědí je fakt, že daná stanoviska jsou ryze stereotypní. Rovněž je lze charakterizovat jako předsudky vůči lidem bez domova. Osobně se domnívám, že právě stereotypní charakter tvrzení a vlastní zkušenost respondentů, byla hlavní příčinou, proč se s tvrzením ztotožnili či se proti němu respondenti hromadně vymezili.

5.2 Výsledky z oblasti života na ulici

Tvrzení č. 1: Svůj životní styl si zvolili dobrovolně.

Komentář: S daným tvrzením nesouhlasil ani jeden z dotazovaných respondentů. Většina odpovědí respondentů ilustruje těžký život na ulici a z něj plynoucí důsledky. Považuji za důležité zmínit, že ve výpovědích jednotlivých respondentů ilustrují jejich psychický i fyzický stav.

C2: "Život na ulici není dobrej. Jsem rád, že jsem se z toho dostal. Hlavně člověk musí mít práci, aby se odsad' dostal, jakmile není práce, tak máš problém a začneš se zas pomalu ztrácet a chlastat."

A3: "Bože, na ulici už nechci, vždyť jsem to málem nepřežil. I teď mám zdraví chatrný. Venku je to drsný."

A4: "Jo život na ulici jsem nedával. Bylo mi hodně zle, každou chvíli jsem chtěl skákat pod vlak nebo pod auta. Kamarádi mi z toho pomohli, ale i tak jsem uvnitř tak moc smutnej."

C3: "Na ulici jsem byl rok a absolutně mi to stačilo. Bylo to strašný, je těžký venku přežít. Jsem rád, že jsem tady."

C5: "Život na ulici mě zlomil, jak fyzicky, tak i psychicky. Dostala jsem infarkt, psychicky jsem se složila. Spát na ulici fakt není život, kterej chci."

N2: "Život na ulici opravdu není příjemnej. Máš pořád hlad, žízeň, nejsi umytej a lidi na tebe civí, jak kdybys byl nejhorší póvl na světě. Není to příjemný ani trochu."

Závěr: Z výpovědí respondentů je zjevné, že život na ulici hodnotí bez výjimky negativně. Život na ulici je neuspokojuje, nepřináší jim pocit radosti či štěstí. Nicméně je nutné poznamenat, že všichni dotazovaní respondenti se z ulice dostali prostřednictvím nějaké sociální služby.

Tvrzení č. 2: Cesta z bezdomovectví je snadná, stačí jen chtít.

Komentář: S daným tvrzením opět nesouhlasil ani jeden z dotazovaných respondentů. Ve svých výpovědích často uvádí vlastní životní zkušenosti, při kterých se ocitli bez střechy nad hlavou na několik let. Je nutné zmínit, že všichni z dotazovaných respondentů, zatím nejsou schopni vést sami plnohodnotný život bez pomoci nějaké druhé osoby.

A1: "Na ulici jsem se ocitl při návratu z výkonu trestu odnětí svobody. Prostě jsem se neměl kam vrátit. Ve vězení jsem se společně se sociální pracovníci a ostatními

pracovníky snažil připravit na návrat ven, ale nějak to nevyšlo, no. Prostě jsem byl bez bytu, rodiny, práce a sebedůvěry. Trvalo mi dost dlouho, než jsem se z ulice dostal aspoň sem."

C1: "No já se snažím dostat ven, ale nejde mi to. Já jsem prostě... Hmm, já jsem magor... Vždycky se chvílku snažím a pak se vopiju a všechno zkazím a jsem zase zpátky. Zpátky v bodě nula. Chci se mít sakra taky dobře."

C2: "No jasně, že to není lehký se dostat z bezdomovectví. Člověku se nechce nebo by i chtěl, ale nemá sílu. Mě, když umřela žena, tak se mi zhroutil svět. Najednou mě nic nebavilo, vůbec nic mě nebavilo. Vůbec nic."

A2: "Aby se z toho hnusného kolotoče člověk dostal pryč, tak si musí uvědomit vlastní chyby. Teprve pak může začít duchovně růst a změnit. Bez toho to nejde a budete se furt flákat na ulici."

N4: "Ono je spíš jednodušší dostat se na ulici než z ulice. Já vedl vcelku normální život, žil jsem v podnájmu, chodil do práce. Jenže pak jsem přišel o práci a pak byt a byl najednou na ulici. Zkrátka lehko se dostaneš z kopce dolů, nahoru je to už mnohem těžší."

Závěr: Z uvedených výpovědí je patrné, že všichni respondenti si plně uvědomují, jak se ocitli v tíživé životní situaci. Jinými slovy dokáží pojmenovat primární příčinu, ať už se jedná o ztrátu zaměstnání, partnera či propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Někteří z nich jsou schopni i přijmout vinu za své chování, jiní nikoliv. Ti respondenti, kteří si svou vinu nepřiznají, se často odvolávají na špatnou dobu a nesmyslný systém, ve kterém žijeme.

Tvrzení č. 3: Pokud se ohlédnu zpět, vnímám svůj podíl viny způsobu života, který vedu.

Komentář: V tomto bodě výzkumu došlo mezi respondenty k rozporu mezi souhlasem a nesouhlasem s výše uvedeným tvrzením. Pouze třetina dotazovaných respondentů uvádí, že si za způsob života, kterým žijí, může sama, zbylí respondenti vyjma jednoho, uvádí, že vinu si nesou z části oni a z části společnost. Pouze jediný z respondentů uvádí, že za to, jakým způsobem žije, může společnost.

A1: "No vinu pociťuju, z domova jsem se dostal do kriminálu a z kriminálu už jsem neměl kam jít, bohužel. Ve vězení se nám snažili pomoci, připravit nás na to, co nás všechno může čekat venku, ale bohužel jsem nebyl připravený dost. Takže jo, můžu si za to sám, dělal jsem to, co se nemá a byl jsem za to potrestaný."

C1: "Jako asi za to můžu já, ale i společnost. Neměla jsem lehký dětství, máma se na nás vybodla, absolutně vybodla a my skončili na ulici. Za to jsem snad mohla já? Ne, nemohla. Můžu jen za to, že se z tý pitomý ulice nedokážu vyhrabat a furt se tam flákám."

A2: "Byla jsem v blbou chvíli na blbém místě, uvěřila jsem lidem, kterým jsem věřit neměla a bum, dostala jsem se do sakra velkého průšvihů. Dobrá věc je, že jsem věděla, že jsem na dně, a tudíž musím makat, abych se odtad zase odrazila. Nebylo to vůbec lehké."

A4: "Já se fakt snažím, tak moc se snažím, ale já jsem uvnitř strašně moc smutnej. A když jsem smutnej, tak mě nic nebaví, nic mi nejde a všechno odbojuju. Ale i když se snažím, tak se mi nedostává lepšího života, může za to blbě nastavený systém."

C3: "Jasně, že cítím vinu, rozvedl jsem se s manželkou a přišel jsem absolutně o všechno a už se mi to nepodařilo vrátit zpátky."

N1: "Vinu? Jo asi ji cítím, já pracoval a vše bylo dobré, pak jsem pracovat přestal a už to nebylo dobré a doted' se v tom plácám."

Závěr: Získané výsledky poukazují na fakt, že respondenti ze souboru A jsou si vědomi viny za svůj stávající život. Do opozice s tímto tvrzením se staví soubory B, C, jejichž respondenti nevnímají odpovědnost za svůj současný život. Ze získaných dat se lze domnívat, že respondenti ze souboru A jsou starší, mají bohatší zkušenosti a uvědomují si, že život na ulici jim více vzal, než dal.

Tvrzení č. 4: Život na ulici mi poskytl určitou formu svobody.

Komentář: S výše uvedeným tvrzením souhlasí tři z dotazovaných respondentů. Zbýlých dvanáct respondentů se s daným tvrzením neztotožňuje.

A2: "No tak když mám celý den volno, tak mám určitou svobodu, že jo. Můžu jít v klidu do města, do muzea nebo na nějakou výstavu, ale nemám třeba taky za co. Jak se říká, bez práce nejsou koláče."

C1: "No svobodu, to ani ne. Furt někde lítám, tu na sociálku, tu na charitu za děckama do Krumlova a do Olomouce. Moc svobody nemám a když náhodou jo, tak to špatně dopadá."

N5: "Jo svoboda je fajn, člověk se může v klidu projít, popovídat s lidma, se kterými si rozumí. V létě je to hodně fajn, horší jsou ty zimy no."

A4: "Svoboda, svoboda. Já jsem už starej a chci mít svůj klid a pohodu, a hlavně to zdraví. To je mi přednější než celá svoboda."

Závěr: Ze získaných odpovědí respondentů je patrné, že většina dotazovaných nevnímá bezdomovectví jako formu určité svobody, ale spíše jako důsledek určitého způsobu života. Z odpovědí respondentů, kteří se s výše uvedeným tvrzením ztotožnili, je zřejmé, že fenomén bezdomovectví si primárně nespojují se svobodou. Spíše využívají sekundární svobody, respektive volnosti, která jde ruku v ruce s bezdomovectvím.

Tvrzení č. 5: Život na ulici mě nejvíce zasáhl po fyzické stránce.

Komentář: S daným výrokiem souhlasilo pět z dotazovaných respondentů. Zbylých deset respondentů se proti tvrzení ohradilo.

N2: “No bodejt’, já z toho dostala infarkt a ne jednou. Naštěstí mě vždycky zachránili, takže jakžtakž žiju.”

A2: “Tak to se nedá přesně říct, co mě zasáhlo, všechno bylo náročné. Tak člověk není složenej jenom z těla, ale i z duše a ta taky bolí. Mě strašně ničila ta samota, a to zavržení. Ale už to mám zpracovaný, takže je to dobré, ale určitě jsem byla víc zlomená psychicky než fyzicky.”

C2: “Ne, tak s tím nesouhlasím. Já zažil fyzickou bolest, která byla fakt hodně nepříjemná, ale denně zažívám psychickou bolest a ta je nevladatelná. Když jsem byl na ulici, tak mě od spáchání sebevraždy několikrát zachránili kamarádi, měl jsem toho fakt dost, chtěl jsem skákat po auta, nákladáky a tak.”

N5: “Byl jsem hodně nemocnej, bolelo mě celý tělo, byl jsem hladovej, žíznivej a smrdlavej, nic moc příjemného to opravdu nebylo. Ale přežil jsem.”

Závěr: Ze získaných dat je zřejmé, že 2/3 dotazovaných respondentů vnímají psychickou bolest jako mnohem zákeřnější a zranitelnější bolest. Naopak 1/3 respondentů vnímá fyzickou bolest jako vyvrcholení života na ulici. Osobně se domnívám, že rozdíly ve výpovědích jsou dány individuálními zkušenostmi jednotlivých uživatelů služeb Azylového domu sv. Pavla.

Tabulka č.2 - Lidé bez domova a život na ulici

Tvrzení	Výzkumný soubor		
	A	B	C
Svůj životní styl si zvolili dobrovolně.	NE	NE	NE
Cesta z bezdomovectví je snadná, stačí pouze chtít.	NE	NE	NE
Pokud se ohlédnu zpět, vnímám svůj podíl viny na tomto způsobu života.	ANO	NE	NE
Život na ulici mi poskytl určitou formu svobody.	ANO	ANO	ANO
Život na ulici mě nevíce zasáhl po fyzické stránce.	NE	NE	ANO

Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedených dat vyplývá obdobný výsledek jako z tabulky předcházející. Tedy to, že na stereotypy reagují lidé bez domova obdobně. Dovolím si tvrdit, že se dokáží ohradit jako pospolitá komunita, kdy na jedné straně stojí oni a na straně druhé v opozici stojí společnost. Jiný případ nastává v posledním bodě, kdy s daným tvrzením souhlasí pouze soubor A, zbylé soubory jsou v opozici. Osobně se domnívám, že právě v tomto bodu, nestojí komunita bezdomovců proti společnosti, ale každý z nich si sám nastavuje zrcadlo. Převážná většina respondentů, která odpověděla kladně, patřila mezi soubor A, tedy respondenty z řad azylantů. Domnívám se, že právě nastavení tohoto zrcadla, je výsledkem intenzivní práce s azylanty. Protože práce s azylanty je ve srovnání s uživateli denního centra a noclehárny mnohem intenzivnější.

5.3 Výsledky z oblasti duchovní služby

Tvrzení č.1: V azylovém domě sv. Pavla je poskytována pastorační služba v rámci psychoterapie.

Komentář: O poskytované psychoterapii ví deset dotazovaných respondentů. Šest z těchto deseti respondentů dochází na psychoterapii aktivně. Účast na poskytované psychoterapii v Domě svatého Pavla je u uživatelů denního centra a noclehárny dobrovolná. Azylantů na psychoterapii docházejí povinně.

A1: „Jojo, já na psychoterapii chodím ráda. Hodně mě baví divadlo. Člověka to trochu vytrhne z každodenních starostí, u zkoušek se hodně nasmějeme. Mně se to fakt líbí hodně.“

A5: „Jako mně to nevadí, chodím tam, protože musím. Sám bych tam asi nešel, i když jo, je to pozitivní.“

N3: „No na škodu, to určitě není.“

N1: „Jo, vím o tom, že tady něco takého je. Hrajou se tam i divadla a tak. Baví mě se na to pak koukat, ale jako hrát bych tam nechtěl, to ne.“

C1: „Je to sranda se na ně koukat pak o Vánocích, ale nechodím tam, to ne.“

Závěr: Ze získaných odpovědí je zřejmé, že uživatelé jsou o existenci poskytované psychoterapie informováni, nicméně nikdo z nich (vyjímaje azylanty) na psychoterapii dobrovolně nedochází. Paradoxně výstupy z psychoterapie v podobně divadelních představení jsou mezi klienty oblíbené.

Tvrzení č. 2: Jsem pro, aby se v domě obnovila pastorační služba poskytovaná duchovním.

Komentář: S výše uvedeným stanoviskem souhlasí šest z dotazovaných respondentů. Všichni respondenti byli ochotní. Je zajímavé, že několik respondentů automaticky spojuje pastorační službu s výkladem Bible.

A1: „Jo na psychoterapii docházím pravidelně a rád. Už ve výkonu trestu jsem docházel na sezení s farářem. Farář je pro mě autoritou. Nevadí mi číst si v Bibli, ani mi nevadí si povídat o víře. Mám to rád.“

C1: „Ne na povídání s farářem mě fakt neužije, Bibli určitě nepřečtu, pardon.“

C2: „Ano, je to určitě pozitivní, lidem to může pomoci, ale mě ne, já nevěřím a o Bohu se nezajímám, podle mě neexistuje, že jo.“

A2: „Já nikdy psychicky nespada tak hluboko, abych měla potřebu mluvit s farářem. Vím, kde jsem udělala chybu, a to mi stačí.“

A3: „Jo já chodím do kostela rád, každou neděli v devět jsem tam. Přiznávám, občas i žebrám, ale rád si pana faráře poslechnu.“

N3: „Ne, vůbec. Já ty lidi nesnáším, žádnou pastoraci tady nechci.“

C3: „To je asi otázka vkusu, ne? Pro ty, co věří, to může být naprosto super, ale pro ty, co nevěří, to může být dost velké průšvih. Já nevěřím.“

N2: „Jako, že by sem přišel pan farář? Tak to by se mi hodně líbilo. Mně strašně pomohl farář z Kaplice, pověděl mi o týchle službě a taky mě tak nějak nakopl, takže jsem určitě pro.“

Závěr: Z výše uvedených výroků je patrné, že lidé, kteří sami sebe kategorizují jako nevěřící (ateisty), se domnívají, že spolupráce s duchovním v rámci pastorace je bezpředmětná. Rovněž také spojují pastorační služby s výkladem z Bible a křesťanskou naukou. Naopak respondenti, kteří se charakterizují jako věřící, primárně nespojují pastorační službu s Biblí a výkladem křesťanské nauky. Ve svých odpovědích spíše odkazují na faráře jako autoritu a osobu, se kterou mohou otevřeně hovořit o svých radostech a starostech.

Tvrzení č. 3: Raději se svěřím faráři nežli terapeutovi či sociálnímu pracovníkovi.

Komentář: S uvedeným stanoviskem souhlasili pouze tři respondenti. Ostatní respondenti se s tvrzením neshodují.

A1: „Pro mě osobně je snazší nebo spíš přirozenější svěřit se duchovnímu nežli terapeutovi. Farář bejval odjakživa někdo, aspoň co si teda pamatuju.“

C3: „To se zase podle mě odvíjí od toho, jestli jste či nejste věřící. Pokud věřící jste, tak se snad svěříte faráři. I když já už jsem navyklej povídat o pocitech toliko lidem kolem mě.“

N1: „Kdybych měl nějaký trápení, tak klidně do kostela zajdu a faráři se svěřím, ale nějak nemám tu potřebu se svěřovat.“

C4: „S tím absolutně souhlasím, protože osoba faráře je tradiční autoritou, ke které se chodilo dříve pro radu, pomoc a rozehřešení. Pro člověka je přirozené svěřovat se duchovnímu, respektive zpovídat se z hříchů a žádat o radu.“

C1: „Vůbec. To radši řeknu paní na sociálce, ta ví, co má dělat.“

A3: „Tak to mě opravdu neláká, nikomu takovému nevěřím.“

Závěr: Z výše uvedených informací lze usuzovat, že tři respondenti, kteří vypověděli, že se radši svěří faráři nežli terapeutovi, jsou věřící a z toho důvodu vnímají osobnost faráře opravdu jako autoritu. Rovněž nelze vyloučit faktor věku, kdy starší respondenti mají přirozeně blíže k náboženství a víře nežli respondenti mladší.

Tvrzení č. 4: Věřím v Boha.

Komentář: Překvapivě na takto intimní otázku odpověděli všichni z dotazovaných respondentů. Počet věřících dotazovaných respondentů je šest. Zbylý počet respondentů nevěří v Boha, ani v žádnou jinou nadpřirozenou sílu.

A1: “Jasně, já věřím. Když jsem byl malej kluk, tak jsem chodil s našima do kostela, ve škole jsme měli náboženství. A jak říkám, i ve vězení jsem docházel na pastorační službu.”

C1: “Vůbec, nic, žádnéj Bůh. Kdyby existoval, tak nežiju od šestnácti na dlažbě, ne?”

N5: “Já věřím a mám s církví dobrou zkušenost. Z těchto mých šlamastik mi pomohl hlavně pan farář. Díky jemu se daly věci do pohybu. Jemu vděčím za vše.”

A4: “Jojo, já věřím, chodím i do kostela, jen občas tam chodím spíš žebrať než na bohoslužby.”

Závěr: Šest z dotazovaných respondentů odpovědělo, že jsou věřící a věří v Boha. Jednalo se spíše o starší respondenty, kteří měli ve škole náboženskou nauku a také bylo za jejich dětství zvykem chodit v neděli pravidelně do kostela.

Tvrzení č. 5: “Chybí mi smysl života.”

Komentář: S výše uvedeným tvrzením se přímo neztotožnil žádný z dotazovaných respondentů. Několik respondentů k dotazu uvedlo, že v životě již zažilo několik okamžiků, kdy chtělo se životem skoncovat. Aktuálně jsou dotazovaní respondenti vděční za to, že jsou stále naživu a že jim v rámci možností slouží zdraví. Právě hodnotu zdraví řadí spousta dotazovaných respondentů na přední příčky ve svém hodnotovém žebříčku.

A3: “Já smysl života už našla, jsem konečně sama sebou, chci žít a užívat si život. To je pro teď nejdůležitější.”

C1: “Chci být se svými dětmi, ty jsou pro mě smyslem života. Ale moc mi to nejde. Ne, je to těžký.”

N3: “Já chci být zdravý, chci se mít fajn.”

A1: “Co od života teď čekat? Jsme rád, že mám kde spát, jíst, umýt se, rád bych si našel práci a získal zpět vše, o co jsem přišel.”

Závěr: Z výše uvedených informací je patrné, že dotazovaní respondent neztratili smysl svého života. Někteří z nich kladou důraz na hodnoty jako štěstí, domov, práce a láska. Je tedy zřejmé, že na osoby bez přístřeší je nutno nahlížet z bio-psycho-socio-spirituálního hlediska.

Tabulka č.3 – Lidé bez domova a duchovní služby

Tvzení	Výzkumný soubor		
	A	B	C
V azylovém domě je poskytována pastorační péče v rámci psychoterapie.	ANO	ANO	ANO
Když se AD sv. Pavla opět obnoví pastorační služba, budu ji využívat.	ANO	NE	NE
Raději se svěřím faráři, nežli terapeutovi či sociálnímu pracovníkovi.	ANO	NE	NE
Věřím v Boha.	ANO	NE	NE
Chybí mi smysl života.	NE	NE	NE

Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedené tabulky je zřejmý názorový rozpor mezi souborem A x B, C. Tento spor se týká případného zavedení pastorační služby do Azylového domu sv. Pavla a preference svěřování se osobě faráře. Soubor A tedy stojí v opozici vůči souborům B, C. Soubor A se shoduje na tom, že zavedení pastorační služby v Azylovém domě sv. Pavla může být přínosné, zatímco soubory B a C si myslí opak. Lze se domnívat, že názorový rozkol pramení z rozdílné zkušenosti obou souborů, kdy respondenti ze souboru A jsou

zapojení do pastorační služby v podobně psychoterapie a uživatelé denního centra a nocleháren nikoliv.

Dále dochází k názorové kolizi v dalším tvrzení, které se týká osoby faráře jako takové. Soubor A se domnívá, že je pro člověka přirozenější tedy i snadnější spolupracovat a svěřovat se faráři, nežli terapeutovi či sociálnímu pracovníkovi. Soubory B, C a jsou v opozici. Znovu se domnívám, že rozdílné názory pramení z odlišných životních zkušeností a klientském zařazení v Azylovém domě sv. Pavla.

DISKUZE

Hlavním cílem mé diplomové práce je analýza pastorační péče pro osoby bez přístřeší, které navštěvují Dům sv. Pavla v Českých Budějovicích. Dílčí cíle jsou zaměřeny na oblast osobního života, života na ulici a duchovního života osob bez přístřeší, které navštěvují Dům sv. Pavla v Českých Budějovicích.

K provedení analýzy pastorační péče pro osoby bez přístřeší, které navštěvují Dům sv. Pavla, byl použit kvalitativní výzkum, metoda polostrukturovaného rozhovoru. Výzkum proběhl v prostorách Azylového domu sv. Pavla v Českých Budějovicích.

Výzkumný soubor byl tvořen 15 uživateli Domu sv. Pavla v Českých Budějovicích. Výzkumný soubor byl rozdělen do tří výzkumných podsouborů, kdy se hlavním kritériem stal druh poskytované služby. Soubor A byl tvořen 5 azylanty, soubor B byl tvořen 5 uživateli denního centra a soubor C byl tvořen 5 uživateli noclehárny. Soubor respondentů byl takto rozdělen, aby byla zajištěna dostatečná validita výzkumu. Považuji za důležité zmínit, že literatura, která se výlučně věnuje tématu analýzy pastorační služby, je těžko dostupná, proto v kapitole diskuze konfrontuji výsledky výzkumu pouze s několika literárními zdroji.

Hlavní cíl diplomové práce je charakterizován jako analýza pastorační péče pro osoby bez přístřeší, které navštěvují Dům sv. Pavla. Jak jsem již uvedla, výzkum je rozdělen do tří částí – osobní život osob bez přístřeší, život na ulici a duchovní život osob bez přístřeší. Tyto tři soubory byly vybrány, protože přímo korelují s holistickým pojetím člověka tedy bio-psycho-socio-spirituálním konceptem.

První částí výzkumu se stala oblast osobního života osob bez přístřeší. Tento okruh se věnoval tématům životních hodnot, kontaktu s rodinou a stereotypům spojeným s fenoménem bezdomovectví. Konkrétně se jednalo o tyto vybrané stereotypy “bezdomovci jsou jen lenoši, nechtějí pracovat” a “život na ulici si vybrali dobrovolně”. Respondentům výzkumu bylo předloženo pět teoretických východisek, které se týkaly daného tématu. Respondenti byli dotázáni, aby k danému tématu vyjádřili souhlas či nesouhlas a zdůvodnili, proč se k dané věci staví takovýmto způsobem.

Prvním stanoviskem, ke kterému se měli uživatelé sociálních služeb v Domě sv. Pavla vyjádřit, znělo “*mám stejné životní priority jako většina společnosti.*” S tímto stanoviskem souhlasili všichni respondenti provedeného výzkumu. Uživatelé sociálních

služeb v rámci Azylového domu sv. Pavla v Českých Budějovicích ve svých odpovědích prezentují žebříček hodnot, které jsou pro ně důležité. Respondenti výzkumu se ve svých odpovědích v zásadě shodli na tom, které základní lidské hodnoty jsou pro ně důležité. Velká většina z nich ve svých odpovědích uvedla, že základem pro jejich spokojený život je být zdravý, mít kde spát a mít po boku někoho, s kým mohou žít. V zásadě se tedy jedná o základní hodnoty zdraví, lásky a zajištění domova. Respondenti výzkumu se shodují na tom, že toto všechno je podmíněno zajištěním práce. Je zajímavé, že si respondenti výzkumu uvědomují, že práce je k zajištění “lepšího” života nezbytná, ale jen málokdo do ní chodí či se o ní usilovně uchází. Výše uvedené hodnoty, které ve svých výpovědích uvedli, lze označit jako tzv. *psychologické hodnoty*. Konkrétně se jedná o hodnoty související s potřebou uznání, sounáležitosti a lásky. Lze sem zařadit také hodnoty civilizační a duchovní.¹⁴⁶ Je nutné poznamenat, že právě v tomto bodě dochází k vzájemnému prolínání hodnot mainstreamové společnosti s hodnotami marginalizované skupiny osob bez přístřeší. Na základě výše zmíněného stanovuji hypotézu: H1: Životní hodnoty osob bez přístřeší se v zásadě neodlišují od hodnot většinové společnosti.

Druhým stanoviskem, ke kterému se měli respondenti výzkumu vyjádřit, se stal jeden ze stereotypů, které na svých webových stránkách uveřejnila Armáda Spásy. Armáda Spásy na svých internetových stránkách uveřejnila tuto kampaň, aby došlo ke zbourání základních vzorců stereotypního chování vůči osobám bez přístřeší. Konkrétně se jedná o tento stereotyp “*bezdomovci jsou jen lenoši, nechtějí pracovat.*” S tímto stanoviskem se neztotožnil ani jeden z dotazovaných respondentů. Svůj názor zdůvodňují tím, že ne všichni bezdomovci jsou lenoši a že mnozí z nich chtějí pracovat, ale najít práci není jednoduché. Jako konkrétní příklady uvádí respondenti svůj nízký sociální status, špatný zdravotní stav, malou či žádnou praxi v oboru a předsudky, které lidé zaujímají vůči osobám bez přístřeší. S touto tezí se shoduje ve své publikaci i Vágnerová, která uvádí, že osoby bez přístřeší se hodnotí velmi negativně.¹⁴⁷ Postupem času ztrácejí motivaci ke změně svého chování a začínají rezignovat. Rovněž i jejich sebeaktivizační činnosti se pomalu, ale jistě snižují.¹⁴⁸ Uplatnění se na trhu práce je pro bezdomovce velmi komplikované. Potencionální zaměstnavatelé nechtějí osoby bez

---

¹⁴⁶ Srov. MÜLLEROVÁ, S. *Kapitoly z etiky*, s. 16.

¹⁴⁷ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*, s. 36.

¹⁴⁸ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*, s. 36.

přístřeší zaměstnávat hned z několika důvodů – záznamy v trestním rejstříku, nízký sociální status, nízká či žádná praxe a snížené pracovní návyky.¹⁴⁹

Další z uváděných stanovisek znělo “*život na ulici si zvolili sami a dobrovolně*”. Tento mýtus či stereotyp na svých webových stránkách zveřejnila Armáda Spásy. Jak jsem již výše uvedla, organizace se snaží prolomit základní mýty o bezdomovectví. K tomuto bodu Armáda Spásy na svých webových stránkách uvádí, že není vhodné soudit někoho, koho neznáme. Dále je zde uvedeno, že nikdo z nás by si dobrovolně nezvolil život plný nejistot a závislé pomoci na ostatních.¹⁵⁰ Tento fakt ilustrují i odpovědi respondentů, ve kterých se velmi často vyskytuje zmínka o nějaké z patových situacích, které radikálně změnily jejich dosavadní život. Konkrétně jde o případy ztráty zaměstnání, úmrtí blízké osoby (rodiče, manžel, manželka) a tak podobně. Jeden z respondentů provedeného výzkumu ve své odpovědi uvedl i velmi silné psychické problémy, které mu znemožňují vést řádný život, tzv. mít práci, rodinu a mít kde bydlet. Tento respondent trpí bohužel velmi silnou depresí a již několikrát se pokusil o sebevraždu. Považuji za důležité zmínit, že duševní poruchy se vyskytují ve vyšší míře mezi komunitou bezdomovců nežli v obecné populaci. V marginalizované skupině bezdomovců je mnohem těžší zmapovat psychicky nemocné bezdomovce.¹⁵¹

Čtvrté stanovisko zní “*udržuji pravidelný kontakt s lidmi z mé minulosti*”. V tomto bodě dochází poprvé k rozdílným názorům jednotlivých zkoumaných souborů. Soubory A a B s tímto tvrzením souhlasí, naopak soubor C se proti tomuto tvrzení vyčleňuje. Ze získaných informací je zřejmé, že respondenti ze souboru C nechtějí lidi ze svého okolí potkávat, protože se obávají, že je tito lidé mohou opět zatáhnout do průšvihů, např. závislost na alkoholu, drogách či krádeže. Naopak lidé ze souboru A a B se snaží udržet kontakt s lidmi z minulosti, především s rodinnými příslušníky a s lidmi, kteří jim v minulosti pomohli přečkat těžké životní období. Je důležité zmínit, že člověk je opravdu *zoon politikon*, tedy člověk společenský. Z výzkumů, které byly rovněž provedeny s osobami bez přístřeší, vyplývá, že i skupina bezdomovců preferuje život v páru či komunitě nežli osamocený způsob života.¹⁵²

---

¹⁴⁹ Srov. MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví v kontextu sociálních služeb*, s. 79.

¹⁵⁰ Srov. ARMÁDA SPÁSY, [online]. Dostupné na WWW:<<http://www.armadaspasy.cz/>>.

¹⁵¹ Srov. VÁGNEROVÁ, M., CSÉMY, L., MAREK, J. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*, s. 189.

¹⁵² Srov. TAMPÍROVÁ, J. *Etické aspekty bezdomovectví: Důstojnost života a umírání z pohledu osob bez přístřeší*.

Poslední tvrzení týkající se okruhu osobního života bezdomovců znělo *“trpím pocity méněcennosti”*. S tímto tvrzením opět dotazovaní respondenti souhlasili. Svě přesvědčení zdůvodňují tím, že v případě, kdy padnete na dno, tak v sobě jen obtížně hledáte nějaké sebevědomí. Dotazovaní respondenti uvádí, že kromě vlastních pocitů selhání, nedůvěry a cítí silnou antipatii a hostilní přístup ze strany společnosti. Toto tvrzení deklaruje fakt, že osoby bez přístřeší patří mezi marginalizované skupiny. Druhá část výzkumu diplomové práce se dotýkala přímo tématu života na ulici. Tento tematický okruh byl opět tvořen pěti stanovisky, ke kterým se měli respondenti výzkumu vyjádřit, a to buďto kladně či záporně a následně své stanovisko zdůvodnit.

Prvním stanovisko znělo *“svůj životní styl si bezdomovci zvolili dobrovolně”*. S tímto tvrzením nesouhlasil ani jeden z dotazovaných respondentů. Dle sdělení respondentů si nikdo dobrovolně nezvolí nebezpečný a nejistý způsob života na ulici. Někteří z respondentů uvádí, že se na ulici dostali cizím zaviněním, například tím, že se o ně rodiče dostatečně nestarali, nenaučili je, jak se má řádně žít. Pro tyto uživatele Azylového domu sv. Pavla v Českých Budějovicích je velmi obtížné přijmout vinu za své jednání a tím pádem se posunout v životě dál. Dále čelí všeobecné stereotypizaci, která jim komplikuje reintegraci do společnosti. Právě na tento specifický problém mohou pružně reagovat pastorační služby, které by se měly *zabýváním lidmi v konkrétních životních podmínkách, tedy v určité zemi, v určité dějinné situaci, v určitém historickém a kulturním kontextu.*¹⁵³

V dalším bodě se měli respondenti vyjádřit k stanovisku *“cesta z bezdomovectví je snadná, stačí pouze chtít”*. Ani s touto myšlenkou se neztotožnil žádný z dotazovaných respondentů, přestože se jednalo o skupinu osob, která se na ulici vyskytuje delší či kratší dobu. Toto stanovisko opět úzce souvisí s náhledem společnosti na skupinu bezdomovců. V okamžiku, kdy je fenomén bezdomovectví spojen se stigmatizací a stereotypizací, není pro osoby bez přístřeší lehké dostat se z takto začarovaného kruhu. Respondenti ve svých odpovědích často uváděli nezájem společnosti o změnu a o pomoc lidem v nouzi. Jak jsem již výše uvedla, na tento problém flexibilně reagovala Armáda Spásy, která prostřednictvím jedné ze svých kampaní bojovala proti stereotypizaci bezdomovectví. Považuji za důležité zmínit, že právě duchovní a pastorační služby lze v tomto kontextu považovat jako velmi vhodný způsob řešení, protože duchovní, respektive pastorační služby nehodnotí, neškatulkují a pracují

---

¹⁵³ GAUDIUM ET SPES, *čl.1.*

s člověkem jako s člověkem, jenž má své hodnoty. Jak uvádím v teoretické části své diplomové práce, pastorační služba je služba, která se primárně orientuje na chudé a trpící lidi. Pastorační služba jako taková vychází z předpokladu, že v životě každého z nás se objeví okamžik, kdy potřebujeme pomocnou ruku, abychom tíživou životní situaci zvládli překonat. Právě tento základní kámen pastorační služby zaručuje spolupráci s osobami bez přístřeší, která bude okleštěna o předsudky a stereotypy.

Na základě výše zmíněného stanovuji hypotézu:

H2: Osoby bez přístřeší jsou schopny kritického náhledu na svůj předešlý život na ulici a z něj pramenící důsledky.

H3: Osoby bez přístřeší, které cítí vinu za to, jakým způsobem života žily, jsou schopny efektivní spolupráce v rámci Azylového domu sv. Pavla.

H4: Osoby bez přístřeší, které samy sebe charakterizují jako věřící, vnímají pastorační péči duchovní péči jako přínosnou.

Ve třetí části okruhu věnujícího se životu na ulici byla pozornost výzkumu zaměřena na otázku pocitu viny. Konkrétně se jednalo o tvrzení *“pokud se ohlédnou zpět, vnímám svůj podíl viny na tomto způsobu života”*. V tomto bodě došlo k zajímavému názorovému rozporu mezi jednotlivými výzkumnými soubory. Respondenti ze souboru A se s daným tvrzením ztotožnili, tzn. vnímají vinu za způsob života, kterým žijí. Naopak dotazovaní respondenti ze souborů B a C žádnou vinu necítí. Vzhledem k odlišnosti výzkumných souborů se lze domnívat, že respondenti ze souboru A jsou vůči respondentům ze souborů B a C zkušenější a mají za sebou delší cestu, kterou museli ujit, aby se z ulice dostali do azylového domu. Nicméně právě reálný náhled na vzniklou situaci a uvědomění si vlastního zavinění je jedním ze základních kroků vedoucích ke změně stávajícího života. S přijetím viny, respektive odpovědnosti za své chování, úzce souvisí pojem pastorační služby. Tato provázanost je dána tím, že právě v okamžiku, kdy lidé uznají vlastní vinu, chtějí dosáhnout odpuštění a usmíření. A právě proto se obracejí k Bohu. V rámci pastorační služby může poté člověk odpustit sám sobě a na základě toho se v životě posunout o krok kupředu. To koresponduje s faktem, že na pastorační péči lze nahlížet jako na cestu vedoucí k relativnímu uzdravení jedince a rovněž k uvědomění si života i pro druhé osoby.¹⁵⁴

Na základě výše zmíněného stanovuji hypotézu:

---

¹⁵⁴ Srov. OPATRŇY, A. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*, s. 17-18.

H3: Osoby bez přístřeší, které cítí vinu za to, jakým způsobem života žily, jsou schopny efektivní spolupráce v rámci Azylového domu sv. Pavla.

“Život na ulici mi poskytl určitou formu svobody” reakce respondentů na toto tvrzení byly dvojsečné. Dotazovaní respondenti na jednu stranu uváděli, že lidé bez domova mají určitou formu svobody spojenou s tím, že se svobodně rozhodují, kde přespí, s kým budou sdílet společné prostory k žití a rovněž rozhodují o tom, co budou daný den dělat. Na druhou stranu jsou jejich možnosti velmi limitující, a to z pohledu zdravotního stavu, financí i životních kompetencí. Jak jsem již uvedla výše, čím delší dobu člověk žije na ulici, tím víc ztrácí sociálních kompetencí a také se zhoršuje jeho zdravotní stav. Nelze opomenout fakt, že nízký sociální status bezdomovců se jako limit prolíná do mnoha oblastí běžného života – integrace do většinové společnosti, nalezení zaměstnání či navázání partnerských kontaktů. V neposlední řadě je nutné zmínit, že čím delší dobu, je člověk bez zaměstnání, řádu a režimu, tím hůř si poté na režim a řád zvyká. Právě absence dodržování režimu a řádu lze charakterizovat jako další příčinu, jenž brání úspěšné reintegraci osob bez přístřeší do většinové společnosti.

Poslední část rozhovoru se dotýkala tématu fyzické a psychické bolesti. Stanovisko znělo “život na ulici mě nejvíce zasáhl po fyzické stránce”. V tomto bodě opět dochází k rozkolu názorů na danou problematiku. Respondenti ze souborů A a B, nevnímají fyzickou újmu spojenou s bezdomovectvím jako tu nejhorší újmu, naopak respondenti ze souboru C se se stanoviskem ztotožňují, uznávají tedy, že život na ulici se nejvíce podepsal na jejich fyzické kondici. Na tento názorový rozkol lze nahlížet dvěma způsoby. První z možností je fakt, že respondenti ze souboru C se v kontextu složení výzkumných souborů vyskytují na ulici nejčastěji, tudíž jejich fyzická kondice podléhá nejvyššímu nátlaku. Druhou možností, jak na tuto situaci nahlížet je fakt, že respondenti ze souborů A a B jsou starší, zkušenější nežli respondenti ze souboru C. Tím chci říct, že respondenti ze souborů A a B jsou spíše schopni reálného a kritického náhledu na jejich životní situaci. Samozřejmě si uvědomují, co jim život na ulici způsobil po fyzické stránce, nicméně jsou schopni kriticky vyhodnotit, že to, co jim život na ulici způsobil, po stránce psychické jsou leckdy mnohem větší rány a bolesti, se kterými se člověk vyrovnává mnohem hůř. Osoby bez přístřeší si uvědomují, že s bércovými vředy jim “snadno” pomůže lékař, ale se šrámy na duši se pracuje těžko. Vzhledem k tomu, že mnozí ze skupiny bezdomovců trpí duševními poruchami, je nutné, aby s komunitou bezdomovců byla navázána intenzivní spolupráce. Osobně se domnívám, že forma

pastorace, ať už individuální či skupinovou formou, je velmi vhodnou formou spolupráce. Pastorační služby dokáží člověku (bezdomovci) navrátit pevnou půdu pod nohama, respektive navodit atmosféru bezpečí, důvěry a sounáležitosti. Právě v tento okamžik je člověk schopen se plně otevřít a sdělit své nejnítěrnější pocity. Ovšem je velmi důležité, aby měl klient možnost říct “ne”. V rámci pastoračního rozhovoru je kladen důraz na to, že spolu lidé vzájemně komunikují jako člověk s člověkem, nevyskytuje se zde žádná komunikační nadřazenost.¹⁵⁵

Poslední tematický okruh, kterému jsem se v rámci své diplomové práce věnovala, se zabýval otázkou lidí bez domova a duchovních služeb. I tento tematický okruh byl tvořen pěti základními stanovisky, vůči kterým měli dotazovaní respondenti zaujmout buď to kladný či záporný postoj a zdůvodnit své jednání. První stanovisko bylo čistě informativního charakteru a týkalo se odpovědí uživatelů služeb Azylového domu sv. Pavla o poskytovaných službách, tedy “*v Azylovém domě sv. Pavla je poskytována pastorační péče v rámci psychoterapie*”. Všichni z dotazovaných respondentů jsou si vědomi toho, že v Azylovém domě sv. Pavla je klientům poskytována psychoterapie. Mnozí z dotazovaných respondentů dokáží i popsat činnosti, které se v rámci psychoterapie provádí – divadelní hry s křesťanskou tematikou. Nicméně pouhý zlomek respondentů možnosti psychoterapie využívá. Jak jsem již výše uvedla, psychoterapie není pro uživatele denního centra a noclehárny povinná, takže tato klientela psychoterapii aktivně nevyužívá. Respondenti z řad souboru A se v rámci psychoterapie s ní spojených činností zapojují aktivně. Pravidelně dochází na terapeutická setkání, kde se mimo sdílení vlastních pocitů, nacvičují i divadelní představení. Respondenti ze souborů B a C ve svých odpovědích dodávají, že se na divadelní hry chodí koukat rádi.

V druhém bodě je pozornost věnována „*případnému opětovnému zavedení pastorační péče do azylového domu sv. Pavla*.“ V tomto stanovisku opět došlo k názorové výměně, a to mezi výzkumnými soubory A x B, C. Respondenti ze souboru A jsou sto zapojit se do pastoračního programu. Naopak respondenti ze souborů B a C a tyto služby zájem nemají. Lze se domnívat, že tato rozdílnost v přístupu k nabízené pastorační službě vyplývá z rozdílného postoje ke křesťanství. Z výzkumu právě vyplynulo, že převážná část respondentů ze souboru A se považuje za věřící. Někteří z respondentů dokonce pravidelně navštěvují nedělní bohoslužby. Zatímco ne všichni respondenti ze souborů B a C jsou věřící. Rovněž je nutné zmínit, že respondenti ze

---

¹⁵⁵ Srov. KŘIŠŤAN, A. *Pastorační koncept In Praktická teologie pro sociální pracovníky*, s. 72-75.

souboru A mají oproti respondentům ze souborů B a C intenzivnější zkušenost s podobnou formou spolupráce, tedy s výše uvedenou formou psychoterapie. A právě z tohoto důvodu jsou možná respondenti ze souboru A více nakloněni případnému zařazení pastorační či duchovní služby jako forem pomoci, které nabízí azylový Dům sv. Pavla v Českých Budějovicích.

Dotazovaní respondenti měli rovněž za úkol vyjádřit se ke stanovisku *“raději se svěřím faráři, nežli terapeutovi či sociálnímu pracovníkovi.”* Toto tvrzení velmi úzce souvisí s předchozím tvrzením, protože v obou případech je základním kamenem víra v Boha. Jak jsem již naznačila, i v tomto případě dochází k názorovému rozchodu souborů A x B a C. Respondenti souboru A stvrzují, že se raději svěří faráři nežli terapeutovi či sociálnímu pracovníkovi. Své stanovisko zdůvodňují tím, že osoba faráře je pro ně autoritou a svěřování se mu je jim bližší a přirozenější. Naopak respondenti ze souborů B a C ve svých výpovědích uvádí, že se v rámci svého života museli nesčetněkrát svěřovat sociálním pracovníkům a terapeutům, a tedy v zásadě neodlišují přístupy v praxi. Nicméně osobnost faráře pro ně není speciální autoritou. Při poskytování pastorační služby se vychází ze základu, že farář by měl při své činnosti, při pastoračních rozhovorech, člověka pohltnout, nastolit pocit bezpečí a rovněž v něm vzbudit touhu po duchovním životě. Toto lze charakterizovat jako atributy pastorační péče.

V předposlední části výzkumu byla respondentům předložena opravdu velmi intimní otázka. A to otázka, která se respondentů přímo dotazovala, zdali jsou či nejsou věřící. Je zajímavé, že na takto intimní otázku, odpověděli všichni respondenti dobrovolně. Nicméně opět zde dochází k názorovému rozkolu, protože respondenti ze souboru A se označují jako věřící, namísto převážné části respondentů ze souborů B a C se označují jako ateisté. Z výše uvedených odpovědí respondentů lze usuzovat, že lidé, kteří věří v Boha, jsou mnohem více otevření novým zkušenostem a zároveň mají kritičtější náhled na svou životní situaci. Dotazovaní respondenti, kteří sebe samy označují jako bezvěrce, nedokáží svou aktuální životní situaci sledovat s takovým životním nadhledem a kritickým úsudkem jako lidé věřící. Osobně se domnívám, že velký vliv na to, jak jednotliví uživatelé nahlíží na svůj život, má i fakt, že uživatelé služeb sv. Pavla, kteří jsou věřící, se více zapojují do aktivit, které jsou jim v rámci této sociální služby nabízeny a z toho důvodu jsou schopni lépe zpracovat své emoce a pochopit sebe samého v kontextu celé společnosti.

Poslední částí, které se věnoval výzkum k mé diplomové práci, byla otázka smyslu života. Je všeobecně známo, že právě smysl život je hnacím motorem, který nás v životě motivuje a kterému podřizujeme svůj život. Smysl život se podobně jako životní hodnoty během života jedince mění, odvíjí se od aktuální životní situace každého z nás. S tímto faktem ve své publikaci souhlasí i autor Křivohlavý, který tvrdí, že člověk kromě hodnot jako je láska, sounáležitost, moc či bohatství, potřebuje, aby mu někdo plnohodnotně odpověděl na základní otázky týkající se bytí a existence.¹⁵⁶

Pocit méněcennosti je úzce provázán s nízkou sebedůvěrou, stigmatizací a nízkým společenským statusem. Z tohoto důvodu je opravdu nutné, aby se s osobami bez přístřeší pracovalo a aby byli povzbuzováni a posilováni ve změnách chování a jednání, které vede k úspěšné reintegraci do většinové společnosti. Na základě výše zmíněného stanovuji hypotézu: H4: Osoby bez přístřeší, které samy sebe charakterizují jako věřící, vnímají pastorační coby duchovní péči jako přínosnou.

---

¹⁵⁶ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie smysluplnosti existence. Otázky na vrcholu života*, s. 140.

ZÁVĚR

Hlavním cílem mé diplomové práce byl stanoven jako analýza pastorační péče coby duchovní péče pro osoby bez přístřeší, které navštěvují Dům sv. Pavla v Českých Budějovicích. Dílčí cíle byly zaměřeny na oblast osobního života, života na ulici a duchovního života osob bez přístřeší, které navštěvují Dům sv. Pavla v Českých Budějovicích.

Ve výzkumné části diplomové práce jsem prostřednictvím kvalitativního výzkumu, metodou polostrukturovaného rozhovoru zmapovala názory osob bez přístřeší na pastorační coby duchovní péče pro osoby bez přístřeší. Výzkum proběhl v prostorách Azylového domu sv. Pavla v Českých Budějovicích.

Výzkumný soubor byl tvořen 15 uživateli Domu sv. Pavla v Českých Budějovicích. Ti byli rozděleni do tří výzkumných podsouborů, kdy se hlavním kritériem stal druh poskytované služby. Soubor A byl tvořen 5 azylanty, soubor B byl tvořen 5 uživateli denního centra a soubor C byl tvořen 5 uživateli noclehárny. Soubor respondentů byl takto rozdělen, aby byla zajištěna dostatečná validita výzkumu.

Prostřednictvím výzkumu k diplomové práci byla zmapována situace týkající se osob bez přístřeší. Výzkum byl konkrétně zaměřen na tyto oblasti života osob bez přístřeší – jejich osobní život, život na ulici a na duchovní služby, které jsou osobám bez přístřeší poskytovány. V rámci konfrontace s dostupnými literárními zdroji se lze domnívat, že náhled osob bez přístřeší na výše uvedené oblasti života je ryze individuálního charakteru.

Nicméně z informací, které jsem během výzkumu získala lze usuzovat, že názor na pastorační coby duchovní péči se u osob bez přístřeší odvíjí od toho, zda jsou či nejsou věřící. Respondenti výzkumu, kteří se charakterizují, jako věřící jsou pastoračním službám více nakloněni nežli respondenti, kteří v Boha nevěří. Je zajímavé, že věřící respondenti se ve vyšší míře vyskytovali v souboru A. Právě fakt, že se více věřících respondentů vyskytuje v souboru A, je z velké části ovlivněn tím, že spolupráce se skupinou azylantů je v Azylovém domě sv. Pavla mnohem intenzivnější, nežli spolupráce s uživateli denního centra a noclehárny. Jinými slovy skupina azylantů pravidelně dochází na psychoterapii, která je v Domě sv. Pavla poskytována. Terapeut, který řídí tuto skupinu, se do aktivit snaží začleňovat i prvky pastorační péče, například divadelní hry na křesťanské motivy. V neposlední řadě je zajímavé zmínit, že

respondenti ze souboru A se do těchto aktivit zapojují aktivně, zatímco respondenti ze souborů B a C se zapojují do těchto aktivit spíše pasivní formou – diváci.

Při zpracování dat, která jsem získala při realizování výzkumu, jsem došla k následujícím hypotézám:

H1: Životní hodnoty osob bez přístřeší se v zásadě neodlišují od hodnot většinové společnosti.

H2: Osoby bez přístřeší jsou schopny kritického náhledu na svůj předešlý život na ulici a z něj pramenící důsledky.

H3: Osoby bez přístřeší, které cítí vinu za to, jakým způsobem života žily, jsou schopny efektivní spolupráce v rámci Azylového domu sv. Pavla.

H4: Osoby bez přístřeší, které samy sebe charakterizují jako věřící, vnímají pastorační coby duchovní péči jako přínosnou.

Domnívám se, že diplomová práce může být využita jako zdroj informací pro laickou i odbornou veřejnost. Dále ji lze použít jako zdroj pro další publikační či vědeckou činnost. Ráda bych zmínila, že na základě přiložené diplomové práce, bude v Azylovém domě sv. Pavla projednána možnost opětovného zařazení pastorační coby duchovní péče do nabízených služeb Domu sv. Pavla.

Seznam použitých zdrojů

- ALCOCK, P. *Understanding Poverty*. London: Macmillan, 1997. ISBN neuvedeno.
- ALLMEN, Jean-Jacques von, MIŘEJOVSKÝ, Jan, ed. *Biblický slovník*. 2. vyd. Praha: Evangelické nakladatelství, 1991. ISBN 80-7017-180-4.
- AMBROS, Pavel. *Pastorální teologie*. 2., přeprac. vyd., (1. vyd. ve Vydavatelství UP v Olomouci). Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0418-4.
- AMBROS, Pavel. *Setkávejte se a nechte se poslat: nad úkoly a vyhlídkami Plenárního sněmu Katolické církve v ČR*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2004. ISBN 80-86715-30-2.
- BENEDIKT XVI. *Deus caritas est*. 3. vyd. Praha: PAULÍNKY, 2006. ISBN 80-86949-03-6.
- BECKER H. S. 1997. *Outsiders. Studies in the Sociology of Deviance*. New York: Free Press. ISBN Neuvedeno.
- BIBLE: *Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih)*. Český ekumenický překlad. 14. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2008.
- ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Charitativní služba církve. Pastorační péče o charitu*. Praha: 2005. ISBN neuvedeno.
- EVANS, J. „Bezdomovství v Evropě“. In *Sborník ze semináře na téma Bezdomovství v Evropě*. Seminář konaný v Arcibiskupském paláci v Olomouci, 4. 3. 1998. Praha: NADĚJE, 1998. s. 13, 20-21. ISBN 80-902292-3-9.
- GAUDIUM ET SPES: *pastorální konstituce O církvi v dnešním světě*. Praha: Vyšehrad, 1969. Documenta, 1.
- HALÍK, Tomáš a Mikuláš MEDEK. *Dotkni se ran: spiritualita nelhostejnosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-979-9.
- HRADECKÁ, Vlastimila a Ilja HRADECKÝ. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996. ISBN 80-902292-0-4.
- HORÁK, P. *Expertíza pro cílovou skupinu "osoby společensky nepřizpůsobené"*. Brno: CKP MMB, ASVSP, 2006.

JAN PAVEL II. *Posynodální apoštolský list svätého Otca Jána Pavla II. Christifideles laici: O povolání a poslání laikov v cirkvi a vo svete*. Bratislava: LÚČ, 1990. ISBN 80-7114-011-2.

JAN PAVEL II. *Codex iuris canonici: Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání s věcným rejstříkem*. Přeložil Miroslav ZEDNÍČEK. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-082-6.

ILJA HRADECKÝ A KOLEKTIV. *Definice a typologie bezdomovství: [zpráva o realizaci aktivity č. 1 projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR]*. Praha: Pro Sdružení azylových domů vydala Naděje, 2007. ISBN 8086451135.

KAPLÁNEK, Michal. *Pastorace mládeže: Studijní text pro pracovníky s mládeží*. 9. vyd. Praha: Salesiánská provincie ve spolupráci se Salesiánským střediskem mládeže v Praze – Kobylisích. Praha, 1999. ISBN neuvedeno.

Kodex kanonického práva: Úřední znění textu a překlad do češtiny: Latinsko-české vyd. s věc. rejstř. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-082-6.

Kotýnková, M.: *Trendy v prevenci bezdomovectví In nejlepší příklady praxe v boji proti bezdomovectví*. Praha: AS, FEANTSA, SAD a Naděje 2003.

LÉON – DÜFOUR, X., *Slovník biblických jmen*, Praha: Vyšehrad, 2003.

Lexikon für Theologie und Kirche. 3. völlig. neubearb. Aufl. Freiburg: Herder, 1993. ISBN 3-451-22022-9.

MAREK, Jakub, Aleš STRNAD a Lucie HOTOVCOVÁ. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0090-1.

MARTINEK, Michael. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Praha: Jabok, 2008. ISBN 978-80-904137-2-6.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-x.

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0213-4.

NEDĚLKOVÁ, Michaela a Ilja HRADECKÝ, ed. *Sborník ze semináře na téma Bezdomovství v Evropě, Olomouc, 4.3.1998*. Praha: Naděje, 1997. ISBN 80-902292-3-9.

OPATRNÝ, Michal a Markus LEHNER. *Teorie a praxe charitativní práce: uvedení do problematiky: praktická reflexe a aplikace*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7394-214-4.

OPATRNÝ, Aleš. *Pastorace v postmoderní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. Teologie. ISBN 80-7192-557-8.

OPATRNÝ, Aleš. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*. 4. vyd., uprav. a rozšíř. Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2005.

OPATRNÝ, Aleš. *Pastorální teologie pro laiky*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016. Bibliotheca theologica. ISBN 978-80-7465-237-0.

OPATRNÝ, Michal. *Charita jako místo evangelizace*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010. ISBN 978-80-7394-250-2.

PAVELKOVÁ, Jaroslava. *Problematika lidí v nouzi*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-338-2.

PESCH, Otto Hermann. *Druhý vatikánský koncil: 1962-1965: příprava, průběh, odkaz*. Vyd. 2. Přeložil Karel FLOSS. Praha: Vyšehrad, 2014. ISBN 978-80-7429-398-6.

PLACHÝ, A. „Nejsme připraveni na bezdomovectví celých rodin.“ *Sociální práce* č. 4/2006. Asociace vzdělavatelů v sociální práci. s. 3-4. ISSN 1213-6204.

PRŮDKOVÁ, Táňa a Přemysl NOVOTNÝ. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-100-0.

[PŘEDML.] KARL RAHNER a [PŘEL. Z LAT.]. *Lumen gentium: věroučná konstituce o církvi*. Praha: Scriptum, 1992. ISBN 808552807X.

Sborník z konference "Zdravotnická péče a bezdomovectví": (obtíže, možnosti, cesty a výzvy): Olomouc, 4. prosince 2008. Olomouc: Charita Olomouc, 2008. ISBN 978-80-254-3656-1.

Sborník ze semináře na téma Bezdomovství v Evropě. Seminář konaný v Arcibiskupském paláci v Olomouci, 4. 3. 1998. Praha: NADĚJE, 1998. ISBN 80-902292-3-9.

SKALICKÝ, Karel. *Radost a naděje: církev v dnešním světě*. [2. vyd.]. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-7192-430-X.

SKALICKÝ, Karel. *Teologia fundamentale*. Roma: Instituto superiore di teologia a distanza Pontificia Università Lateranense, 1987.

STROGAN, Jiří. *SLUŽBA PASTORAČNÍHO ASISTENTA V OBLASTNÍ CHARIT*. Olomouc, 2012. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci Cyrilometodějská teologická fakulta. Vedoucí práce ThLic. Michal Umlauf.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Poznávání duševního života člověka*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0329-3.

ŠTĚCHOVÁ, Markéta a Marina LUPTÁKOVÁ, KOPOLDOVÁ, Bedřiška, ed. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie: závěrečná zpráva*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-069-4.

ŠRAJER, Jindřich, ed. *Teologická teorie v pastorační praxi: sborník přednášek v rámci CVŽ (Svátosti - Eucharistie - pokání - pastorační praxe)*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2004. ISBN 80-7040-714-x.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.

VYMĚTALÍK, Bedřich. *Cesta k člověku: aktuální otázky tržní společnosti a křesťanská etika*. Přeložil Jaromír WALTER, přeložil Ellen SVOBODOVÁ. Praha: Scriptum, 1993.

Internetové odkazy

(Slovníček k problematice bezdomovectví, *Bezdomovectví* [online]. 14. 6. 2008 [cit.29-3. 2017]. Dostupné z WWW:<<http://petra.canik.cz/2008/06/14/slovnicek-k-problematice-bezdomovectvi/>>).

Co je pastorec [online] [cit. 2017-29-05] Dostupné z <http://www.pastorec.cz/Tematicke-texty/1-Pastoracni-pece.html>

Dům sv. Pavla, Poslání a služby, <http://mchcb.cz/vyhledavani-v-adresari/?s=dum-sv-pavla-nizkoprahove-denni-centrum#directory-detail>

HORÁK, Pavel. *Expertíza pro cílovou skupinu "Osoby společensky nepřizpůsobené"*. Brno: CKP MMB, ASVSP, 2006. 39 s. Dostupné z http://is.muni.cz/publikace/publikace_simple.pl?lang=cs;id=699776

KALENSKÁ, K. „Problém jménem bezdomovectví“. [online] leden 2010. [cit. 22. 3. 2016]. Dostupné z WWW: <<http://www.meredit.cz/content/view/2050/76/>>.

MASLOW, A. Teorie seberealizace [online]. [cit. 2017-05-29]. Dostupné z: <http://www.opsychologii.cz/clanek/154-abraham-maslow-a-teorie-seberealizace/>

OPATRŇY, A. Pastorační péče v sociální práci [online] Praha: pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 2000 [cit. 2017-29-05]. Dostupné z WWW: <<http://hospice.cz/pastsoc.html>>

SOCIÁLNÍ PRÁCE: Bezdomovectví [online]. České Budějovice: Asociace vzdělavatelů v sociální práci., 2006, 2006(4) [cit. 2017-05-29]. ISSN 213-6204. Dostupné z: http://www.socialni prace.cz/soubory/4-2006_bezdomovectvi-120116134722.pdf

Legislativa

Úplné znění zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Vyd. 5. Praha: Armex, 2009. Edice kapesních zákonů. ISBN 978-80-86795-72-0.

Úplné znění zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Vyd. 5. Praha: Armex, 2010. Edice kapesních zákonů. ISBN 978-80-86795-92-8.

MPSV. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách [online]. Parlament ČR, 14. 3. 2006 [cit. 2018-01-09]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf>.

Seznam použitých zkratek

Knihy Starého zákona

Am Kniha Ámos

Dt Pátá Mojžíšova (Deuteronium)

Ex Druhá Mojžíšova (Exodus)

Ez Kniha Ezechiel

Gn První Mojžíšova (Genesis)

Iz Kniha Izajáš

Jer Jeremiáš

Job Kniha Jobova

Kaz Kniha Kazatel

Př Kniha Přísloví

Sir Kniha Sírachovcova

Ž Žalmy

Knihy Nového zákona

1 Tim První list Timoteovi

Ef List Efezským

Flp List Filipským

Jak List Jakubův

Jan Evangelium podle Jana

Kor List Korintským

Lk Evangelium podle Lukáše

Mt Evangelium podle Matouše

ŘímList Římanům

Sk Kniha Skutků

Zj Kniha Zjevení

Seznam použitých zkratek církevních dokumentů a pramenů

CIC Kodex kanonického práva (Codex Iuris Canonici)

Seznam příloh

Příloha I. Výpisy charakteristiky dotázaných z osobní dokumentace

Příloha II. Polostrukturovaný rozhovor s uživateli služeb

Příloha III. Rozhovory s uživateli služeb Domu sv. Pavla

Přílohy

Příloha I. Výpisy charakteristiky dotázaných z osobní dokumentace

Uživatel služby Denní centrum č. 1

Jméno: Nicola
Rok narození: 1970
Místo trvalého bydliště: Benešov
Rodinný stav: svobodná
Národnost: česká
Vzdělání: Vysokoškolské
Příchod do DSP od/z: ulice
Datum posledního příchodu do DSP: 11.12.2015

Uživatel služby Denní centrum č. 2

Jméno: Dagmar
Rok narození: 1946
Místo trvalého bydliště: Tábor
Rodinný stav: svobodná
Národnost: česká
Vzdělání: základní
Příchod do DSP od/z: z bytu
Datum posledního příchodu do DSP: 19.3.2015

Uživatel služby Denní centrum č. 3

Jméno: Libor
Rok narození: 1957
Místo trvalého bydliště: Teplice
Rodinný stav: svobodný
Národnost: česká
Vzdělání: vyučen
Příchod do DSP od/z: z ulice
Datum posledního příchodu do DSP: od 28.1.2013

Uživatel služby Denní centrum č. 4

Jméno: Luboš
Rok narození: 1968
Místo trvalého bydliště: Dolní Bukovsko
Rodinný stav: svobodný
Národnost: česká
Vzdělání: vyučen
Příchod do DSP od/z: z ulice
Datum posledního příchodu do DSP: 2009

Uživatel služby Denní centrum č. 5

Jméno: Karla

Rok narození: 1965

Místo trvalého bydliště: České Budějovice

Národnost: česká

Vzdělání: základní

Příchod do DSP od/z: z ulice

Datum posledního příchodu do DSP: 29.11.2011

Uživatel služby Noclehárna č. 1

Jméno: Jan

Rok narození: 1947

Místo trvalého bydliště: České Budějovice

Rodinný stav: vdovec

Národnost: česká

Vzdělání: základní

Příchod do DSP od/z: ulice

Datum posledního příchodu do DSP: 1.9. 2015 (první využití služby NL v r. 2012, poté až od r.2015)

Uživatel služby Noclehárna č. 2

Jméno: František

Rok narození: 1979

Místo trvalého bydliště: Břeclav

Rodinný stav: svobodný

Národnost: česká

Vzdělání: základní

Příchod do DSP od/z: ulice,

Datum posledního příchodu do DSP: od roku 2013 využívána služba NL pravidelně

Uživatel služby Noclehárna č. 3

Jméno: Štefan

Rok narození: 1946

Místo trvalého bydliště: Slovenská republika

Rodinný stav: svobodný

Národnost: Slovenská

Vzdělání: vyučen

Příchod do DSP od/z: z ulice

Datum posledního příchodu do DSP: od roku 2012 využívá služby Dsp, službu NL s přestávkami od r. 2014

Uživatel služby Noclehárna č. 4

Jméno: Jan

Rok narození: 1946

Místo trvalého bydliště: Mlečice

Rodinný stav: vdovec

Národnost: česká

Vzdělání: základní

Příchod do DSP od/z: z ulice

Datum posledního příchodu do DSP: 30.9.2013 (od této doby pravidelně využívána služba NL + DC)

Uživatel služby Noclehárna č. 5

Jméno: František

Rok narození: 1960

Místo trvalého bydliště: Český Krumlov

Národnost: česká

Vzdělání: základní

Příchod do DSP od/z: z ulice

Datum posledního příchodu do DSP: 25.6.2014

Uživatel služby Azylový dům č. 1

Jméno: Václav

Rok narození: 1975

Místo trvalého bydliště: České Budějovice

Rodinný stav: svobodný

Národnost: česká

Vzdělání: základní + rekvalifikační kurz na pomocného kuchaře

Příchod do DSP od/z: ulice, předtím výkon trestu

Datum posledního příchodu do DSP: 28. 1. 2015 (pobyt na AD poprvé, předtím od roku 2010 využívána služba denního centra + opakovaně služba AD)

Uživatel služby Azylový dům č. 2

Jméno: Antonín

Rok narození: 1975

Místo trvalého bydliště: České Budějovice

Rodinný stav: svobodný

Národnost: česká (Rom)

Vzdělání: základní

Příchod do DSP od/z: ulice, předtím výkon trestu

Datum posledního příchodu do DSP: 28. 1. 2015 (pobyt na AD po čtvrté, předtím od roku 2010 využívána služba denního centra)

Uživatel služby Azylový dům č. 3

Jméno: Vladislav

Rok narození: 1970

Místo trvalého bydliště: České Budějovice

Rodinný stav: svobodný

Národnost: česká

Vzdělání: vyučen

Příchod do DSP od/z: po úrazu

Datum posledního příchodu do DSP: 26.11.2015 (pobyt na AD poprvé)

Uživatel služby Azylový dům č. 4

Jméno: Jan

Rok narození: 1984

Místo trvalého bydliště: Jindřichův Hradec

Rodinný stav: ženatý

Národnost: česká

Vzdělání: základní

Příchod do DSP od/z: z ulice

Datum posledního příchodu do DSP: 9.9.2015 (pobyt na AD poprvé, předtím od r. 2010 služba denního centra)

Uživatel služby Azylový dům č. 5

Jméno: Karel

Rok narození: 63

Místo trvalého bydliště: Tachov

Rodinný stav: svobodný

Národnost: česká

Vzdělání: základní

Příchod do DSP od/z: z ulice

Datum posledního příchodu do DSP: 29.6.2015 (pobyt na AD podruhé od r. 2014 služba AD, poté pronájem bytu a opět služba AD)

Příloha II. Polostrukturovaný rozhovor s uživateli služeb

1. Rodina a osobní život

1.1 Co je ve vašem životě prioritou?

1.2 Máte kontakt s rodinou?

2. Hodnocení života na ulici

2.1 Jste nebo jste byl (a) nějakou dobu na ulici. Jak tento život na vás působí?

2.2 Pokud se podíváte s odstupem, vnímáte svoji vinu na tomto způsobu života?

3. Hodnocení předchozího života (vězení)

3.1. Byl /a/ jste ve vězení? Pokud ano, jak na vás život ve vězení působil?

4. Duchovní služby ve vězení či jiném zařízení

4.1. Ve vězení nebo jiném zařízení, kde jste byl/a/, byla poskytována pastorační služba?

4.2. Pokud ano, jaká forma?

4.3. Využíval jste tuto službu?

5. Možnost pastorační služby v Domu sv. Pavla

5.1 Jste uživatel Domu sv. Pavla. Jak jste se o tomto zařízení dozvěděl?

5.2 V tomto azylovém domě je poskytována pastorační služba v rámci psychoterapie, využíváte ji nebo byste raději setkání s pastoračním pracovníkem, nebo byste chtěl nějaké filmy či knihy zaměřené na toto téma?

5.3 Působila by na Vás pastorec v Domu sv. Pavla pozitivně?

Příloha III. Rozhovory s uživateli služeb Domu sv. Pavla

Uživatel Denní centrum č.1

a) Nicola

- 1) Máte stejné životní priority jako většina společnosti – zdraví, lásku, práci, mít kde bydlet.**

„Jo, rodina a zdraví.“

- 2) Jste v pravidelném kontaktu s rodinou?**

„Jo, jsem v kontaktu s rodinou. Snažím se být v kontaktu s tátou a taky jezdím za všema máma děčkama, kluka mám v Olomouci a dceru v Krumlově. Mám ty děti ráda, chci je mít u sebe.“

- 3) Je pravda, že bezdomovci jsou jen lenoši, nechtějí pracovat.**

„Někdo jo, někdo ne... mě třeba nevezmou nikde.“

- 4) Udržujete kontakt s lidmi z Vaší minulosti?**

„Jo, já se snažím být v kontaktu s rodinou, se svýma děčkama. Dojíždím za nima. Ale lidem z minulosti se radši vyhýbám, nebylo by to dobré se s nimi zase potkat.“

- 5) Trpíte pocity méněcennosti, absolutně si nedůvěřujete?**

„Já si nevěřím, nemám proč, zvorala jsem, co jsem mohla, ale nechci už kazit život dětem, to fakt nechci.“

- 6) Tento životní styl jste si zvolil/a/ dobrovolně?**

„Ne, to matka“

- 7) Souhlasíte s názorem, že cesta z bezdomovectví je snadná, stačí jen chtít?**

„No já se snažím dostat ven, ale nejde mi to. Já jsem prostě... Hmm, já jsem magor... Vždycky se chvilku snažím a pak se vopiju a všechno zkazím a jsem zase zpátky. Zpátky v bodě nula. Chci se mít sakra taky dobře.“

- 8) To jak teď žijete, je Vaše vina?**

„Jako asi za to můžu já, ale i společnost. Neměla jsem lehký dětství, máma se na nás vybodla, absolutně vybodla a my skončili na ulici. Za to jsem snad mohla já? Ne, nemohla. Můžu jen za to, že se z tý pitomý ulice nedokážu vyhrabat a furt se tam flákám.“

- 9) Máte životem na ulici více svobody?**

„No svobodu, to ani ne. Furt někde lítám, tu na sociálku, tu na charitu za děčkama do Krumlova a do Olomouce. Moc svobody nemám a když náhodou jo, tak to špatně dopadá.“

- 10) Jak snášíte život na ulici po fyzické stránce?**

„Hrozně, je to fakt hustý.“

11) Víte, že v Azylovém domě sv. Pavla je poskytována pastorační služba v rámci psychoterapie?

„JO, ten „Voják“ tam s nima hraje divadlo, je dobrý se na to po Vánocích dívat.“

12) Chtěl/a/ byste, aby pastorační péče byla poskytována farářem nebo psychoterapeutem?

„Ne na povídání s farářem mě fakt neužije, Bibli určitě nepřečtu, pardon.“

13) Chtěl byste situaci řešit s farářem nebo psychoterapeutem nebo sociální pracovníci?

„Vůbec. To radši řeknu paní na sociálce, ta ví, co má dělat.“

14) Věříte v Boha?

“Vůbec, nic, žádnéj Bůh. Kdyby existoval, tak nežiju od šestnácti na dlažbě, ne?”

15) Máte smysl života?

“Chci být se svými dětmi, ty jsou pro mě smyslem života. Ale moc mi to nejde. Ne, je to těžký.”

Uživatel služby Denní centrum č. 2

b) Dagmar

1) Máte stejné životní priority jako většina společnosti – zdraví, lásku, práci, mít kde bydlet.

„Asi jo.“

2) Jste v pravidelném kontaktu s rodinou?

„Nikoho nemám.“

3) Je pravda, že bezdomovci jsou jen lenoši, nechtějí pracovat.

„Nevím.“

4) Udržujete kontakt s lidmi z Vaší minulosti?

„NE.“

5) Trpíte pocity méněcennosti, absolutně si nedůvěřujete?

„Proč jako?“

6) Tento životní styl jste si zvolil/a/ dobrovolně?

„NE, nikdo mi nechce nechat moje věci.“

7) Souhlasíte s názorem, že cesta z bezdomovectví je snadná, stačí jen chtít?

„Není, hrozná byrokracie kvůli věcem.“

8) To jak teď žijete, je Vaše vina?

„Já nevím, asi jo.“ smích

9) Máte životem na ulici více svobody? "

„Mám času dost, to je pravda.“

10) Jak snášíte život na ulici po fyzické stránce?

„Nejsem nejmladší, ale jde to.“

11) Víte, že v Azylovém domě sv. Pavla je poskytována pastorační služba v rámci psychoterapie?

„Něco sem slyšela.“

12) Chtěl/a/ byste, aby pastorační péče byla poskytována farářem nebo psychoterapeutem?

„Farářem.“

13) Chtěl byste situaci řešit s farářem nebo psychoterapeutem nebo sociální pracovníci?

„Radši faráře, ten je jako doktor.“

14) Věříte v Boha?

„Ano.“

15) Máte smysl života?

„Ne.“

Uživatel služby Denní centrum č. 3

c) Libor

1) Máte stejné životní priority jako většina společnosti – zdraví, lásku, práci, mít kde bydlet.

„Zdraví pani, zdraví.“

2) Jste v pravidelném kontaktu s rodinou?

„Nikoho nemám.“

3) Je pravda, že bezdomovci jsou jen lenoši, nechtějí pracovat.

„Někdo určitě, záleží jak kdo.“

4) Udržujete kontakt s lidmi z Vaší minulosti?

„NE.“

5) Trpíte pocity méněcennosti, absolutně si nedůvěřujete?

„Proč jako?“

6) Tento životní styl jste si zvolil/a/ dobrovolně?

„Byl sem ve vězení a teď mě nikde nevemou a sem starej.“

7) Souhlasíte s názorem, že cesta z bezdomovectví je snadná, stačí jen chtít?

„Nesouhlasím.“

8) To jak teď žijete, je Vaše vina?

„Asi jo.“

9) Máte životem na ulici více svobody? "

„Jak v čem.“

10) Jak snášíte život na ulici po fyzické stránce?

„Hrozný, léto celkem jde, ale zima.“

11) Víte, že v Azylovém domě sv. Pavla je poskytována pastorační služba v rámci psychoterapie?

„Vím.“

12) Chtěl/a/ byste, aby pastorační péče byla poskytována farářem nebo psychoterapeutem?

„Je mi to jedno, ale asi farář.“

13) Chtěl byste situaci řešit s farářem nebo psychoterapeutem nebo sociální pracovníci?

„Jak co.“

14) Věříte v Boha?

„NE.“

15) Máte smysl života?

„Ne.“

Uživatel služby Denní centrum č. 4

d) Luboš

1) Máte stejné životní priority jako většina společnosti – zdraví, lásku, práci, mít kde bydlet.

„Asi jo.“

2) Jste v pravidelném kontaktu s rodinou?

„S dcerou.“

3) Je pravda, že bezdomovci jsou jen lenoši, nechtějí pracovat.

„Jak kdo.“

4) Udržujete kontakt s lidmi z Vaší minulosti?

„Jen dcera a maminka.“

5) Trpíte pocity méněcennosti, absolutně si nedůvěřujete?

„Ne.“

6) Tento životní styl jste si zvolil/a/ dobrovolně?

„Ne, boudal sem cestou do práce, stát mi ještě nedal odškodné, dluží přes mega, prostě je to hrozný. Byl jsem řezníkem, měl jsem byt, dům, rodinu a teď se mnou komunikuje jen dcera a občas máma.“

7) Souhlasíte s názorem, že cesta z bezdomovectví je snadná, stačí jen chtít?

„Ale asi jo, jenže musíte mít někoho, kdo pomůže. Já jsem invalida, nemám půlku hlavy, vidím dvojitě a nikdo mě nikam nevezme a jediné co umím je řezník.“

8) To jak teď žijete, je Vaše vina?

„Ne, to stát, jak mi dluží ty prachy.“

9) Máte životem na ulici více svobody?

„Jasně, že jo. Jen je problém vše stihnout, to je práce najednou.“

10) Jak snášíte život na ulici po fyzické stránce?

„Ale jo, někdy spím u dcery, jindy na Nocležně, když mám peníze, jinak na parovodu. Horší jsou zimy, ale spíš mě to ničí psychicky.“

11) Víte, že v Azylovém domě sv. Pavla je poskytována pastorační služba v rámci psychoterapie?

„Jo, ale s nikým nic řešit nechci. Ten chlap je tam spíše pro azylanty než pro nás deňáře.“

12) Chtěl/a/ byste, aby pastorační péče byla poskytována farářem nebo psychoterapeutem?

„Farářem“, chodil jsem na náboženství, to už dneska lidi neví, co je.“

13) Chtěl byste situaci řešit s farářem nebo psychoterapeutem nebo sociální pracovníci?

„Je to jedno, ale asi jak co. Peníze se sockou a zbytek farář...“

14) Věříte v Boha?

„Ano.“

15) Máte smysl života?

„Mám, mám přece dceru.“

Uživatel služby Denní centrum č. 5

e) Karla

1) Máte stejné životní priority jako většina společnosti – zdraví, lásku, práci, mít kde bydlet.

„... hlavně to zdraví.“

2) Jste v pravidelném kontaktu s rodinou?

„Jen se synem, dcera a druhý syn se se mnou nebaví. První muž mě bil, druhý také, ten nás dostal na ulici a třetí je také na chlast a je venku. Navíc seděl 20let.“

3) Je pravda, že bezdomovci jsou jen lenoši, nechtějí pracovat.

„Většina jo, protože znají jen chlast a dávky.“

4) Udržujete kontakt s lidmi z Vaší minulosti?

„Pokud počítáte syna, tak jo, jinak ne.“

5) Trpíte pocity méněcennosti, absolutně si nedůvěřujete?

„Tu a tam.“

6) Tento životní styl jste si zvolil/a/ dobrovolně?

„Ne, to díky manželům, přišla jsem o byt, mám jen důchod 4000,- exekuce a když jsem si vzala třetího muže, tak nemám nárok na dávky na nic...“

7) Souhlasíte s názorem, že cesta z bezdomovectví je snadná, stačí jen chtít?

„Záleží, v čem a z čeho se hrabete.“

8) To, jak teď žijete, je Vaše vina?

„Ne, to už jsem říkala, ale trochu asi jo.“

9) Máte životem na ulici více svobody? "

„Spíš strach.“

10) Jak snášíte život na ulici po fyzické stránce?

„Hrozně, i když mě ten můj mlátí, je to pro ženskou lepší být s někým než sama.“

11) Víte, že v Azylovém domě sv. Pavla je poskytována pastorační služba v rámci psychoterapie?

„Vím, ale nemám zájem.“

12) Chtěl/a/ byste, aby pastorační péče byla poskytována farářem nebo psychoterapeutem?

„Spíš farář, ten není zaujatý.“

13) Chtěl/a/ byste situaci řešit s farářem nebo psychoterapeutem nebo sociální pracovníci?

„Jak co.“

14) Věříte v Boha?

„Ano.“

15) Máte smysl života?

„Mám děti.“

Uživatel služby Noclehárna č. 1

a) Jan

1) Máte stejné životní priority jako většina společnosti – zdraví, lásku, práci, mít kde bydlet.

„Jo mám.“

2) Jste v pravidelném kontaktu s rodinou?

„Ano.“

3) Je pravda, že bezdomovci jsou jen lenoši, nechtějí pracovat.

„NE.“

4) Udržujete kontakt s lidmi z Vaší minulosti?

„Ano.“

5) Trpíte pocity méněcennosti, absolutně si nedůvěřujete?

„No jo, je těžký si zase začít věřit, když se k vám kdekdo obrátí zády. Kde hledat podporu a pomoc pak?!”

6) Tento životní styl jste si zvolil/a/ dobrovolně?

„NE, řeším dluhy a bydlení.“

7) Souhlasíte s názorem, že cesta z bezdomovectví je snadná, stačí jen chtít?

„Ne, protože na mě koukají jinak, mužů mít oblečení dobré, ale stejně.“

8) To jak teď žijete, je Vaše vina?

„Vinu? Jo asi ji cítím, já pracoval a vše bylo dobré, pak jsem pracovat přestal a už to nebylo dobré a doted' se v tom plácám.“

9) Máte životem na ulici více svobody?

„Ano.“

10) Jak snášíte život na ulici po fyzické stránce?

„Je to těžký, ale přes den to zvládnou, na noc spím na nocležně.“

11) Víte, že v Azylovém domě sv. Pavla je poskytována pastorační služba v rámci psychoterapie?

„Jo.“

12) Chtěl/a/ byste, aby pastorační péče byla poskytována farářem nebo psychoterapeutem?

„NE.“

13) Chtěl byste situaci řešit s farářem nebo psychoterapeutem nebo sociální pracovníci?

„Ne.“

14) Věříte v Boha?

„Ne.“

15) Máte smysl života?

„Mám, ale neřeknu.“

Uživatel služby Noclehárna č. 2

b) František

1) Máte stejné životní priority jako většina společnosti – zdraví, lásku, práci, mít kde bydlet.

„Asi jo.“

2) Jste v pravidelném kontaktu s rodinou?

„Ano.“

3) Je pravda, že bezdomovci jsou jen lenoši, nechtějí pracovat.

„NE.“

4) Udržujete kontakt s lidmi z Vaší minulosti?

„Ano. Kamarádi z práce a tak.“

5) Trpíte pocity méněcennosti, absolutně si nedůvěřujete?

„JO, protože jsem bezdomovec.“

6) Tento životní styl jste si zvolil/a/ dobrovolně?

„Život na ulici opravdu není příjemnej. Máš pořád hlad, žízeň, nejsi umytej a lidi na tebe civí, jak kdybys byl nejhorší póvl na světě. Není to příjemný ani trochu.“

7) Souhlasíte s názorem, že cesta z bezdomovectví je snadná, stačí jen chtít?

„Ne, sem bezdomovec.“

8) To jak teď žijete, je Vaše vina?

„NE.“

9) Máte životem na ulici více svobody?

„Ano.“

10) Jak snášíte život na ulici po fyzické stránce?

„Je to náročný, to jo, ale dá se to... teda, jak kdy.“

11) Víte, že v Azylovém domě sv. Pavla je poskytována pastorační služba v rámci psychoterapie?

„Jo, vím o tom, že tady něco takého je. Hrajou se tam i divadla a tak. Baví mě se na to pak koukat, ale jako hrát bych tam nechtěl, to ne.“

12) Chtěl/a/ byste, aby pastorační péče byla poskytována farářem nebo psychoterapeutem?

„NE.“

13) Chtěl byste situaci řešit s farářem nebo psychoterapeutem nebo sociální pracovníci?

„Kdybych měl nějaký trápení, tak klidně do kostela zajdu a faráři se svěřím, ale nějak nemám tu potřebu se svěřovat.“ Každý to pak může zneužít, u faráře je to jistota mlčení.“

14) Věříte v Boha?

„Ne.“

15) Máte smysl života?

„Nemám.“

Uživatel služby Noclehárna č. 3

c) Štefan

1) Máte stejné životní priority jako většina společnosti – zdraví, lásku, práci, mít kde bydlet?

„Peníze.“

2) Jste v pravidelném kontaktu s rodinou?

„Dá se říci, že ano.“

3) Je pravda, že bezdomovci jsou jen lenoši, nechtějí pracovat.

„NE“, každý na nás kouká skrz prsty.“

4) Udržujete kontakt s lidmi z Vaší minulosti?

„Ano“ kmoši z herny.“

5) Trpíte pocity méněcennosti, absolutně si nedůvěřujete?

„JO“ protože mám pískavý hlas.“

6) Tento životní styl jste si zvolil/a/ dobrovolně?

„NE.“

7) Souhlasíte s názorem, že cesta z bezdomovectví je snadná, stačí jen chtít?

„Ne.“

8) To jak teď žijete, je Vaše vina?

„NE, automaty.“

9) Máte životem na ulici více svobody? "

„Ano.“

10) Jak snášíte život na ulici po fyzické stránce?

„Je to náročný, to jo, ale dá se to... teda, jak kdy.“

11) Víte, že v Azylovém domě sv. Pavla je poskytována pastorační služba v rámci psychoterapie?

„No na škodu, to určitě není. Aspoň se tam něco děje. Jinak je tam hrozná nuda.“

12) Chtěl/a/ byste, aby pastorační péče byla poskytována farářem nebo psychoterapeutem?

„Ne, vůbec. Já ty lidi nesnáším, žádnou pastoraci tady nechci.“

13) Chtěl byste situaci řešit s farářem nebo psychoterapeutem nebo sociální pracovníci?

„Ne.“

14) Věříte v Boha?

„Ne.“

15) Máte smysl života?

„Já chci být zdravý, chci se mít fajn.“

Uživatel služby Noclehárna č. 4

d) Jan

1) Máte stejné životní priority jako většina společnosti – zdraví, lásku, práci, mít kde bydlet.

„Jo.“

2) Jste v pravidelném kontaktu s rodinou?

„ANO, občas mi někdo napíše.“

3) Je pravda, že bezdomovci jsou jen lenoši, nechtějí pracovat.

„NE“, občas se najde nějaký melouch.“

4) Udržujete kontakt s lidmi z Vaší minulosti?

„Sem tam, spíš jo.“

5) Trpíte pocití méněcennosti, absolutně si nedůvěřujete?

„Jo, vadí mi, jak žiju.“

6) Tento životní styl jste si zvolil/a/ dobrovolně?

„Ne.“

7) Souhlasíte s názorem, že cesta z bezdomovectví je snadná, stačí jen chtít?

„No jasně, se řekne, ale je to pěkně těžké, jen si to zkuste, nemůžu souhlasit.“

8) To jak teď žijete, je Vaše vina?

„Spíš ne.“

9) Máte životem na ulici více svobody? "

„Asi jo, jsem nezávislej na příchodu odchodu, ale zase nemám byt a peníze.“

10) Jak snášíte život na ulici po fyzické stránce?

„V pohodě, člověk si zvykne.“

11) Víte, že v Azylovém domě sv. Pavla je poskytována pastorační služba v rámci psychoterapie?

„Už hodně dlouho, ale nechodím tam.“

12) Chtěl/a/ byste, aby pastorační péče byla poskytována farářem nebo psychoterapeutem?

„Spíš ne, patří do kostela.“

13) Chtěl byste situaci řešit s farářem nebo psychoterapeutem nebo sociální pracovníci?

„Ne.“

14) Věříte v Boha?

„Ne.“

15) Máte smysl života?

„Každý ho máme.“

Uživatel služby Noclehárna č. 5

e) František

1) Máte stejné životní priority jako většina společnosti – zdraví, lásku, práci, mít kde bydlet.

„I když jsem bezdomovec, tak také chci mít prachy, byt a co jíst.“

2) Jste v pravidelném kontaktu s rodinou?

„Dá se říci, že jo.“

3) Je pravda, že bezdomovci jsou jen lenoši, nechtějí pracovat.

„Ne, vždycky si něco najdeme.“

4) Udržujete kontakt s lidmi z Vaší minulosti?

„Vždycky se někdo potká, s někým se pozdravím nebo se vidáme dál.“

5) Trpíte pocity méněcennosti, absolutně si nedůvěřujete?

„Když potkám kámoše, tak jo.“

6) Tento životní styl jste si zvolil/a/ dobrovolně?

„Ne.“

7) Souhlasíte s názorem, že cesta z bezdomovectví je snadná, stačí jen chtít?

„Není, jste tak nějak označováni.“

8) To jak teď žijete, je Vaše vina?

„Ne.“

9) Máte životem na ulici více svobody?

„Jo svoboda je fajn, člověk se může v klidu projít, popovídat s lidma, se kterýma si rozumí. V létě je to hodně fajn, horší jsou ty zimy no.“

10) Jak snášíte život na ulici po fyzické stránce?

„Byl jsem hodně nemocnej, bolelo mě celý tělo, byl jsem hladovej, žíznivej a smrdlavej, nic moc příjemného to opravdu nebylo. Ale přežil jsem.“

11) Víte, že v Azylovém domě sv. Pavla je poskytována pastorační služba v rámci psychoterapie?

„Jo, ale nechodím tam.“

12) Chtěl/a/ byste, aby pastorační péče byla poskytována farářem nebo psychoterapeutem?

„Jak kdy. Někdy farář někdy psycho, záleží i na lidech, jak by koukali. Já jsem věřící.“

13) Chtěl byste situaci řešit s farářem nebo psychoterapeutem nebo sociální pracovníci?

„Farář.“

14) Věříte v Boha?

„Já věřím a mám s církví dobrou zkušenost. Z těchle mých šlamastik mi pomohl hlavně pan farář. Díky jemu se daly věci do pohybu. Jemu vděčím za vše.“

15) Máte smysl života?

„Asi jo.“

Uživatel služby azylový dům č. 1

a) Václav

1) Máte stejné životní priority jako většina společnosti – zdraví, lásku, práci, mít kde bydlet.

„Jo, bezdomovci smrdí, jsou vožralí a nechtěj nic jinýho než další krabici vína. Nezapomínejte na to, že jsme pořád lidi, co chtěj normální život.“

2) Jste v pravidelném kontaktu s rodinou?

„Jo.“

3) Je pravda, že bezdomovci jsou jen lenoši, nechtějí pracovat.

„Bejt na ulici je úplně jiný. Když nemáte v práci, jste ztracený. Pak zbejvá jen chlast, fet a lehký holky. Fakt to není jednoduchý, je to hrozně těžký.“

4) Udržujete kontakt s lidmi z Vaší minulosti?

„Nemám už žádné dobré známé ani kamarády z minulosti. On si život na ulici vyžádá své. Přijdete o své nejbližší. Víte, já mám syna, někde v Anglii a lidé tady tvrdí, že je mrtvej. Tak já nevím, je to to poslední, co mám. Nechci ani pomyslet na to, že by tu už s náma nebyl.“

5) Trpíte pocity méněcennosti, absolutně si nedůvěřujete?

„Já měl štěstí, že jsem seděl, tam člověk pozná život, panečku.“

“Mě v tomhle směru pomohli hodně ve vězení, když nás připravovali na návrat ven. Je jasný, že mě nepřipravili na všechno, ale naučili mě mít trochu sebedůvěry a začít si věřit.“

6) Tento životní styl jste si zvolil/a/ dobrovolně?

„NE.“

7) Souhlasíte s názorem, že cesta z bezdomovectví je snadná, stačí jen chtít?

„Není, je to hodně náročný, jsem bezdomovec a chlastám.“

8) To jak teď žijete, je Vaše vina?

„Kdybych neseděl, tak žiju jinak.“

9) Máte životem na ulici více svobody?

„Určitě.“

10) Jak snášíte život na ulici po fyzické stránce?

„Bydlím na Azyláku, takže teď už se mám dobře.“

11) Víte, že v Azylovém domě sv. Pavla je poskytována pastorační služba v rámci psychoterapie?

„Jojo, já na psychoterapii chodím ráda. Hodně mě baví divadlo. Člověka to trochu vytrhne z každodenních starostí, u zkoušek se hodně nasmějeme. Mně se to fakt líbí hodně.“

12) Chtěl/a/ byste, aby pastorační péče byla poskytována farářem nebo psychoterapeutem?

„Jo na psychoterapii docházím pravidelně a rád. Už ve výkonu trestu jsem docházel na sezení s farářem. Farář je pro mě autoritou. Nevadí mi číst si v Bibli, ani mi nevadí si povídat o víře. Mám to rád.“

13) Chtěl byste situaci řešit s farářem nebo psychoterapeutem nebo sociální pracovníci?

„Pro mě osobně je snazší nebo spíš přirozenější svěřit se duchovnímu nežli terapeutovi. Farář bejval odjakživa někdo, aspoň co si teda pamatuju.“

14) Věříte v Boha?

“Jasně, já věřím. Když jsem byl malej kluk, tak jsem chodil s našima do kostela, ve škole jsme měli náboženství. A jak říkám, i ve vězení jsem docházel na pastorační službu.”

15) Máte smysl života?

“Co od života teď čekat? Jsme rád, že mám kde spát, jíst, umýt se, rád bych si našel práci a získal zpět vše, o co jsem přišel.”

Uživatel služby azylový dům č. 2

b) Antonín

1) Máte stejné životní priority jako většina společnosti – zdraví, lásku, práci, mít kde bydlet.

„Já chci žít, mít zase radost ze života.“

2) Jste v pravidelném kontaktu s rodinou?

„Já s rodinou v kontaktu? To opravdu ne!“

3) Je pravda, že bezdomovci jsou jen lenoši, nechtějí pracovat.

„Tak to určitě ne, je to o tom, jak nás lidi vnímají.“

4) Udržujete kontakt s lidmi z Vaší minulosti?

„Někdy jo.“

5) Trpíte pocity méněcennosti, absolutně si nedůvěřujete?

„Jo, nejmíc, když jdu po ulici, to vidím ten rozdíl.“

6) Tento životní styl jste si zvolil/a/ dobrovolně?

„NE.“

7) Souhlasíte s názorem, že cesta z bezdomovectví je snadná, stačí jen chtít?

„Aby se z toho hnusnýho kolotoče člověk dostal pryč, tak si musí uvědomit vlastní chyby. Teprve pak může začít duchovně růst a změnit. Bez toho to nejde a budete se furt flákat na ulici.“

8) To jak teď žijete, je Vaše vina?

„Byl jsem v blbou chvíli na blbém místě, uvěřil jsem lidem, kterým jsem věřit neměla a bum, dostala jsem se do sakra velkého průšvihů. Dobrá věc je, že jsem věděl, že jsem na dně, a tudíž musím makat, abych se odtad zase odrazil. Nebylo to vůbec lehké.“

9) Máte životem na ulici více svobody?

“No tak když mám celý den volno, tak mám určitou svobodu, že jo. Můžu jít v klidu do města, do muzea nebo na nějakou výstavu, ale nemám třeba taky za co. Jak se říká, bez práce nejsou koláče.”

10) Jak snášíte život na ulici po fyzické stránce?

„Jde to, co mám povídat, je to průser.“

11) Víte, že v Azylovém domě sv. Pavla je poskytována pastorační služba v rámci psychoterapie?

„Jo, to vím.“

12) Chtěl/a/ byste, aby pastorační péče byla poskytována farářem nebo psychoterapeutem?

„Já nikdy psychicky nespádl tak hluboko, abych měl potřebu mluvit s farářem. Vím, kde jsem udělal chybu, a to mi stačí.“

13) Chtěl byste situaci řešit s farářem nebo psychoterapeutem nebo sociální pracovníci?

„Třeba by mi poradil a vyslechl jinak než ty druhý pracovníci, ty jsou moc na paragrafy a žádnej cit.“

14) Věříte v Boha?

„A tak trochu jo, když je mi nejhůř.“

15) Máte smysl života?

„Mám.“

Uživatel služby azylový dům č. 3

c) Vladislav

1) Máte stejné životní priority jako většina společnosti – zdraví, lásku, práci, mít kde bydlet.

„Jo, asik jo. Když to jmenujete.“

2) Jste v pravidelném kontaktu s rodinou?

„Jo, občas.“

3) Je pravda, že bezdomovci jsou jen lenoši, nechtějí pracovat.

„Ne, máme to špatný.“

4) Udržujete kontakt s lidmi z Vaší minulosti?

“Ne, v kontaktu s rodinou, ani se známými z minulosti nejsem. Vy víte proč, po tom všem, co se stalo, nezůstal na mé straně skoro nikdo. Nemám chuť se někomu vnučovat a přesvědčovat ho o tom, že takhle je to správné.“

5) Trpíte pocity méněcennosti, absolutně si nedůvěřujete?

„To jo, to máte pravdu.“

6) Tento životní styl jste si zvolil/a/ dobrovolně?

„Bože, na ulici už nechci, vždyť jsem to málem nepřežil. I teď mám zdraví chatrný. Venku je to drsný.“

7) Souhlasíte s názorem, že cesta z bezdomovectví je snadná, stačí jen chtít?

„Ne, rozhodně ne.“

8) To jak teď žijete, je Vaše vina?

„Jasný.“

9) Máte životem na ulici více svobody?

„A tak to víte, že jo.“

10) Jak snášíte život na ulici po fyzické stránce?

„No, jen si to zkuste, být celý den venku a čekat, až Vás někde pustí.“ Teď jsem na Azyláku a je mi fajn.“

11) Víte, že v Azylovém domě sv. Pavla je poskytována pastorační služba v rámci psychoterapie?

„Jo, to tam probíhá, ale já to neřeším.“

12) Chtěl/a/ byste, aby pastorační péče byla poskytována farářem nebo psychoterapeutem?

„Jo já chodím do kostela rád, každou neděli v devět jsem tam. Přiznávám, občas i žebrám, ale rád si pana faráře poslechnu.“

13) Chtěl byste situaci řešit s farářem nebo psychoterapeutem nebo sociální pracovníci?

„Tak to mě opravdu neláká, nikomu takovému nevěřím.“ Všichni sou stejný.“

14) Věříte v Boha?

„Asi jako každéj.“

15) Máte smysl života?

„Mám.“

Uživatel služby azylový dům č. 4

d) Jan

- 1) Máte stejné životní priority jako většina společnosti – zdraví, lásku, práci, mít kde bydlet.**

„Chci se mít líp než teď. Chci mít práci, bydlení. Prostě chci být šťastnej. Klasika.“

- 2) Jste v pravidelném kontaktu s rodinou?**

„Od té doby, co mi odešli rodiče, je to se mnou špatný, nemám nikoho, koho bych mohl kontaktoval.“

- 3) Je pravda, že bezdomovci jsou jen lenoši, nechtějí pracovat.**

„To ne, jen nás nikdo nechce mít na krku.“

- 4) Udržujete kontakt s lidmi z Vaší minulosti?**

„Jak kdy.“

- 5) Trpíte pocity méněcennosti, absolutně si nedůvěřujete?**

„Jo tak to jo.“

- 6) Tento životní styl jste si zvolil/a/ dobrovolně?**

„Jo život na ulici jsem nedával. Bylo mi hodně zle, každou chvíli jsem chtěl skákat pod vlak nebo pod auta. Kamarádi mi z toho pomohli, ale i tak jsem uvnitř tak moc smutnej.“

- 7) Souhlasíte s názorem, že cesta z bezdomovectví je snadná, stačí jen chtít?**

„Není, opačně jsem to zvládl fakt rychle, vězení, drogy, alkohol.“

- 8) To jak teď žijete, je Vaše vina?**

„Bohužel jo. Já se fakt snažím, tak moc se snažím, ale já jsem uvnitř strašně moc smutnej. A když jsem smutnej, tak mě nic nebaví, nic mi nejde a všechno odbjevám. Ale i když se snažím, tak se mi nedostává lepšího života, může za to blbě nastavený systém.“

- 9) Máte životem na ulici více svobody?**

„Svoboda, svoboda. Já jsem už starej a chci mít svůj klid a pohodu, a hlavně to zdraví. To je mi přednější než celá svoboda.“

- 10) Jak snášíte život na ulici po fyzické stránce?**

„Je to drsný, ale co Vám zbývá?“

- 11) Víte, že v Azylovém domě sv. Pavla je poskytována pastorační služba v rámci psychoterapie?**

„Je to tam, ale nebaví mě to.“

12) Chtěl/a/ byste, aby pastorační péče byla poskytována farářem nebo psychoterapeutem?

„Je mi to jedno, nepřemýšlel jsem o tom.“

13) Chtěl byste situaci řešit s farářem nebo psychoterapeutem nebo sociální pracovníci?

„Nevím. Je to v podstatě jedno.“

14) Věříte v Boha?

„Jo, věřím, člověk v něco musí věřit, jinak by se zbláznil.“

15) Máte smysl života?

„Mám.“

Uživatel služby azylový dům č. 5

e) Karel

1) Máte stejné životní priority jako většina společnosti – zdraví, lásku, práci, mít kde bydlet.

„To víte, že jo, i když jsem bezdomovec, mám přání stejné jako vy.“

2) Jste v pravidelném kontaktu s rodinou?

„Ani nevím, občas záleží, jak co potřebuji.“

3) Je pravda, že bezdomovci jsou jen lenoši, nechtějí pracovat.

„V dnešní době je dost těžký najít si práci, když jste starej jako já. Mám pár let do důchodu, chatrný zdraví, nikdo mě nechce. No a bez práce jsem kde? No v azyláku. Pitomej systém.“

4) Udržujete kontakt s lidmi z Vaší minulosti?

„Záleží jakou minulost myslíte, ale spíše jo.“

5) Trpíte pocity méněcennosti, absolutně si nedůvěřujete?

„No, někdo to na mě dolehne, že jsem tam kde jsem.“

6) Tento životní styl jste si zvolil/a dobrovolně?

„Víte, život venku není jednoduchý. Pro lidi jsem pobuda, který smrdí a chlastá, nikdo neřeší, proč jsem tady. A než někomu něco vysvětlit, to si radši lehnu na parovod. Kdyby byli lidi vstřícnější, tak tu nejsem.“

7) Souhlasíte s názorem, že cesta z bezdomovectví je snadná, stačí jen chtít?

„Chtít nestačí, mám další problémy, které musím vyřešit a nikdo mi nepomůže.“

8) To jak teď žijete, je Vaše vina?

„Je to tak napůl, ale udělal jsem blbosti, tak nesu vinu.“

9) Máte životem na ulici více svobody?

„Tak to určitě, ale po chvíli to omrzí a chybí pravidla.“

10) Jak snášíte život na ulici po fyzické stránce?

„Je mi hrozně, hrozné je svědomí, ale vnitřek nikdo neřeší. Nikoho nezajímá to, co mám uvnitř, ale to, jak vypadám. Fyzicky tedy netrpím.“

11) Víte, že v Azylovém domě sv. Pavla je poskytována pastorační služba v rámci psychoterapie?

„Jako mně to nevadí, chodím tam, protože musím. Sám bych tam asi nešel, i když jo, je to pozitivní.“

12) Chtěl/a/ byste, aby pastorační péče byla poskytována farářem nebo psychoterapeutem?

„Je mi to jedno, nepřemýšlel jsem o tom.“

13) Chtěl byste situaci řešit s farářem nebo psychoterapeutem nebo sociální pracovníci?

„Neřeším to.“

14) Věříte v Boha?

„V něco věřit musím.“

15) Máte smysl života?

„A kdo nemá? To že jsem na ulici přece neznamená, že ho nemám.“

Abstrakt

Bc. FERDANOVÁ, M. *Pastorační péče u osob přístřeší*. České Budějovice 2017. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra

Klíčová slova: chudoba, pastorec, církev, Starý Zákon, Nový Zákon, bohatství, Bible, osoba bez přístřeší

Práce se zabývá pastorační pro osoby bez přístřeší v azylovém domě sv. Pavla. Teoretická část se zabývá problematikou bezdomovectví, pastorační práce v užším a v širším slova smyslu, východisky pastoračního poslání církve s odkazem na Bibli, sociální encykliky, ale zcela zásadně s odkazem na výstupy Druhého vatikánského koncilu, zejména konstituce *Gaudium et spes* (Radost a naděje).

Cílem práce byla analýza pastorec coby duchovní péče pro osoby bez přístřeší, které navštěvují azylový Dům sv. Pavla v Českých Budějovicích. Dílčí cíle jsou zaměřeny na oblast osobního života, života na ulici a duchovního života osob bez přístřeší, které navštěvují azylový Dům sv. Pavla v Českých Budějovicích.

Za pomoci kvalitativní výzkumné techniky jsou analyzovány uskutečněné řízené rozhovory s osobami bez přístřeší v Azylovém domě sv. Pavla.

Abstract

Bc. FERDANOVÁ, M. Pastoral care for homeless people

Key words: poverty, pastoral care, church, Old Testament, New Testament, wealth, Bible, homeless people.

The work deals with pastoral care for the non-prisoners in the asylum house of St. Pavel. The theoretical part deals with issues of homelessness, pastoral work in the broader and closer sense of the word, the outlines of the pastoral mission of the church with reference to the Bible, social encyclicals, but fundamentally centering the excerpt of the Second Vatican Council, especially the constitution of *Gaudium et Spes*.

The purpose of the work has to analyze pastoralism as a spiritual master for homeless people visiting the asylum house of St. Pavel. The partial results are focused on the area of personal life, street life and the spiritual life of homeless people visiting the asylum house of St. Pavel.

Qualitative research techniques have been applied in the analyses of interviews with homeless persons.